

ЈП"НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА"

НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА

**ПЛАН УПРАВЉАЊА
НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА
ЗА ПЕРИОД 2020-2029.ГОДИНА**

Бајина Башта

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ „НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА“
БАЈИНА БАШТА**

ПЛАН УПРАВЉАЊА НАЦИОНАЛНИМ ПАРКОМ ТАРА ЗА ПЕРИОД 2020-2029. ГОДИНА

Руководилац тима за израду елабората: Милица Томић - дипл.инг.шум.

Стручни тим: Александар Ђурић - дипл.инг.шум.

Душко Јелисавчић - дипл.инг.шум.

Синиша Јевтић - инг.пољопривреде

Маријана Јосиповић - дипл.биолог

Ивана Кафецић - дипл.инг.пејз.архитектуре

Даница Караклић - дипл.економиста

Милан Малинић - дипл.инг.шум.

Небојша Митровић - дипл.инг.шум.

Ранко Милановић - дипл. географ/туризмолог

Јелена Станковић - дипл.инг.шум.

Милица Томић - дипл.инг.шум.

Директор: Драгић Караклић - дипл.инг.шум.

Завод за заштиту природе Србије: Услови заштите природе за израду Плана управљања
Мишљење о усаглашености услова заштите природе.

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде:

Дирекција за воде: Водни услови за израду Плана управљања Националним парком Тара
Решење о издавању Водне сагласности.

Фотодокументација: Јавно предузеће“Национални парк Тара“-Бајина Башта.

ОСНОВНИ ПОДАЦИ

Назив заштићеног подручја	Национални парк Тара
Категорија заштићеног подручја	I категорија- заштићено подручје од националног значаја, под заштитом је државе II категорија по IUCN категоризацији
Датум проглашења заштићеног добра	13. јул 1981. године
Акт о проглашењу и проширењу	Закон о Националном парку "Тара" ("Службени гласник СР Србије" број 41/81 и Закон о националним парковима („Службени гласник РС“, број 84/15 и 95/2018-др.закон)
Површина	Проглашен на површини: 19.175,00 ха Тренутна површина: 24.991,82 ха

Информације о Управљачу

Управљач	Јавно предузеће „Национални парк Тара“ Бајина Башта
Адреса	Миленка Топаловића 3, Бајина Башта
Телефон/факс	+381 /031/863-644
Интернет сајт	www.nptara.rs
E-mail	office@nptara.rs

0.УВОД

На основу члана 52. Закона о заштити природе (“Службени гласник Републике Србије“ бр.36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/2016 и 95/2018-др. закон) и члана 12. Закона о националним парковима (“Службени гласник Републике Србије“ бр.84/15 и 95/2018-др.закон), као и Услови заштите природе издатих од Завода за заштиту природе Србије и Водних услова издатих од Дирекције за воде, израђен је План управљања Националним парком Тара за период 2020-2029.година (у даљем тексту План управљања).

Планом управљања Националног парка Тара, дефинисани су основни циљеви на заштити, очувању и унапређењу природних и културних вредности Националног парка Тара, у циљу унапређења стања заштићеног подручја, даљих научних истраживања, презентације и популатаризације подручја.

У складу са задатим циљевима, планирани су и задаци и активности на заштити природних и културно - историјских вредности, спречавању активности које могу нарушити својства Националног парка, заштити и унапређењу стања, као и одрживо коришћење природних ресурса, научно - истраживачка активност, културно образовна активност, презентација и популатаризација вредности Националног парка, уређење подручја и изградња објекта у Националном парку, успостављање и развој туристичких, рекреативних и других развојних функција Националног парка Тара.

Активности дефинисане Планом управљања Националним парком Тара за период 2020-2029.година, детаљније се разрађују кроз активности и оперативне мере у годишњим Програмима управљања Националним парком Тара.

1.ОПШТИ ПОДАЦИ О НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА

1.1 ЗАКОНОДАВНИ И АДМИНИСТРАТИВНИ ОСНОВ

Према националном законодавству, Национални парк Тара је природно добро од националног значаја, прве категорије, под посебном је заштитом државе, у складу са Законом о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09, 88/2010 , 91/2010 и 14/2016). Према дефиницији ... "Национални парк је подручје са већим бројем разноврсних природних екосистема од националног значаја, истакнутих предеоних одлика и културног наслеђа у коме човек живи усклађено са природом, намењено очувању постојећих природних вредности и ресурса, укупне предеоне, геолошке и биолошке разноврсности, као и задовољењу научних, образовних, духовних, естетских, културних, туристичких, здравствено-рекреативних потреба и осталих активности у складу са начелима заштите природе и одрживог развоја...." (Закон о заштити природе – "Службени гласник Републике Србије" бр.36/09, 88/10, 91/10-исправка,14/2016 и 95/2018-др. закон)

Правни основ за доношење плана управљања заштићеног подручја утврђен је чланом 52. став 1. Закона о заштити природе ("Службени гласник РС", број 36/09, 88/2010, 91/2010 и 14/2016) и чланом 12. Закона о националним парковима ("Службени гласник РС" број 84/2015.) који одређују да предузеће које управља националним парком доноси План управљања за период од десет година и на њега сагласност даје Влада Републике Србије.

Заштита, очување, унапређење, одрживо коришћење, уређење и презентација природних и других вредности, као и управљање заштићеним подручјем спроводи се на основу акта о проглашењу и Плана управљања заштићеним подручјем, тако да је поред Закона о националним парковима, План управљања најважнији акт којим се одређују: начин и спровођења заштите, коришћења и управљања заштићеним подручјем, смернице и приоритети за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

План управљања садржи мере, забране и ограничења радова и активности сагласно прописаним режимима заштите. Посебан значај Плана управљања произилази и из чињенице да су сва правна лица, предузетници и физичка лица, дужна да при обављању делатности, радова и активности у националном парку примењују одредбе Плана управљања.

У складу са законском обавезом спроведен је, јавни увид и усвајање Плана управљања Националним парком Тара за период од 2020. до 2029.година.

План је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон),
- Закон о Националним парковима („Службени гласник РС“ број 84/2015.и 95/18 – др.закон),
- Законом о водама („Службени гласник РС“, број 30/10, 93/12 и 101/16.),
- Законом о шумама („Службени гласник РС“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.- др.закон);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС“, број 135/04, 36/09, 36/09.- др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18.- др.закон),
- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник РС“, број 18/10 и 95/18. – др.закон),

- Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Службени гласник РС“, бр. 128/14 и 95/18. – др.закон),
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник РС“, број 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 –др.закон),
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, број 102/07),
- Просторним планом Републике Србије 2010-2014-2020 („Службени гласник РС“, број 88/10.),
- Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара („Службени гласник РС“ број 44/2020),
- Решење о условима заштите природе за израду Плана управљања (број 020-2965/2 од 01.11.2019.године), Завод за заштиту природе Србије,
- Мишљење о испуњености услова заштите природе (број 020-2965/4 од 07.11.2019.године), Завод за заштиту природе Србије,
- Водним условима за израду Плана управљања Националним парком Тара и Решењем о издавању Водне сагласности (број 325-04-01873/2019-07 од 12.11.2019.године), Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Републичке дирекције године,
- Водопривредном основом Србије („Службени гласник РС“, број 11/02.),
- Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник РС“, број 3/17.),
- Национална стратегија одрживог коришћења природних ресурса и добара („Службени гласник РС“ број 33/2012.),
- Стратегија биолошке разноврсности Републике Србије,
- Стратегија развоја шумарства („Службени гласник РС“ број 59/2006.),
- Национални програм заштите животне средине („Службени гласник РС“ број 12/2010.),
- Национална стратегија одрживог развоја („Службени гласник РС“ број 57/2008),
- Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024.година („Службени гласник РС“ број 85/2014.),
- Стратегија развоја туризма Републике Србије за период 2016-2025.година, Влада Р Србије, новембар 2016.година,
- Стратегија управљања водама за период 2016-2034.година, Влада Р Србије, децембар, 2016.година,
- Стратегија управљања отпадом („Службени гласник РС“ број 29/2010.),
- Стратегија комуникације за област климатских промена-новембар,2017.година, Београд.

1.2 ИСТОРИЈАТ ЗАШТИТЕ

Планина Тара, српска звезда (санскр. звезда) име је добила по илирском, горштачком, племену Аутаријата које је за време бронзаног доба живело на подручју Таре. То је подручје са најочуванијим шумама четинара и лишћара не само у Србији већ и знатно шире, ретка планина у овом делу Балканског полуострва са веома очуваним изворним шумским екосистемима. Поједине састојине чистих или мешовитих шума лишћара и четинара одликују се старошћу од неколико стотина година и такве састојине су заштићене у оквиру строгих природних резервата.

Шумски комплекси као основна вредност подручја одувек су били предмет
Јавно предузеће „Национални парк Тара“ – Бајина Башта

интересовања присутних људских заједница и друштва и под велим утицајем историјских збивања на овом подручју Балкана. Коришћење дрвета са овог подручја, има дугу вековну традицију, од експлоататорског - нерационалног преко концесионог до планског - одрживог коришћења.

Први писани документи у вези заштите шума на Тари, проналазе се у Наредби о чувању и заштити шума из 1820. године којом књаз Милош покушава да спречи прекомерну сечу шума (крчење шума), постављањем срезских чувара шума. На подручју Таре, први лугари као школовани шумари, постављени су 1872. године. Касније, Указом краља Александра Обреновића из 1895. године, међу првих пет управа у Србији, формира се и шумска управа као организациона јединица са седиштем у Бајиној Башти и поставља се као окружни шумар Јован А. Буковала које се школовао у Бечу. И ова година се сматра као почетак организованог, институцијоног бављења шумарством на простору планине Таре.

Почеци заштите природе на подручју које данас покрива

Национални парк Тара датирају из 19-ог века. Први писани докуменат налази се у првој шумској основи за газдинску јединицу Звезду. Овом основом се шуме на кањонским странама, планине Звезде, према реци Дрини и Брусничком потоку одређују за заштитне шуме у којима се забрањује и не планира искоришћавање шума као природног ресурса.

Убрзо после формирања Завода за заштиту природе Србије (1948), отпочео је систематски рад на просторној заштити природних вредности издвајањем резервата. Завод, 1950-те године доноси решења о стављању под заштиту државе шест резервата на планини Тари, и то: „Било“, „Брусница“, „Црвени Стене“, „Црвени Поток“, „Љути Брег“ и „Под Горушицом“. Решењем из 1957. године, формира се резерват „Рачанска Шљивовица“, а 1961. године и резерват „Караула Штула“. Током 1971. године проглашава се резерват „Звезда“ и формира Регионални парк природе „Звезда“. Укупно заштићена површина у категорији резервата природе и регионалног природног парка, крајем 1971. године износила је 2.693,96 хектара.

Највећи део планине Таре, проглашен је заштићеним добром- Националним парком Тара и то 1981. године, Законом о Националном парку „Тара“ ("Службени гласник СР Србије" број 41/81.) у укупној површини од 19.175,00 ха. Од тада до данас, извршено је низ допуна и измена постојећег Закона и то: 1983. године и 1988. године, да би 1993. године био донет Закон о националним парковима ("Службени гласник Републике Србије" број 39/93.), којим се потврђује заштићено добро у границама од 19.175,00 ха. Законом о националним парковима ("Службени гласник Републике Србије" број 84/15.) парк је проширен на површину од 24.991,82 ха, за подручје Заовина и део подручје у Перућцу.

1.3. НАЦИОНАЛНИ ПАРК ТАРА У МЕЂУНАРОДНОМ КОНТЕКСТУ

КАТЕГОРИЈА ПРИРОДНОГ ДОБРА ПРЕМА КЛАСИФИКАЦИЈИ СВЕТСКЕ УНИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ПРИРОДЕ (IUCN)

II КАТЕГОРИЈА

„Категорија II представља велика природна или готово природна подручја издвојена са сврхом заштите читавих екосистема, процеса који се у њима одвијају и врста које они подупиру, на начин да она истовремено пружају основу за еколошко и културално прихватљиве духовне, научне, едукацијске, рекреативне и посетитељске активности.“
Водич за примену IUCN категорија управљања за заштићена подручја, WCPA, IUCN, 2008, Gland, Switzerland. (Guidelines for Applying Protected Area Management Categories, WCPA, IUCN, 2008, Gland, Switzerland).

Шире подручје Таре идентификовано је као подручје значајно за биљке (Important Plant Areas – IPA) и као подручје значајно за птице – (Important Bird Areas – IBA) CODE: IBA026SRB. Поред тога, од 2003. године подручје Националног парка „Тара“ представља и одабрано подручје за дневне лептире у Србији (Prime Butterfly Areas in Serbia – PBA).

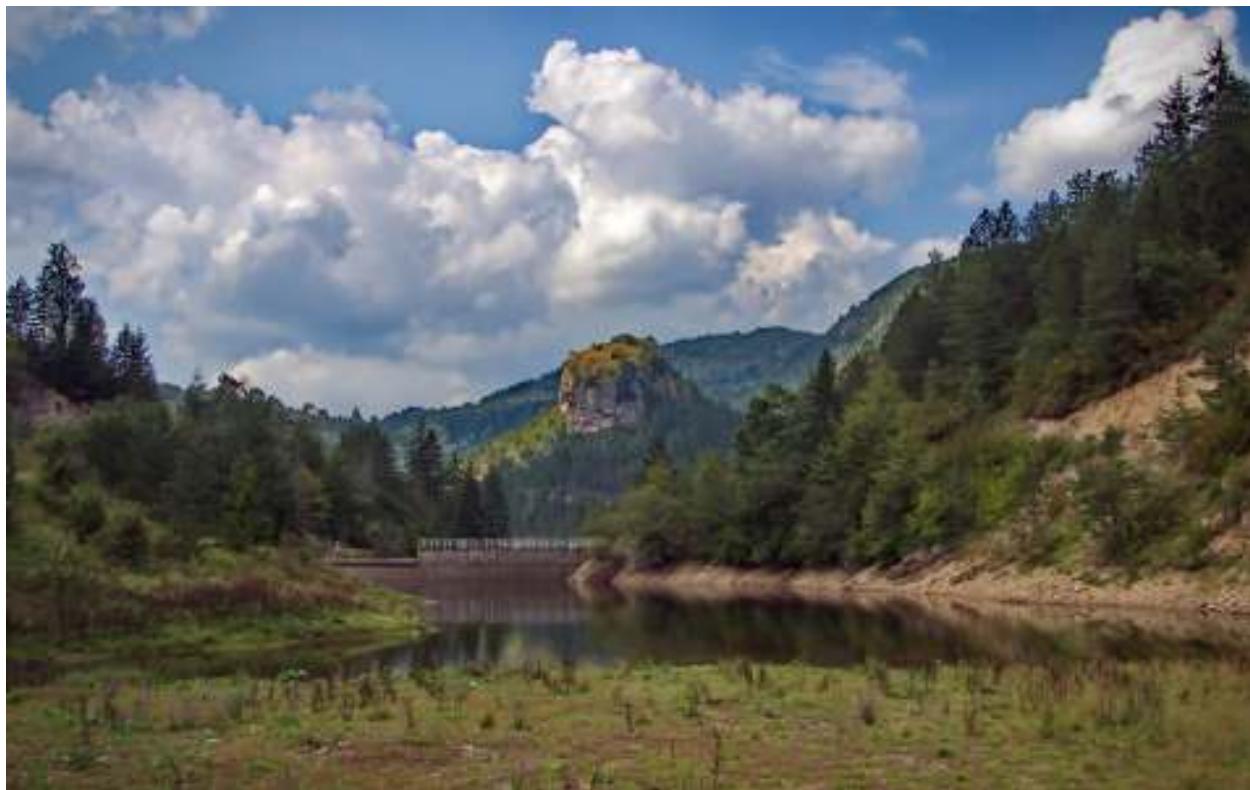
Правни основ избора међународно значајних подручја (IBA, IPA, PBA) чине акти које је ратификовала СР Југославија: Декларација UN о животној средини и развоју, Агенда 21, Конвенција о биолошкој разноврсности и други акти. Године 1993. СР Југославија је усвојила и „Резолуцију о политици заштите животне средине у СР Југославији“ и „Резолуцији о политици очувања биодиверзитета у СР Југославији“.

У оквиру EMERALD мреже, подручје Таре је идентификовано као значајно подручје (TARA YUSR009). EMERALD представља еколошку мрежу састављену од Подручја од посебне важности за заштиту природе (ASCI), односно просторних целина и станишта које су од посебног националног и међународног значаја са аспекта очувања биолошке разноврсности. Пројекат је покренуо Савет Европе као део активности које произилазе из примене Конвенције о очувању дивљег биљног и животињског света и природних станишта Европе, тзв. Бернске конвенције. Овом конвенцијом, која је усвојена 1979. године (Република Србија је потписала и ратификовала конвенцију), регулише се заштита угрожених дивљих биљних и животињских врста и одређених типова станишта.

Подручје Националног парка Тара препознато је и као значајно подручје у оквиру еколошке мреже НАТУРА 2000 и по Директиви о стаништима и по Директиви о птицама.

1.4.ВИЗИЈА

Визија Јавног предузећа „Национални парк Тара“ као управљача Националним парком је да сачува и унапреди природне и створене вредности у Националном парку Тара, тако да ово заштићено подручје остане, како у Србији, тако и у Европи, подручје разноврсних екосистема и истакнутих предеоних целина, подручје са најочуванијим шумским заједницама у региону, подручје са високим биодиверзитетом, очуваним културним наслеђем, предеоним целинама са традиционалном градњом, локалним заједницама које се баве одрживом пољопривредом, шумарством, традиционалним занатима и екотуризмом.

1.5.УПРАВЉАЊЕ И ОРГАНИЗАЦИОНА СТРУКТУРА ПРЕДУЗЕЋА

Националним парком као заштићеним добром, управља Јавно предузеће „Национални парк Тара“ – Бајина Башта са седиштем у Бајиној Башти, улица Миленка Топаловића број 3, као самостално предузеће.

Претежна делатност предузећа је делатност ботаничких и зоолошких вртова и заштита природних вредности (шифра 9104).

У оквиру наведене делатности обављају се следеће активности:

- спречавање активности које могу нарушити основна обележја и друга својства Националног парка Тара,

- заштита, очување и унапређивање биогеографских обележја подручја, екосистема и разноврсности изворне флоре и фауне, генетског фонда и његовог обнављања, репрезентативних биолошких, геоморфолошких, геолошких, хидролошких и пејзажних обележја, репрезентативних облика етнолошког наслеђа и других културно-историјских вредности,
- научно-истраживачка активност,
- културно-образовна активност,
- презентација и популаризација вредности Националног парка Тара,
- уређење подручја и изградња објеката,
- успостављање и развој туристичких, рекреативних и других развојних функција у коришћењу природних и културно-историјских вредности Националног парка Тара у границама и на начин којим ће се обезбедити заштита, очување и унапређивање тих вредности,
- праћење стања природних вредности Националног парка Тара.

Поред наведених, обављају се и следеће делатности:

- газдовање шума,
- управљања грађевинским земљиштем које је управљачу пренето на коришћење,
- заштита, гађење и унапређење ловне и риболовне фауне,
- газдовање ловиштем,
- управљање рибарским подручјем.

Организација послова унутар Јавног предузећа "Национални парк Тара" уређена је Правилником о систематизацији послова Јавног предузећа „Национални парк Тара“.

Радом предузећа руководи директор, који организује процес рада и пословање у складу са законом, Статутом предузећа и другим општим актима.

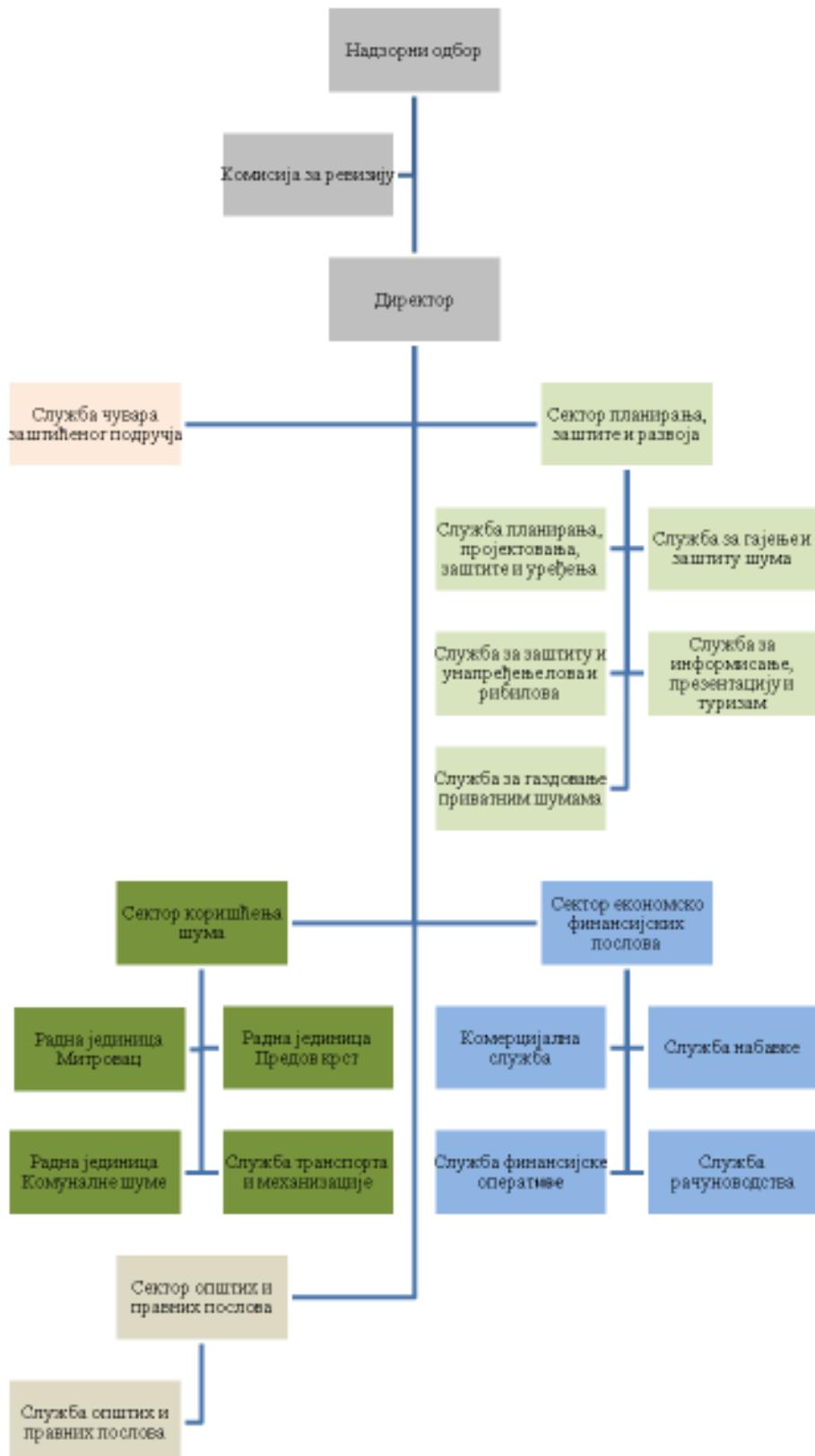
Јавно предузеће организовано је као јединствени правни субјект у којем су четири сектора:

- Сектор планирања, заштите и развоја,
- Сектор коришћења шума,
- Сектор општих и правних послова,
- Сектор економско-финансијских послова.

Као самостална целина задужена за контролу и надзор организована је Служба чувара заштићеног подручја.

ШЕМАТСКИ ПРИКАЗ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПРЕДУЗЕЋА

Основне организационе јединице су сектори, а унутрашње организационе јединице су: службе и радне јединице.

1.6. ОПШТЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ ПОДРУЧЈА

1.6.1 Географски положај и границе

Планина Тара представља површ динарског правца пружања и припада делу старовлашких планина (Старовлашка - рашка висија). Налази се на крајњем западу Србије захватујући подручје ограничено лактастим током Дрине између Вишеграда и Бајине Баште. У најужем делу Таре, смештена је планина Звезда, која је од Равне Таре природно одвојена Клисуром реке Дервенте. На источној страни, Тара је одвојена од површи Поникава, Солотушком реком, а на јужној страни ограничена је Креманском и Мокрогорском котлином. По надморским висинама, Тара спада у средње високе планине, чија је просечна надморска висина 1.200 метара са највишим врхом од 1591м- Козји рид.

Географски посматрано, заштићено подручје налази се унутар граница које су дефинисане следећим правцима:

	По Гаус - Кригеру		По Гриничу	
	х	у	х	у
Северна гранична линија	48 75 970	73 59 521	19° 14' 52"	44° 0' 53"
Источна гранична линија	48 62 452	73 88 621	19° 36' 48"	43° 3' 53"
Јужна гранична линија	48 52 893	73 70 999	19° 23' 47"	43° 48' 33"
Западна гранична линија	48 75 279	73 58 904	19° 14' 25"	44° 0' 30"

Централна тачка подручја по Гаус – Кригеру је :

х – 48 64 431,

у – 73 737 62 ,

Централна тачка подручја по Гриничу:

Е 19° 25' 41"

Н 43° 54' 48".

1.6.2 Поседовне и правне прилике

Према утврђеним границама, подручје Националног парка налази се на територији општине Бајина Башта у оквиру десет катастарских општина: Јагошица, Растиште, Заовине, Коњска Река, Перућац, Бесеровина, Зауглени, Мала Река, Рача, Солотуша.

Укупна површина Националног парка износи 24.991,82 ха. У државном власништву на територији Парка налазе се државне шуме и шумско земљиште укупне површине 13.589,54 ха, приватне шуме и шумско земљиште чине 10.559,71ха и црквено земљиште 842,57 ха.

У следећој табели дат је преглед површина по власништву и катастарским општинама на територији Националног парка Тара:

	Катастарска општина	Државно земљиште	Приватно земљиште	Црквено земљиште	Укупно
1	Јагоштица	32096595	11045353		43142948
2	Коњска Река	6901868	10892592		17794460
3	Мала Река	3360762	3924703	7784036	15069501
4	Перућац	8785325	1059590		9844915
5	Рача	5992515	1837824	634886	8465225
6	Растиште	39927099	21225645	6777	61159521
7	Солотуша	2881936	4302612		7184548
8	Заовине	19169072	44745270		63914342
9	Зауглине	5735620	1275967		7011587
10	Бесеровина	11018576	5287623		16306199
	УКУПНО КО	135890368	105597179	8425699	249918246
	%	54,3	42,3	3,4	

2.ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И РЕСУРСА

2.1 ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ

2.1.1. Геоморфолошке карактеристике

Подручје Националног парка Тара обухвата две природне целине, односно два планинска масива Тару и Звезду које раздваја басен и кањон реке Дервенте. Основне орографске карактеристике су одређене мозаиком планинских узвишења и изванредно изражених површина које су испресецане дубоко усеченим долинама реке Раче, Дервенте и Белог Рзава као и Брусничког, Солотушког, Алушкија и других потока. Са севера и северо-запада, Национални парк Тару, оивичавају моћне кречњачке стене кањона Дрине чије висине досежу и преко 1000 метара надморске висине.

Према наводима Гајић, M. et al (1992), масив Таре се сходно надморској висини и геолошком саставу може разграничити на две одвојене и изразите површи. Виша површ, просечне надморске висине од око 1280 m, нагнута је од југа према северу а њен просечан нагиб износи 44%. Испресецана је сувим долинама и увалама са израженим крашким облицима, нарочито у средишњем делу површи али без комплетне серије крашких облика (од шкрапа до крашких поља) што је последица хемијског састава карстних кречњака, а што је с друге стране условило развој "зеленог или покривеног карста".

Ерозионог порекла је и нижа површ која досеже до 1000 m н.в. Карактерише је поодмакла фаза крашког процеса, те су местимично (део Калуђерских бара) кречњачке партије потпуно уништене, или пак сведене на мање површи (делови Калуђерских бара, Шљивовица на пр.). Тако долази до смене крашког процеса са флувијалним (рад понорница, потока и река).

Садашњи рельеф подручја - Националног парка Тара настало је узајамним дејством ендогених и егзогених геолошких процеса који су моделирали геолошку подлогу. Ендогени процеси условили су формирање планинских масива Тара и Звезда, док су егзогеним процесима створени мезо- и микропластика на иницијалној тектонској основи.

2.1.2. Геолошке карактеристике

Стене овог подручја различитог састава и склопа, условиле су различите морфолошке, педолошке и друге карактеристике. Најстарији седименти су палеозојске старости (C). Палеозојски комплекс познат као дрински палеозик развијен је у пешчарској фацији, где доминирају метаморфисани кварцни пешчари и субграуваке који се смењују са аргилошестима и ретким интеркалацијама мермерастих кречњака. Издвојени су на североисточним падинама Таре, а на укупној површини Парка немају веће распрострањење. Преко ових седимената леже мезозојски седименти који имају највеће распрострањење на овом подручју. Доњотријаски седименти (T_1) леже трансгресивно преко карбонске јединице дринског развића и јављају се као танка зона непосредно уз дрински палеозој. У њима доминира и кластична и карбонатна фација. Седименти средњег и горњег тријаса (T_2 и T_3), значајно распрострањени ободом Парка, чине главну масу кречњачких седимената Таре и Звезде. По северном ободу Парка издвојене су средње тријаске творевине (T_2) - субспрудна и спрудна фација кречњака која је најчешће масивна, ређе банковито-слојевита.

Седименти стварани у горњем тријасу (T_3) на Тари и Звезди леже преко спрудних творевина средњег тријаса.

У јужном делу Заовина, ове седименте представљају масивни, слојевити до банковити кречњаци, чија се дебљина смањује од севера према југу. Веома су карстификовани и фосилоносни (*Megalodon triquerter*, *Involutina comunis*, *I. Impresa*, *Clypeina besce*, ...), и дебљина им варира од 250 до 500 m.

Јурски седименти (J) имају ограничено распрострањење и јављају се у западном делу Парка, а представљени су кречњацима и јединицом која припада дијабаз-режњачкој формацији, а у југозападном делу већој маси изливних вулканита, габро-дијабазног комплекса. Овај комплекс изграђују скоро непропусне стене као глинци, пешчари, рожнаци, плочасти силификовани кречњаци и дијабази. Кречњаци су слојевити ређе банковити и грудвasti, а издвојени су на Звезди и јужном делу Таре на врло малом подручју и леже преко творевина горњег тријаса а испод дијабаз-режњачке формације. На територији Заовина распрострањени су и кенозојски седименти, односно творевине квартарне старости. Седименти квартарне старости заузимају веће пространство само око Караклија. У оквиру ових творевина издвојени су делувијални застори, и алувијални (al) седименти.

Делувијално-пролувијални седименти настају развојем падинских процеса, односно површинским спирањем и повременим наглим акумулацијама бујичног карактера. Алувијалне наслаге су распрострањене у долинама мањих водотокова. Изграђују их шљункови, пескови и суглине, а дебљина је местимице већа од 5 метара.

Подручје парка Тара припада динарској палеогеографској области која захвата западну и југозападну Србију. У току средњег тријаса долази до продубљивања морске средине и истовремено до вулканске активности што је условило стварање различитих фација (седиментних, вулканских и вулканогено-седиментних). У току горњег тријаса наставља се стварање плитководних спрудних и субспрудних творевина. Шире подручје Таре изграђено је од палеозојских, тријаских и јурских фација.

Подручје обухваћено границом Парка изграђено је од веома разноврсних литолошких јединица у којима су констатоване појаве различитих минералних сировина у виду мањих рудних тела или минералошких концентрација. Ту спадају појаве боксита, магнезита, бигра, као и бакра, никла, кобалта, титана и мангана. Боксит је констатован на више места Алуге, Седељка, Камењача-Растиште, око Митровца, Љутог и Доброг поља. Гвожђе се јавља у долини Белог рзава (Заовине, Коњска река). Појава бигра дебљине и до 15 m констатована је код Перућца од извора Врела до Дрине. У тријаским седиментима констатовани су кварцни пешчари у околини Перућца. Средње и горњо тријаски кречњаци и доломити представљају потенцијалне сировине за архитектонско-грађевински материјал. Магнезит се налази у целом теридотитском масиву Таре, констатован је у зони Коњске реке (границни појас према Мокрој гори).

Подручје Парка према својим сеизмолошким обележјима је једно од мање сеизмички угрожених подручја Србије.

2.1.3. Педолошке карактеристике

Географски положај Таре, њене орографске карактеристике, хетерогеност геолошке грађе, климатске одлике, као и карактер вегетације условили су разноврсност типова земљишта Таре, детаљно су проучавали Антић, М. ет ал (1968), када наводе да се на кречњацима Таре јавља комплетна генетичка серија земљишта од кречног сирозема, преко проторендзина (органогена црница на кречњаку¹), правих рендзина, браунизираних

рендзина, затим terra fusce (смеђе земљиште на кречњаку¹), лесивираних стадијума terra fusce (илимеризовано смеђе земљиште на кречњаку¹) и завршним стадијумом избельене terra fusce и terra fusce - псеудоглеј (лесиве-псеудоглеј на кречњаку¹). Поред земљишта на кречњацима на планини Тари образована су и земљишта на серпентинитима и перидотитима као и земљишта на силикатним стенама.

На базичним и ултрабазичним силикатним стенама серпентинитима и перидотитима јављају се посмеђена серпентинска рендзина (посмеђено хумусно-силикатно земљиште) и смеђе земљиште на серпентиниту.

На киселим силикатним стенама верфенским шкриљцима и пешчарима налазе се хумусно силикатно земљиште на шкриљцима, кисело смеђе земљиште на шкриљцима и кисело смеђе земљиште на пешчару.

2.1.4 Климатске карактеристике

Планина Тара припада зони умерено-континенталне климе која има специфичну макроклиму условљену даљином од мора, карактеристикама геолошке подлоге и орографских услова уопште, а посебно близином кањона Дрине. Влажна струјања из тог правца, као и свакодневне магле које се дижу са Дрине, дају ту посебну специфичност макроклиме Таре.

Општа годишња дистрибуција падавина и температуре добијена на основу двадесетогодишњих мерења у периоду од 1970-1990. године, јасно показују да регионална клима планине Таре припада умерено континенталном или VI типу климе према Walter i Lieht-u (1967.), у извесној мери модификоване планинским утицајима. Тачније, клима Таре припада благо изменјеном нешто хумиднијем VI 2б подтипу карактеристичном за средишњи низ централних и источних Динарида који се одликује незнатним смањењем падавина током лета под утицајем медитеранске климе.

Просечна годишња сума падавина износи 977,3мм. Највише кише падне током месеца маја а затим у јуну и јулу. Снег највише пада у месецу јануару. Главни правац дувања ветрова у Националном парку су североисточни и југозападни.

2.1.5. Хидролошке карактеристике

Сви речни токови планског подручја припадају сливу Дунава, односно Црноморском сливу. Регионално посматрано већина токова припада сливу Дрине, док само неколико токова јужног дела Таре (делови Доброг и Љутог Поља, као и Калуђерских Бара) припадају сливу Ђетиње, односно Западне Мораве. Дренирање кречњачких терена Таре одвија се у Дрину и Ђетињу, у зависности од правца подземних вода. На подручју парка могу се издвојити следећи сливови:

- *Слив реке Дрине.* Најмаркантнија речна долина истражног подручја према својим хидрографским карактеристикама указује на композитни карактер долине Дрине од Клотијевачке клисуре па све до испод Бајине Баште. Река Дрина (код Бајине Баште) има протицај од 54,4 од 698 m³/s (1981, Динић,М.) и висину водостаја од 34-256 см. Температура воде варира од 8,7 до 16,3°C. Вода је без мириза, боје мањом зелене. Дрина на профилу Бајине Баште припада 2 класи квалитета вода, што је уједно и захтевана класа. Од штетних састојака имала је у повишену концентрацији HX3-3,6 и фенола - 5,4, а од тешких метала хром - 23,1 (подаци: "Ј.Черни" из 1994. године).

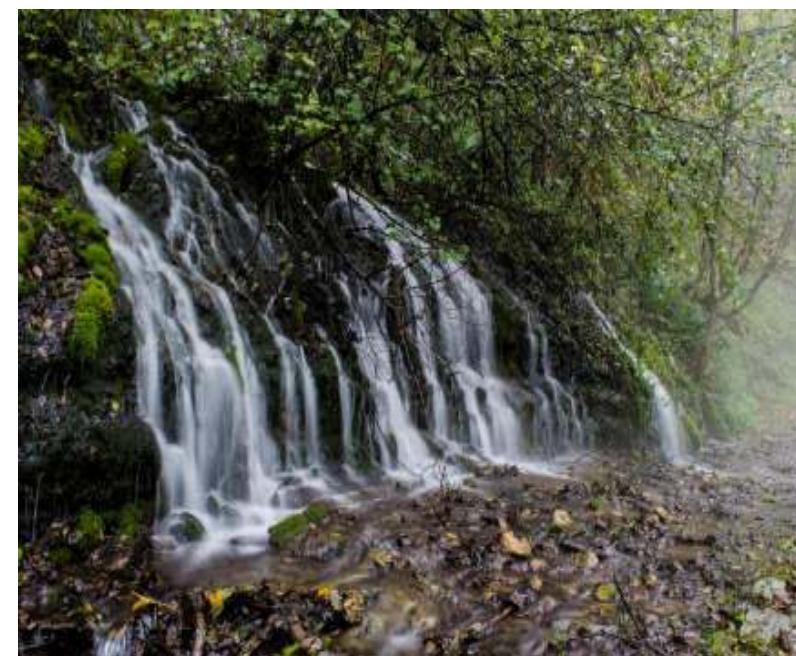
- *Слив Белог Рзава*- Бели Рзав извире испод Сјенича и Рајове Равни, а протиче готово средином Црног Врха, у правцу запад-исток и испод Оглавка и Бурина скреће ка југо-истоку. Средње годишњи протицај Белог Рзава на саставу са Црним Рзавом износи $2,5 \text{ m}^3/\text{s}$ (СХМЗ,1985). Максимални протицај на Белом Рзаву и притокама јављају се у априлу, а минимални у августу и септембру.

- *Слив Дервенте*- Река Дервента настаје код засеока Седаљке спајањем више изворишних кракова и дужине је 7,5 km. Површина сливног подручја износи 32 km^2 . Најзначајније притоке су Алушки, Кремића, Јокића, Ровињски и Козлански поток као и други мањи водотоци повремени и стални. Река Дервента као и други водотоци на Тари има бујични карактер и може да има протицај и до $135 \text{ m}^3/\text{s}$.

- *Слив Брусничког потока*- Водоток Бруснички поток спада у дуже токове подручја, а притоке које сачињавају овај слив су: Галинска река, Омарска река, Срењи поток и други повремени и стални токови

- *Слив реке Ђетиње*- Река Ђетиња прихвата воде неколико токова међу којима су најзначајнији Коњска река и Рача.

- *Слив Раче*- Изворишни део водотока Рача налази се на Калуђерским Барама, а дужина тока износи 14,2 km. Површина сливног подручја износи око 75 km^2 . Ова река поред свог дела који представља стални водоток, у кречњачком подручју има карактер понорнице што се

задржава све до њеног врела. Само за време јачих падавина, када је притицај већи од водопропусности она губи карактер понорнице.

Поред наведених водотока и њихових хидрографских система на планском подручју постоји и неколико понорница. Густина речне мреже на Тари у директној је вези са геолошком грађом терена тако да су регистроване велике разлике у густини речне мреже између кречњачких - водопропусних и вододрживих седимената (серпентинити, флиш...).

На хидролошке појаве посредно утиче и рељеф терена и то просечни нагиб падина од 40^0 и више степени условио је да кишница доспе за кратко време у речне токове. Највећи дневни протицај јавља се у априлу и почетком маја, као последица јаких киша и отапања снега. Најмањи дневни протицај је у августу и септембру обзиром да је земљиште најсушније и количина падавина је мања.

2.1.6. Биолошка разноврсност и природне карактеристике подручја

2.1.6.1. Флористичке карактеристике

Захваљујући разноврсности биљног света Национални парк Тара, може се сврстати у флористички значајна подручја не само наше земље, већ и Европе. Због специфичног положаја, географских карактеристика и историје самог подручја на Тари се може наћи мноштво флорних елементата од субмедитеранских до субалпских. Планина Тара у биogeографском погледу припада источно динарској провинцији илирског подредиона.

Подручје планине Таре у целини одликује се рефугијалним карактером, те се као општа констатација за Тару може изнети да представља јединствени рефугијум терцијерне флоре код нас. Посебан значај имају ретка микростаништа (клисуре, тресетишта) на којима су забележени глацијални реликти: *Eriophorum latifolium*, *Goodyera repens*, *Viola biflora*, *Leontopodium alpinum*, *Corallorrhiza trifida*, *Gentiana pneumonanthe*, *Menyanthes trifoliata*.

На ширем подручју парка до сада је констатована готово 1/3 флоре Србије, односно 1156 врста.

Флора Националног парка Тара, односно масива Таре у ужем смислу, укључујући и планину Звезда, у последњих стотинак година релативно иссрпно је проучавана током фитоценолошких истраживања, од стране бројних ботаничара.

У флори Националног парка Тара констатовано је укупно 76 ендемичних врста. Најзанчајнији уопште и свакако најпознатији представник ендемичне и реликтне флоре Таре је Панчићева оморика (*Picea omorika*).

Панчићева оморика (*Picea omorika*).

Сличним, источнодинарским ареалима одликују се још две ендемичне врсте које су распрострањене на Тари: *Centaurea derventana* (дервентански различак) и *Aquilegia grata* (николићева кандилка).

Centaurea derventana
(Дервентански различак)

Aquilegia grata
(Николићева кандилка)

	Национални парк Тара
Укупан број врста	1156
Ендемичне врсте и подврсте	76
Строго заштићене врсте	47
Заштићене врсте	163
ЦИТЕС	29
Прелиминарна црвена листа Србије	115
Директива станиште	2

На подручју парка заштићено CITES конвенцијом (Конвенција о међународном промету угрожених врста дивље фауне и флоре којом је постигнута међународна сарадња у заштити одређених врста дивљих биљних и животињских врста од прекомерне експлоатације путем међународне трговине) 29 врста.

На прелиминарној Црвеној листији флоре Србије (Стевановић и сарадници, 2003) има 115 такосна са подручја Таре (то су таксони одређеног степена угрожености чије популације је неопходно пратити и уколико дође до директног или индиректног угрожавања станишта или самих јединки, предузети мере заштите).

Под заштитом државе на подручју се налази укупно 210 врста: 52 врста су строго заштићене, а преосталих 158 таксона су заштићене врсте.

На подручју парка откријена је нова врста гљива за науку, тартуф *Tuber petrophilum* Миленковић, који до сада није откријен на територији Србије. Врста је пронађена у мешовитим заједницама букве, јеле и смрче на шест локалитета: Долак, Тисово брдо, Локвице, Ковачи, Рустине и Митровац.

На обали језера Перућац, идентификовано је станиште ендемичне и реликтне врсте, српска режуха *Cardamine serbica Pancic*, један од два локалитета на свету где је до сада пронађена врста, односно једино станиште у Србији.

2.1.6.2.Станишта

Подручје Националног парка Тара карактеришу мозаично распоређени екосистеми и често контрасни предели од оних који по својој структури подсећају на бореалне тајге са тресетиштима, преко типичних средњеевропских листопадних шума до субмедитеранских кречњачких или серпентинских камењара и стена. Ови екосистеми су станишта великог броја врста, које су мањом ендемичног и реликтног карактера, као и оних врста које су у већем делу јужне Европе драстично проређене, а њихове популације структурно неуравнотежене и опадајуће. Досадашњим активностима идентификовано је 13 типова станишта која се налазе Анексу 1. Директиве станиште . Најзаступљенији тип шумских станишта је 91БА , односно шуме јеле са 9555,71 ха тј. 51,35 %. Листу станишта на подручју парка које се требају посебно штити према Правилнику о критеријумима за издавање типова станишта, о типовима станишта, осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување неопходно је допунити са још више типова станишта који се пре свега односе на подземна и водена станишта.

2.1.6.3.Шумска вегетација

Простор Националног парка Тара представља типично шумско подручје, а по својој очуваности и разноврсности шумских екосистема, од којих су многи реликтног карактера, спада у најбогатија и највреднија шумска подручја Европе.

Шумска вегетација планине Таре има једну основну специфичност у односу на друге планине Балканског полуострва: иако на планини доминирају мешовите тродоминантне шуме смрче, јеле и букве (*Piceo-Abieti-Fagetum Čoli.65*), и то на преко 85% шумских површина, на овој планини налази се већи број реликтних и ендемореликтних шумских заједница са омориком, црним бором и другим врстама, које су на знатним површинама, тако да дају основни фитогеографски, фитоценолошки и флористичко-еколошки печат Националном парку Тара. "(Мишић 95.).

Посебан значај за науку имају реликтне и ендемореликтне шумске заједнице које нису до сада довољно проучене. У исто време шумска вегетација доприноси очувању специјског и вегетациског диверзитета Националног парка Таре. Шуме јове (*Alnetum glutinosae s.lat.*), врбе (*Salicetum s.lat.*), преко храстових шума сладуново-церових - са и без грабића - церових, китњакових и китњаково-грабових, до најбогатијих полидоминантних шума са више врста дрвећа у једној заједници, не дају целовиту слику вегетације и њеног богатства ако се не истакну реликтне и ендемореликтне, на кречњацима и силикатима. Ове реликтне шумске заједнице припадају различитим асоцијацијама и субасоцијацијама, које се издавају у различите типове шума.

У биогеографском и еколошком смислу читав предео Таре са реком Дрином представља јединствену целину. За разлику од већег дела Србије, које у биогеографском смислу припада мезијској биогеографској провинцији, ово подручје припада илирској, западнобалканској провинцији. Многе илирске и друге западнобалканске врсте имају овде своја крајња источна, односно југоисточна налазишта, тј. нема их у другим крајевима Србије.

Простор планине Таре представља типично шумско подручје које по очуваности својих шумских екосистема, од којих су многи реликтног карактера, спада у најбогатија и највреднија шумска подручја Европе. Главна вредност садржна је у изванредној очуваности и заступљености прашумске вегетације чије сложене шумске заједнице заузимају преко 60% укупне територије НП Тара.

На Тари је идентификовано преко 47 лишћарских, лишћарско-четинарских и четинарских фитоценоза, у 24 типа шума.

Планина Тара припада источно динарској провинцији илирског подредиона, средњеевропског региона. На њеној релативно малој висини која не прелази 1.700 м, сви феномени висинског зонирања вегетације (екосистема) нису у потпуности испољени. То се огледа у отсуству субалпијског појаса чистих четинарских шума, потом горње шумске границе као и алпијског појаса. Међутим, захваљујући специфичној орографији, у виду благо заталасане површи, на висини од 1.100-1.300 м, где се смењују велике партије кречњака и серпентинита (јужни и западни делови планине), на Тари се у оквиру буковог појаса на кречњацима налазе и састојине фригорифилних мешовитих шума смрче и јеле. Ове тродоминантне шуме означене као *Piceo-Abieti-Fagetum Čol. 65.*, заузимају преко 85% шумских површина, на овој планини, дајући јој "основни фитогеографски, фитоценолошки и флористичко-еколошки печат". (Мишић, В., 95.).

Осим смрче, јеле и букве, у зонама од 700-1.200 м на серпентинитима развијају се мешовите црноборово-белоборове шуме или чисте састављене од једне или друге врсте

бора. У овом низу шумских заједница посебну вредност и реткост имају чисте или мешовите састојине Панчићеве оморике (*Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum mixtum*) које су распрострањене како на кречњацима тако и на серпентинитима, искључиво на северним и заклоњеним странама које имају одлике рефугијума.

Зонирање вегетације екосистема на Тари започиње од кањона Дрине у коме се посебно истичу термофилне заједнице црног граба (*Orno-Ostryetum*) које имају субмедитерански карактер. На стрмим странама и стенама кањона Дрине и Дервенте развијеније су заједнице црног граба и црног бора (*Ostryo-Pinetum nigrae*). У подножју планине на кречњацима и серпентинитима на развијенијим земљиштима јављају се храстове шуме и то шуме цера и сладуна (*Quercetum frainetto-cerris*), а на вишим положајима шуме китњака (*Quercetum montanum*). Појас чистих церових шума (*Quercetum cerris*) јавља се као појас на блажим јужним падинама планине. Од Кремана према Тари налазе се шуме црног бора (*Pinetum nigrae*) које на вишим положајима замењују мешовите шуме црног и белог бора (*Pinetum nigrae-sylvestris*), да би на самим Калуђерским барама доминирао бели бор (*Pinetum sylvestris*).

У деловима кањона према површи учешће букве у изградњи заједнице је све израженије тако да на самој ивици кањона и површи, букове шуме (*Fagetum montanum*) представљају доминантан појас. У њиховој изградњи обавезно учествује јела, а у мањој мери и смрча која постаје доминантнија на мразиштима и вртачама кречњачке површи планине. Ови екосистеми су станишта великог броја врста, које су махом ендемичног и реликтног карактера, као и оних врста које су у већем делу јужне Европе драстично проређене, а њихове популације структурно неуравнотежене и опадајуће.

Поменути типови екосистема на Тари са пратећом флором показују како одређене сличности, тако и значајне разлике које би се сумарно могле представити на следећи начин:

- а) Термо-мезофилне шуме црног граба као и заједнице црног граба и црног бора у кањону Дрине и околних притока на кречњацима које се одликују средњеевропским и субмедитеранским елементима флоре. У оквиру зоне ових шума и шикара налазе се сипари, камењари и стене на којима су развијене специфичне рудинске и хазмофитске заједнице богате ендемичним врстама.
- б) Термо-мезофилне шуме сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris*) или чисте церове шуме (*Quercetum cerris*) које се одликују елементима прелазног средњеевропско-субмедитеранског типа са одређеним присуством реликтних елемената.
- ц) Мезофилне брдске китњакове шуме (*Quercetum montanum*) које имају претежан средњеевропски карактер флоре.
- д) Мезофилне планинске букове и буково-јелове шуме (*Fagetum montanum*, *Abieto-Fagetum*). То су типичне заједнице средњеевропског типа са доминантним представницима врста централноевропског распрострањења.
- е) Фригорифилне мешовите и/или чисте четинарске шуме са доминацијом или смрче и јеле (*Piceeto-Abieto-Fagetum*, *Abieto-Piceetum illyricum*) које поред средњеевропских садрже северне - бореалне елементе флоре.
- ф) Тресетишта у оквиру мешовитих и/или четинарских шума. То су карактеристична станишта бореалних врста међу којима се истиче и одређен број реликата који се налазе на крајњим јужним границама распрострањења.
- г) Црноборове шуме (*Orno-Pinetum nigrae*) на серпентинитима припадају прелазном типу између јужноевропског планинског и средњеевропског биogeографског региона. Ове карактеристике поседују и мешовите црно-белоборове шуме (*Pinetum nigrae-sylvestris*) са

том разликом што у њиховом саставу учествује и одређен број бореалних елемената флоре чија се бројност повећава у чистим белоборовим шумама (*Pinetum sylvestris*).

х) Оморикине шуме, чисте или мешовите са другим лишћарима и четинарима (*Omorikaes-Piceeto-Abieto-Fagetum mixtum* са различитим варијантама) имају реликтни карактер а у њиховом саставу доминантнији су бореални и средњевропски, него јужноевропски планински елементи флоре.

и) Заједнице кречњачких стена и камењара у кањонима и стрмим странама планинских висова. То су карактеристична станишта средње-јужноевропских планинских елемената флоре, као и сразмерно највећег броја ендемичних врста које се могу наћи на Тари.

ј) Заједнице серпентинских камењара које генерално носе субмедитеранско-јужноевропско планински биогеографски карактер са значајним бројем реликтних ендемичних типова.

Шумску вегетацију, на подручју НП Таре, детаљно је обрадио М.Гајић et al 1992. године којима су обухваћене 34 асоцијације распоређене у 12 свеза.

2.1.6.4..Ливадске заједнице

На подручју Таре развијен је велики број ливадских типова, иако је у суштини ливадска вегетација на овом подручју секундарна творевина настала на стаништима различитих шумских заједница. До сада је констатовано 19 ливадских биљних заједница. Хигромезофилне и мезофилне ливаде на дубоком и средње дубоком, влажном земљишту представљене су са заједницама *Rhinantho-Cynosuretum cristati* и *Festuco-Agrositetum subas.typicum* i *subas.nardetosum*. На сувљем земљишту смењују се следећи типови заједница: *Danthonietum alpinae*, *Bromo-Plantaginetum mediaeae*, *Poterio-Festucetum valesiaeae* i *Poo molineri-Plantaginetum holostei* (Гајић, 1992) и (Јовановић, Р., Јовановић, С. 1991.

Ливадске заједнице на Тари секундарног су порекла и антропогено су условљене на стаништима разних шумских заједница. Захваљујући разноврсности станишних услова,

пре свега у погледу едафских фактора, рељефа, надморске висине, као и интензитета антропогеног утицаја и других чиниоца, на Тари је развијен већи број ливадских типова, који се знатно разликују у синеколошком и синморфолошком погледу.

На Тари су заступљена станишта која се налазе већ на листи значајних европских станишта.

Највиши планински појас између 1000 и 1280 м заузимају паšњаци типа *Nardetum* (травнате заједнице тврдача 6230) Полуприродне формације значајне за бројне врсте орхидеја *Festuco-Brometum* су такође заступљене на Тари (континентални травњаци са орхидејама 6210).

Планинске тресаве представљају значајна и осетљива станишта која насељавају

карактеристичне врсте, а налазе се и на листи заштићених станишта у Европи. Овакав вид станишта присутан је у затвореним депресијама и дубљим вртачама са мочварним и глиновитим дном и река и потока. Локализовано, на више места широм Таре утврђено је присуство вегетације асоцијација: *Eriophoro-Caricetum paniculatae*; *Molinio-Deschampsietosum cespitosae*; *Scirpetum silvatici*; *Lythro (salicaria)-Caricetum paniculatae*. У питању су заједнице влажних и затресављених површина најчешће у затвореним депресијама, вртачама, поплавним површима поред потока и сличним стаништима.

У највишем планинском појасу, на надморским висинама од 1240 до 1300 метара развијене су заједнице типа *Nardetum* у којима доминира *Nardus stricta*. Ливадске заједнице овог типа настале су као резултат антропозоогеног фактора, односно као последица прекомерне и нерационалне испаше и гажења. Тип ливада (*Arrhenatheretum elatioris*) у којима доминира француска трава је као и у осталим деловима Србије, настао сејањем вештачких ливада на стаништима различитих природних ливадских заједница, јавља се у опсегу надморских висина од 550 m до 1050 m.

За замочварена земљишта карактеристичне су мање површине под *Hygronardetum*-има, а по ободу их постепено смењују заједнице *Succiso-Nardetum*. На бочним, уздигнутим странама депресија јавља се заједница *Trifolio-Nardetum*. У свим овим заједницама доминира једна врста *Nardus stricta*, па је и њихов флористички састав релативно сиромашан.

Од заједница карактеристичних за хигромезофилне и мезофилне ливаде по (Гајић, 1992. и Јовановић, Р., Јовановић, С. 1991) издвојене су две заједнице: *Rhinantho - Cynosuretum cristati* и *Trifolio-Cynosuretum cristati*. На Тари су забележене на локалитетима Секулића воде, Нова Вежања, Врлеш и другим.

Локално, на вишим надморским висинама од око 1300 метара (нпр. на локалитету Награмак) утврђено је присуство заједнице *Bromo (erectus) - Plantaginetum mediae* (Гајић, 1992). Овај тип заједница је иначе широко распрострањен у западним деловима Балканског полуострва, а такође и на више локалитета у Србији: брдски регион Косова, подручје Тутина, на Копаонику и на Старој планини (Редђепи, 1978; Петковић, 1981; Павловић, 1955; Јовановић, 1978; in Гајић 1992). На Заовинама као и широм Таре заузима сувља станишта на кречњачкој подлози.

Заједница *Danthonietum alpinae* (syn. *Danthonietum calyciniae Cincović et Kojić*) заузима значајне површине на подручју парка, али свакако мање од заједница *Ranunculo-Nardetum strictae Gajić 1992* и *Rhinantho-Cynosuretum cristati*. Осим на локалитету Врлеш среће се и широм Таре на плитким и сувим земљиштима насталим како на кречњачким тако и на серпентинитским подлогама на надморским висинама од 900 до 1150 метара.

Локално, са малим површинама, на више места широм Таре утврђено је присуство вегетације асоцијација: *Eriophoro-Caricetum paniculatae*; *Molinio-Deschampsietosum cespitosae*; *Scirpetum silvatici*; *Lythro (salicaria)-Caricetum paniculatae*. У питању су заједнице влажних и затресављених површина најчешће у затвореним депресијама, вртачама, поплавним површима поред потока и сличним стаништима.

На овом месту треба поменути и фрагментарно присуство заједница: *Petasitetum hybridi* на влажнијим местима поред речице и потока. Такође, у влажним увалама, на малим локалним тресавама, на врло малом броју локалитета, среће се заједница (*Eriophoretum latifoliae*) са ветрогоном.

На местима на којима је шумски покривач девастиран различитим узроцима, сечом шуме, изградњом путева, стаза, као и различитим процесима крчења шуме и отварања шумског склопа дошло је до стварања више или мање изражених биљних заједница:

Sambucetum ebuli; Atropetum belladonnae; Epilobietum angustifolii. Заједница Sambucetum ebuli на Тари се може срести на местима поред рубова шума, дуж шумских путева и на шумским чистинама. Заједницу Atropetum belladonnae са едификаторском врстом Atropa belladonnae срећемо локално дуж шумских путева и прогала.

Заједница Epilobietum angustifolii може се често срести дуж главних путева где током цветања даје околини црвени аспект. На појединим местима дуж путева су жбунови Epilobium angustifoliae замењени врстом Epilobium palustre. На сличним местима, око Заовинског језера, као и на сечинама и пожариштима (локалитет Црвене стене и други) може се срести Senecio umbrosus, биљна врста заштићена забраном сакупљања.

2.1.6.5. Вегетација стена

Вегетација стена је најзаступљенија на вертикалним стенама и литицама у кањонима на подручју парка. У пукотинама и шупљинама стена и литица развија се веома специфична вегетација биљака хазмофита, карактеристичних за таква станишта.

Хазмофитска вегетација, састављена од биљних заједница које настањују удубљења и пукотине стеновитих површина, је овде представљена разредом Asplenietea trichomanis, односно редовима Potentilletalia caulescentis и Amphoricarpetalia.

Поменути редови су представљени асоцијацијама свеза *Micromerion croaticae* и *Edraiathion*. Карактеристичне су на Динаридима, укључујући кањоне, клисуре и планине западне и југозападне Србије. То су већином, ксерофилне хазмофитске фитоценозе, које се развијају на вертикалним стеновитим отсецима кречњачких стена. У вегетацији пукотина стена кањона Дервенте највеће учешће имају ендемични балкански и субендемични балканско-апенински елементи. Међу најважнијим ендемитима и субендемитима који изграђују овакву вегетацију истичу се: *Edraianthus tenuifolius*, *Asperula scutellaris*, *Athamantha haynaldii*, *Moehringia bavarica*, и *Corydalis ochroleuca*.

Хазмофитска вегетација, састављена од биљних заједница које настањују удубљења и пукотине стеновитих површина, је овде представљена разредом *Asplenietea trichomanis*

Специфичан тип станишта представљају карбонатни клифови представљени са биљним заједницама: *Centaureo derventanae-Seslerietum tenuifoliae R. Jovanović et S. Jovanović 1986* и *Edraiantho-Centauretum derventanae R.Lakušić et Redžić 1988*. Овај тип станишта заступљен је у клисури Дервенте и обилује са ендемичним врстама.

2.1.6.6. Вегетација сипара

На сипарским стаништима клисуре и кањона западне, југозападне Србије срећемо вегетацију сипаришта свезе *Corydalion ochroleucae*. Сипари са претежно јужном експозицијом, који су у просеку суви, обрасли су вегетацијом у којој доминирају бусенови *Achnatherum calamagrostis*. Заједнице свезе *Achnatherion calamagrostis* (*Thlaspietea rotundifolii*) карактеришу вегетацију сувих сипаришта и точила свих клисуре и кањона Србије усеченih првенствено у кречњачкој подлози. У клисури Дервенте заступљен је и тип станишта са врло карактеристичним еколошким условима, илирски сипари са *Achnatherum calamagrostis* са биљном заједницом *Saturejo montanae-Achnatheretum calamagrostis R. Jovanović et S. Jovanović*.

2.1.6.7.Фаунистичке карактеристике

Фауна бескичмењака

Бескичмењаци су као најбројнија и најразноврснија група организама живог света истовремено и најмање истраживани организми на подручју Таре. Истражене су само поједине групе бескичмењака односно пужеви и од инсеката дневни лептири. За друге групе нису вршена систематска истраживања па постоје само наводи за поједине врсте.

Ендемична врста, Панчићев скакавац *Ryrgomorphella serbica* и реликт плиоцене представља једну од најзначајнијих представника ентомофауне. Ради се о реликтној и ендемичној врсти брахиптерног скакавца који је опстао у реликтним шумама црног бора (*Pinus nigra*) и црњуше (*Erica carnea*) и то само у оним шумама у којима су се од краја плиоцене па до данашњих дана задржали умерено влажни и умерено топли услови.

Тара се сврстава у најбогатије планине Европе у полгеду разноврсности дневних лептира са констатованих 140 врста. Следеће врсте су наведне и заштићене према Анексу 2 Директиве 92/43/ЕЕЦ:

- *Lycaena dispar*
- *Hypodryas maturna*
- *Euphydryas (Eurodryas) aurinia*.

Врсте инсеката које су познате и заштићене Анексом 2 Директиве 92/43/ЕЕЦ :

- *Rosalia alpina*
- *Morimus funereus*.

Rosalia alpina-алпска стржијуба

Екосистеми планинских потока насељени са бројним врстама водених инсеката, пијавица, ракова, међу којима треба истаћи строго заштићену врсту поточног рака – *Austropotamobius torrentium*.

Фауна кичмењака

Ихтиофауна и херпетофауна

На риболовним водама којима газдује Национални парк Тара констатовано је 30 врста риба. Са аспекта заштите на националном нивоу значајне су следеће врсте које су строго заштићене велики вијун *Cobitis elongata* и лињак *Tinca tinca*. Врсте које су значајне за заштиту на европском нивоу су: *Hucho hucho*, *Rutilus pigus*, *Cobitis elongata*, *Sabanejewia aurata*. Подручје припада салмонидном (пастрмском) и прелазном мренском региону, с тим да су поред врста које насељавају чисте и хладне планинске воде (поточна - *Salmo trutta m. fario* и језерска пастрмка - *Salmo trutta m. lacustris*, младица - *Hucho hucho*) присутне и аутохтоне ципринидне (шаранске) риболовне врсте (клен - *Leuciscus cephalus*, скобаљ - *Chondrostoma nasus*, плотица - *Rutilus pigus*, мрена - *Barbus barbus*).

На подручју Таре регистровано је присуство 21 врсте водоземаца и гмизаваца, међу њима и врсте значајне за очување биодиверзитета ове групе, као што су шарени даждевњак (*Salamandra salamandra*), мрмољци (*Triturus spp.*), гаталинка (*Hyla arborea*), грчка жаба (*Rana graeca*), шумска корњача (*Testudo hermannii*), степски смук (*Coluber caspius*), обични смук (*Elaphe longissima*) и посок (*Vipera ammodytes*).

Истраживањима Биолошког факултета, у јуну 2020. године, у Заовинама (Баре), регистрована је строго заштићена врста, источни главати мрмољак - *Triturus macedonicus*. која је значајна и за заштиту на међународном нивоу.

Поред наведене, у погледу заштите, значајно је на националном нивоу 16 врста, а на европском 3 врсте (велики мрмољак *Triturus cristatus*, барска корњача *Emys orbicularis* и жутотрби мукач *Bombina variegata*).

Орнитофауна

На основу досадашњих истраживања (Васић, 1977, Пузовић 2001) број евидентираних врста птица је 155, мада се процењује да је разнорсност фауне птица значајно већа и да износи чак 170 врста (Радовић, 2006). Сматра се да се на овом подручју гнезди око 100 врста. Главни разлог велике разноврсности птица су пре свега разноликост станишних типова и екосисистема.

Picoides trydactilus
тропсти детлић

Glaucidium passerinum
мала сова

Strix uralensis
дугорепа сова

Националним законима строго је заштићено око 100 врста. Многе врсте се налазе и на листи врста од европског значаја (31 врста) попут прдавца (*Crex crex*) који се гнезди на планинским ливадама, тетреба (*Tetrao urogallus*) и тропстрог детлића (*Picoides trydactilus*).

Стеновите литице кањона и камењаре насељавају представници попут сурог орла *Aquila chrysaetos*, сивог сокола *Falco peregrinus*, јаребице камењарке *Alectoris graeca*, пузгавца *Tichodroma muraria*. Карактеристични представници шумске орнитофауне су: лешникара *Nucifraga caryocatactes*, крстокљун *Loxia curvirostra*, ћубаста сеница *Parus cristatus*, планинска сеница *Parus montanus*, краљић *Regulus regulus*, лештарка *Bonasa bonasia*, црна жуна *Dryocopus martius*. Отворена станишта насељавају врсте попут пупавца *Upupa epops*, шумске шеве *Lullula arborea*, польске шеве *Alauda arvensis* и др. Орнитофауну подручја карактеришу и птице везне за водена станишта, мада је њихов број мали: полојка *Actitis hypoleucos*, воденкос *Cinclus cinclus*, водомар *Alcedo athis*, патка глувара *Anas platyrhynchos*, сива чапља *Ardea cinerea*. Интересантно је и скоро регистровано гнежђење врсте велики ронац *Mergus merganser* на језеру Перућац.

Фауна сисара

Подручје Националног парка Тара, представља једно од најзначајнијих центара диверзитета фауне сисара у Србији. Према резултатима досадашњих истраживања фауну сисара чини 66 врсте.

Скоро 70% врста је везано за разне типове шумских станишта, а преко 10% за отворене терене степског и шумостепског типа.

Подручје је значајно пре свега као станиште за велике звери попут вука *Canis lupus*

Ursus arctos-медвед

и медведа (*Ursus arctos*). На подручју парка тренутно се налази најбројнија популација медведа у Србији и Тара свакако представља најзначајнији популациони резервоар за реколонизацију врсте на погодна станишта западних, централних и југозападних делова Србије.

Мониторингом врсте помоћу фотозамки и електронских орглица, оцењује се добро стање популације медведа и бројност између 50 и 60 јединки медведа.

Врсте звери који насељавају Тару су и дивља мачка – *Felis silvestris*, куна златица *Martes martes* идр. Неопходна су истраживања у погледу утврђивања присуства риса *Lynx lynx* на овом подручју, с обзиром да постоје могућности и наводи да и ова ретка европска врста насељава подручје. Становник водених станишта у парку је и угрожена врста видра *Lutra lutra*.

Rupicapra rupicapra-дивокоза

Укупној разноврсности сисара доприносе значајно већи број тзв. мањих врста. Од представника глодара треба истаћи присуство велике волухарице *Microtus multiplex*, којој је Тара једино станиште у Србији, и истовремено најисточније станиште на Балкану. Бубоједи су представљени у фауни Таре са 8 врста, а посебно је интересантно присуство алпске ровчице *Sorex alpinus*. Најновија истраживања указују да подручје насељава изузетно богата фауна слепих мишева. Пронађено је 23 врсте од 30 врста забележених у Србији, као и једна нова врста уопште за Србију.

Значајна врста је и дивокоза Rupicapra rupicapra која насељава стрме литице кањона и клисуре на подручју Таре. Поред дивокозе Тару насељавају и срна (Capreolus capreolus) и дивља свиња (Sus scrofa).

Током 2019.године у Националном парку Тара, појавила нова врста дивљачи јеленска дивљач – Cervus elaphus која се населила из суседног ловишта.

2.1.7.Разноврсност предела

Подручје Националног парка Тара обухвата већи део планине Таре и планину Звезду које су раздвојене клисуром реке Дервенте. Предеона разноликост парка последица је природних вредности и предела који се смењују са антропогено изменењеним пределима укључујући и насеља, засеoke и новостворене туристичке садржаје.

Читаво подручје представљено је са скупом планинских узвишења и изражених површи које су испресецане бројним клисурама и кањонима. Са севера и северозапада парк оивичавају моћне литице и кречњачке стране кањона реке Дрине, које достижу висину на неким местима и до 1000m.

Тара као кречњачко подручје одликује се читавим низом кречњачких облика рельефа од необичних стена и литица до ѡама и кречњачких депресија и увала.

Шуме доминирају већином подручја Таре, заузимајући 63% површине парка, антропогено условљени предели 36,77%, а водотоци и водене површине само 0,23%.

Посебну вредност предеона разноликости дају шумски пропланци и травне површине које се мозаично смењују на подручју са непрегледним шумским пространствима.

Биолошка разноврсност, као и предеона разноврсност су угрожене због губитка предела травних површина, све мање кошење ливада, доводи до губитка наведених станишта. Уколико се не предузму одговарајуће мере доћи ће до обрастања шумом наведених површина и неповратног губитка биолошке разноврсности и врста које су везане за наведене типове станишта.

2.2. СТВОРЕНЕ ВРЕДНОСТИ

2.2.1.Културно-историјско наслеђе

Област планине Таре, пружајући повољне услове за живот у речним долинама и побрђу прекривеном густим шумама, сачувала је доказе о континуираном настањивању од неолита до савременог доба. На подручју Таре, вишевековној природној стратешкој граници према северу, честа двосмерна миграциона кретања становништва негативно су утицала на очуваност материјалних трагова старијих културних периода.

Први значајнији материјални трагови културно-историјског наслеђа, “in situ“ датирају из период јачања Рашке државе у XIII-XIV веку, када се на подручју њене најсеверније одбрамбене границе подиже низ мањих и већих утврђења (Заовине, Вишесава, Солотуша).

На подручју Националног парка за заштиту културних добара издвојено је око 50,0 ха, чиме се обухватају сви археолошки локалитети и други културно-историјски споменици.

Најзначајније културно-историјско наслеђе парка је:

- Манастир Рача из XIII века, непокретно културно добро од великог значаја (8,53 ха), обухвата манастирску цркву, највећи део манастирских пољопривредних површина и манастирске објекте. Манастир Рача са заштићеном околином налази се у режиму II степена заштите Националног парка, на око 6 км од Бајине Баште, у кањону истоимене реке Рача.

Манастир Рача

Поред духовног, манастир Рача је имао изразит просветни значај, нарочито током XVII века, посебно скит Светог Ђорђа, који је до спаљивања крајем истог века, био преписивачки центар познат као „Рачанска школа“.

- Солотушки град из средњег века,
- Некрополе у Растишту – локалитети „Гајеви”, „Урошевина” и „Пристоје” у засеоку Алуге,
- Школа у Растишту – на Седаљки,
- Некрополе у Заовинама (локалитет „Биљег”),
- Објекти народног градитељства измештени из Заовина на Калуђерским Барама и у насељима Јагошица и Растиште. Брвнара осаћанка се на територији Таре, Заовина и Мокре Горе јавља као најоригиналнија форма народног градитељства, односно типски облик куће шумовите динарске области у чијем је једноставном облику садржана генеза за све касније градитељске објекте.

У делу заштитне зоне Националног парка која припада општини Бајина Башта, статус заштићеног објекта има некропола стећака у Перућцу, локалитет „Мраморје”, из средњег века, проглашена за непокретно културно добро од изузетног значаја. Некропола

„Мраморје“ у Перућцу је заштићен простор археолошког локалитета који се наслажа на спољну северну границу Националног парка Тара. Ова средњовековна некропола монолитних камених обележја - стећака по броју се (од првобитно забележених око 200 данас је сачувано око 70) и изгледу (током времена формирани су правилни редови) сврстава међу најбоље очуване у Србији. Од 2016. године наведена некропола стећака у Перућцу као и две некрополе стећака у Растишту (Гајеви и Урошевина) налазе се на Листи светске културне баштине при УНЕСК-у.

Поред наведених, евидентирани су локалитети и објекти:

- некрополе у Гаочићима (локалитет „Ридови-мраморје“), Бесеровини (локалитет „Селишница“),

- народна архитектура, стамбена и економске зграде у Заовинама и Перућцу,

-споменици и спомен обележја из НОБ-е и ратова за ослобођење на подручју насеља Рача, Солотуша, Заовине: Рача – спомен чесме испред задруженог дома, гробница и спомен плоча палим борцима НОБ-е и жртвама фашистичког терора у Рачи, Солотуша – спомен чемму испред школске зграде и задружног дома; Заовине – спомен костурница (капела) посвећена изгинулим у Првом и Другом светском рату, у засеку Јездићи, спомен обележје на Боровон брду,

- школе у Рачи, Перућцу и Солотуши грађене почетком XIX века,

- објекти народног градитељства на Калуђерским Барама измештени приликом градње реверзибилне хидроелектране у Заовинама,

- цркве брвнаре, грађене крајем XVIII и почетком XIX века треба штитити, јер представљају одраз времена у коме су настале.

2.2.2.Насеља и инфраструктура

Размештај и функције насеља Националног парка условљени су положајем, природним својствима и историјским развојем подручја. У границама Националног парка Тара, налазе се насеља са стално насељеним становништвом, села Јагоштица, Растиште и Заовине, засек Јасиковице (село Солотуша) и засек Чокићи (село Рача).

Села на Тари су разбијена брдско планинска села "старовлашког типа" заснована на крчевинама између шумских комплекса. Простиру се на територији парка од 410 м.н.в до 1000 м.н.в. Створена матрица насеља разбијеног типа представља почетни облик мреже насеља који се одржао и до данас у свом аутентичном облику. Сеоска насеља са засеоцима разбацаним у пречнику од 5 до 6 км, тешко су уочљиви и као просторне целине егзистирају само у административној подели. Сеоски атари имају велику површину и већим делом су покривени шумом.

Село Растиште (304 становника) представља највеће и најраспрострањеније село у парку. Растиште је просторно веома разуђено село у северном делу Парка ограничена са три стране планинама Алушке планине, Црним Врхом и Звездом. Центар села је Седалька (410 м.н.в) у долини реке Дервенте.

Село Јагоштица (65 становника) налази се на планини Звезди (простире се од 800 м.н.в -1000 м.н.в), на самој граници са Босном, окружено је са три стране природним резерватима, а са северне и западне стране омеђено је Кањоном Дрине.

Солотуша је смештена на источним обронцима планине Таре и једно је од најстаријих насеља на Тари. Кроз село протиче Солотушка река, а на ширем подручју се налази већи број археолошких локалитета из времена Келта и Римљана. Мањи део овог

села засеок Јасиковице (200 становника) је смештено у границама Парка у просторној целини Равна Тара, у близини туристичког центра Калуђерске Баре.

Поред сталних насеља значајни су туристички центри са викенд насељима : Калуђерске Баре, Рачанска Шљивовица, Ослуша, Соколина, Митровац, Крња Јела-Метаљка, Секулић.

У погледу инфраструктурне опремљености подручја према најновијим подацима процењује се да укупна дужина путева на подручју износи 98,254 км асфалтних и 162,877 км макадамских путева. Друмски саобраћај је главни носилац повезивања подручја са широм околином. Водни саобраћај на Перућачком језеру је локалног и туристичког значаја.

Највећи део подручја снадбева се водом са постојећег „Тарског водовода“ чију водоводну мрежу чини 34150 м водова и 3 базена. Становништво за водоснадбевање користи и локална изворишта или индивидуално копане бунара. На подручју парка постављено је и 22 хидранта.

Ниска инфраструктурна опремљеност у погледу одвођења фекалних вода са подручја и даље представља значајан проблем. Системи одвођења отпадних вода, односно канализациона мрежа и пратећи објекти, требају бити унапређени у будућем периоду.

Постојећа ПТТ инфраструктура обухвата надземне и подземне водове, као и 6 објекта репетитора који заузимају површину од 710 м².

2.2.3.Становништво

Територија Националног парка Тара административно припада општини Бајина Башта (26 043 становника) и обухвата десет насеља општине Бајина Башта: Бесеровину, Заовине, Зауглине, Јагоштицу, Коњску Реку, Малу Реку, Перућац, Растиште, Рачу, Солотушу.

Према подацима из Пописа 2011 године, на подручју парка живи 3.630 становника, а тренд смањења становништва се не зауставља све од почетка деведесетих година прошлог века.

Број становника од 1948 - 2011. године:

	Према методологији претходних пописа							Нова методологија		
	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	1991	2002	2011
Укупно планско подручје	9387	9545	8993	7377	6979	5430	4910	5373	4812	3630
Бесеровина	435	449	412	352	312	275	216	271	213	187
Заовине	1715	1688	1532	1290	1106	649	442	648	442	263
Зауглине	532	581	531	492	479	415	348	412	348	279
Јагоштица	537	532	441	334	261	188	163	182	152	77
Коњска Река	288	284	258	188	154	134	112	134	112	78
Мала Река	698	825	755	714	616	527	497	521	489	427
Перућац	608	629	666	569	802	687	860	683	845	530
Растиште	1459	1477	1483	868	896	517	482	511	473	308
Рача	986	902	836	786	800	765	706	750	672	591
Солотуша	2129	2178	2079	1784	1553	1273	1084	1261	1066	890

Просечна густина насељености је изузетно ниска - 8,8 ст./km², а већа у атарима насеља који се спуштају ка Дрини: Перућац, Рача, Солотуша и Зауглине, а изразито ниска у Јагоштици, Заовинама, Коњској Реци и Растишту. Више од половине насеља има веома ниске вредности густине насељености.

На подручју Националног парка и заштитне зоне присутне су негативне тенденције у погледу броја становника и старосне структуре, опадањем становника у селима.

Заступљени демографски трендови такође доводе и до смањења броја активног становништва и то пре свега пољопривредног. Величина домаћинства је такође у паду, односно смањује се број многочланих домаћинстава, а повећава се број домаћинстава са мањим бројем чланова. Тренд смањења броја становника на подручју парка може се уочити уколико се погледа број становника у задњих 30 година у насељима која својом целокупном површином припадају подручју парка:

Место	Број становника 1981.	Број становника 1990.	Број становника 2002.	Број становника 2011.
Јагошица	261	210	152	65
Растиште	498	320	473	304

2.3. ПРИРОДНИ РЕСУРСИ НА ПОДРУЧЈУ ПАРКА

2.3.1. Шумски екосистеми

На основу синтезе досадашњих истраживања геолошког, педолошког, фитоценолошког и типолошког карактера, дефинисани су типови шума у Националном парку Тара:

Тип. припадност	Типови шума	P (ха)	%
421	Шуме црног граба и црног јасена (<i>Fraxineto-Carpinetum</i>) на скелетним земљиштима на кречњаку	2 582,24	21,9
434	Шуме грабића са храстовима (<i>Carpino orientalis – Polyqurcetum</i>) на степској рендзини и смеђем киселом земљишту на кречњаку	19,60	0,2
465	Шуме китњака и цера (<i>Quercetum petreaea-cerris pauperum</i>) на киселим смеђим и лесивираним киселим смеђим земљиштима	108,30	0,9
469	Шуме китњака и букве (<i>Querco Fagetum moesiaca montanum serpentinicum</i>) на хумусно силикатним земљиштима на серпентиниту	129,03	1,1
636	Планинска шума букве (<i>Fagetum moesiaca montanum typicum</i>) на дубоким дистричним (понекадeutричним) смеђим земљиштима	10,47	0,1
643	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiaca montanum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту	90,44	0,8
644	Шуме планинске букве са вијуком (<i>Fagetum moesiaca montanum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	798,77	6,8
645	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiaca montanum - dentarietosum bulbifetae</i>) на дубоком и врло дубоком смеђем земљишту на кречњаку	68,44	0,6
646	Шуме планинске букве (<i>Fagetum moesiaca montanum</i>) на различитим земљиштима на серпентинима	173,63	1,5
749	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum serpentinicum</i>) на средње дубоким смеђим земљиштима на серпентиниту	43,71	0,4

750	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum typicum</i>) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку	5 638,39	48,0
752	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum drymetosum</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	951,37	8,1
753	Шуме смрче, јеле и букве (<i>Piceo Abieti Fagetum</i>) на скелетном - кршевитом земљишту на кречњаку	321,49	2,7
774	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на смеђем скелетном земљишту на кречњаку	499,95	4,2
781	Шуме белог бора (<i>Erico - Pinetum sylvestrae serpentinicum</i>) на хумусно-силикатном земљишту на серпентиниту	8,64	0,1
762	Шуме смрче, јеле и белог бора (<i>Piceo-Abieti – Pinetosum silvestrae</i>) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку	2,96	-
772	Шуме црног бора (<i>Pinetum nigrae</i>) на иницијалним земљиштима на кречњацима	93,75	0,8
791	Шуме белог и црног бора (<i>Pinetum sivestris nigrae – serpentinicum</i>) на хумусно силикатном земљишту на серпентиниту	212,98	1,8
		11 754,16	100,0

На основу типолошке просторне заступљености може се закључити да су просторно најзаступљенији типови шума у Националном парку:

- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum typicum*) на дубоким до средње дубоким смеђим земљиштима на кречњаку који покрива 48,0 % обрасле површине државних шума у Националном парку,
- Тип шуме црног граба и црног јасена (*Fraxinet-Carpinetum*) на скелетним земљиштима на кречњаку (21,9%),
- Тип шуме планинске букве са вијуком (*Fagetum moesiaca montanum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку са 6,8%,
- Тип шуме смрче, јеле и букве (*Piceo Abieti Fagetum drymetosum*) на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку који заузима 8,1% обрасле површине државних шума Националног парка.

СТАЊЕ ШУМА У НП ТАРА

Тара се убраја у једну од најшумовитијих планина не само у Србији већ и шире, при чему поједини шумски комплекси спадају међу најочуваније и најпродуктивније. На Тари је издвојено и анализирано 18 типова шума (у оквиру Националног парка), а укупно у шумама којима газдује Предузеће 24 типа и 47 састојинских категорија..

СТРУКТУРА ПОВРШИНА ПО КУЛТУРИ/НАМЕНИ У ГРАНИЦАМА НАЦИОНАЛНОГ ПАРКА-ха	
Шуме	19.927,93
Пашњаци	2.192,30
Ливаде-природне	1.012,03
Воћњаци	47,59
Оранице (њиве и др)	959,51
Воде/водно земљиште	445,84
Неплодно	330,12
Грађевинско - објекти, путеви и др.	76,50
Укупно	24.991,82

Површинска заступљеност државних шума по зонама заштите:

Режим заштите	Р-површина		V-запремина			Iv-запремински прираст		
	ха	%	м ³	м ³ /ха	%	м ³	м ³ /ха	%
I степен	3 378,84	28,8	209 617	62	6,2	3 283	1,0	4,8
II степен	4 087,56	34,7	1 339 739	328	39,7	24 261	5,9	35,2
III степен	4 287,76	36,5	1 825 436	426	54,1	41 328	9,6	60,0
Укупно:	11 754,16	100,0	3 374 792	287	100,0	68 872	5,9	100,0

Легенда: Р=површина; V=запремина; Iv=запремински прираст

Површинска заступљеност зона заштите је у доброј мери уједначена и са аспекта потребе очувања и унапређивања шума. Релативно учешће површина у првом степену заштите нешто ниже (28,8%) од истог учешћа остале два степена заштите чије се укупне површине незнатно разликују (други степен - 34,7%, а трећи степен 36,5%).

Шуме у зони I степена заштите (наменска целина "84") су полидоминантне са прашумским карактером, па су производни потенцијали минимални на шта указују просечне вредности основних таксационих показатеља V - 62 м³/ха, Iv - 1,0 м³/ха. Ове вредности условљене су природним одликама кањона Дрине (Звезда), кањона реке Бруснице, Дервенте и Раче. Шуме у зони првог степена заштите одликују се и високом биолошком разноврсношћу, јер се ради о стаништима многих ретких и ендемичних биљних и животињских заједница. Поред реликтних заједница панчићеве оморике, ту су и реликтне мешовите климарегионалне заједнице смрче, јеле и букве и столетне састојине црног бора. Евидентиране су и друге значајне реликтне врсте жбуња: тиса, зеленика, орах, црни граб, балкански планински јавор, руј, маклен и др.

Шуме у зони II степена заштите обухватају различите наменске целине - од шума чија је приоритетна намена заштитног карактера ("26" - заштита земљишта од различитих ерозионих појава и облика) до парк шума ("78") и делова састојина које се користе као научно-истраживачки пунктови ("71"). Шуме у зони II степена заштите у целини имају високе производне ефекте на шта указују просечне вредности основних производних показатеља V - 328 м³/ха, Iv - 5,9 м³/ха.

Шуме у зони III степена заштите обухватају једну наменску целину "12" - шуме производно заштитног карактера, али заузимају значајан део Националног парка и при том већим делом најпроизводнија станишта Таре. На то указују и релативно високе просечне вредности основних производних показатеља (V - 426 м³/ха, Iv - 9,6 м³/ха). Високи производни ефекти у овим шумама указују на висок степен њихове биоеколошке стабилности, чије очување је један од основних циљева газдовања.

Стање шума по пореклу и очуваности

Учешће шума високог порекла у националном парку износи 77,8% од чега су вештачки подигнуте састојине 2,8%. Учешће изданичаких шума је релативно ниско и износи 6,6%. Учешће шикара и шибљака износи 15,7%. Ови вегетацијски облици насељавају клисуре и кањонски део Дрине, Дервенте и Раче при чему најчешће представљају трајне вегетацијске категорије. Учешће вештачки подигнутих састојина износи 2,8%. То су састојине обрасле аутохтоним врстама овог шумског подручја, и могу се оценити позитивним.

Очуване састојине прекривају 65,5%, разређене 15,9%, а деградиране шуме 2,9%. Посебан проблем представља високо учешће разређених састојина у оквиру категорије високих шума које покривају 11,2% од укупне обрасле површине. Основна карактеристика разређених и деградираних састојина је недовољно коришћење производног потенцијала станишта, умањена биоеколшка стабилност и понекад (посебно на бољим стаништима) закоровљеност као ограничавајући фактор спонтаној природној обнови.

Врста састојина по пореклу и очуваности	P	V	Iv					
	ха	%	м ³	%	м ³ /ха	м ³	%	м ³ /ха
Високе очуване састојине	7 304,45	62,1	3 077 170	91,2	421	63 721	92,5	8,7
Високе разређене састојине	1 311,69	11,2	192 309	5,6	147	3 105	4,5	2,4
Високе девастиране састојине	201,29	1,7	2 833	0,1	14	62	0,1	0,3
Укупно високе састојине	8 817,43	75,0	3 272 312	96,9	371	66 888	97,1	7,6
Изданачке очуване састојине	112,76	1,0	18 492	0,5	164	334	0,5	3,0
Изданачке разређене састојине	512,74	4,4	23 148	0,8	45	345	0,5	0,7
Изданачке девастиране састојине	142,58	1,2	8 260	0,2	58	144	0,2	1,0
Укупно изданачке састојине	768,08	6,5	49 900	1,5	65	823	1,2	1,1
Вештачки подигнуте очуване састојине	282,24	2,4	44 679	1,3	158	1 006	1,5	3,6
Вештачки подигнуте разређене састојине	47,39	0,4	7 901	0,3	167	155	0,2	3,3
Укупно вештачки подигнуте састојине	329,63	2,8	52 580	1,6	160	1 161	1,7	3,5
Укупно очуване	7 699,45	65,5	3 140 341	93,0	278	65 061	94,5	8,5
Укупно разређене	1 871,82	15,9	223 358	6,6	119	3 605	5,2	1,9
Укупно девастиране	343,87	2,9	11 093	0,4	32	206	0,3	0,6
Укупно шикаре и шибљаци	1 839,02	15,7	-	-	-	-	-	-
Укупно у Националном парку Тара	11 754,16	100,0	3 374 792	100	287	68 872	100	5,9

Стање шума у државном власништву у границама Парка по пореклу и очуваности може се сматрати задовољавајућим. При томе, на овом месту је неопходно истаћи неке основне чињенице:

- Учешће шума високог порекла у Парку износи 77,8%, од чега су вештачки подигнуте састојине 2,8%. Учешће изданачких шума је релативно ниско и износи 6,6%,
- У Националном парку знатно је учешће шикара и шибљака 15,7% који насељавају клисуре и кањонски део Дрине, Дервенте и Раче при чему најчешће представљају трајне вегетацијске категорије,
- Скромно учешће вештачки подигнутих састојина, које су при том најчешће обрасле аутохтоним врстама овог шумског подручја, може се такође оценити позитивно,
- Неповољна ситуација је по вредносном елементу очуваности у односу на порекло. Очуване састојине прекривају 65,6%, разређене 15,9%, а деградиране шуме 2,9%.

Посебан проблем представља високо учешће разређених састојина у оквиру категорије високих шума које покривају 11,2% од укупне обрасле површине,

- Основна карактеристика разређених и деградираних састојина је неодовољно коришћење производног потенцијала станишта, умањена биоеколошка стабилност и понекад закоровљеност као ограничавајући фактор спонтаној природној обнови.

Основни дугорочни задаци газдовања с обзиром на претходну оцену су:

- Свођење учешћа разређених састојина на минималну меру, стварањем густо склопљених састојина (природним или вештачким путем),
- Конверзија изданачких шума у високи узгојни облик.

Стање приватних шума

У оквиру укупног инвентара 0 шумски фонд у државном власништву, у овим шумама доминирају лишћарске врсте дрвећа. Најзаступљенија врста дрвећа је буква затим следи цер, црни бор, бели бор и сладун. У стању ових шума у делу инвентара на потезу Заовина значајно је истаћи да се јавља Панчићева оморика као врло вредна реликтна врста. У шумском фонду је запажено присуство племенитих лишћара и воћкарица.

Детаљно је приказана структура приватних шума на подручју Заовина због компактне површине коју заузимају у оквиру Националног парка Тара и значаја које имају. Према подацима катастарског операта шумовитост села Заовине (приватног власништва) износи 55,6%. Међутим, општа је оцена да је стварно стање шумовитости и преко 70%. Многе површине које се у катастру воде као ливаде и паšњаци, а у стварности су пошумљене природним путем. Према стању у катастру, број власника приватних шума у К.О. Заовине је 829, а број парцела 5.413, те је просечна величина парцеле 2,88 ха, док су ти исти подаци за К.О. Коњска Река 253 власника, 1.996 парцела и просечна величина парцеле је 2,52 ha. Међутим, стварно стање је такво да је значајно већи број власника и парцела, а да је самим тим мања просечна величина парцеле и да је већи део приватног поседа уситњен.

Приказ стања приватних шума у оквиру Заовина:

К.О.	Површина шума	Укупна запремина дрвне масе V (m ³)	Запремина по ха V (m ³ /ха)	Запремински прираст Iv (m ³)	Прираст по ха Iv (m ³ / ха)
Заовине	2.636,21	658.869	275,19	12.682,12	5,30
Коњска Река	696,16	225.447	343,06	4.508,93	6,86
Укупно	3.332,37	884.316	289,81	17.191,05	5,63

Стање приватних шума на територији општине Бајина Башта:

	Кат. општина	укупна површина	прив.шуме ха	прив. шуме %	НПТ шуме ха	НПТ шуме %	сума шума ха	сума шуме %
1	Б. Башта	313.0863		0.00		0.00	2.3878	0.76
2	Бесеровина	1952.4118	431.9004	22.12	1048.6645	53.71	1478.5344	75.73
3	Вишесава	914.3146	210.3054	23.00	38.1368	4.17	253.1045	27.68
4	Гвоздац	2238.1962	530.0004	62.41	226.6677	10.13	849.2409	37.94
5	Горње Зарожје	2689.6762	854.2402	31.76	72.1801	2.68	1058.2445	39.34
6	Добротин	1008.9052	228.0479	22.60	104.2162	10.33	336.2755	33.33
7	Доње Зарожје	2228.5889	966.6044	43.37	96.5928	4.33	1120.5075	50.28
8	Драксин	1622.3207	549.4697	95.41	25.3363	1.56	575.9116	35.50
9	Дуб	1194.7921	289.0631	24.19	1.2612	0.11	293.2702	24.55
10	Заглавак	3765.3385	759.6872	20.18	120.9471	3.21	1717.7142	45.62
11	Заовине	6400.5054	2394.2112	37.41	1033.241	16.14	3676.8223	57.45
12	Зауглени	1266.6726	279.8811	22.10	554.043	43.74	845.5305	66.75
13	Злодол	1666.8746	317.3341	19.04	40.3014	2.42	366.9166	22.01
14	Јагоштица	4314.7513	487.6143	13.91	3019.2593	69.98	3506.284	81.26
15	Јакаљ	1797.9675	510.796	28.41	0.3676	0.02	580.9399	32.31

	Кат. општина	укупна површина	прив.шуме ха	прив. шуме %	НПТ шуме ха	НПТ шуме %	сума шума ха	сума шуме %
16	Јеловик	1038.532	234.3464	22.57	123.0537	11.85	400.6889	38.58
17	Коњска Река	1779.9144	657.1576	36.92	486.9263	27.36	1219.6114	68.52
18	Костојевићи	1213.1416	390.8515	97.28	9.214	0.76	401.7601	33.12
19	Луг	365.5641	42.0138	11.49	25.5535	6.99	68.6582	18.78
20	Љештанско	1378.6633	352.9851	25.60	1.0822	0.08	357.7033	25.95
21	Мала Река	2241.1706	301.2235	13.44	994.655	44.38	1326.7781	59.20
22	Обајгора	1876.0934	283.0477	15.09	1.5272	0.08	1091.0053	58.15
23	Овчиња	2089.5585	568.4054	27.20	111.2687	5.32	681.607	32.62
24	Оклетац	1583.609	490.1149	99.13	1.6806	0.11	494.4097	31.22
25	Перућац	1273.1964	137.19	10.78	810.1678	63.63	949.4889	74.58
26	Пилица	2196.6571	591.983	26.95	166.2589	7.57	767.1878	34.93
27	Придоли	946.0579	210.7877	22.28	0.0696	0.01	210.8576	22.29
28	Растиште	6185.8788	1247.7551	25.78	3535.0653	57.15	4840.7297	78.25
29	Рача	1662.3359	346.251	20.83	653.8961	39.34	1005.958	60.51
30	Рогачица	0.0000	0.0000	0.00	0.0000	0.00	0.0000	0.00
31	Својдруг	1701.5786	508.6627	29.89	0.664	0.04	516.4055	30.35
32	Сијерач	854.3993	200.4509	23.46	0.0282	0.00	201.5406	23.59
33	Солотуша	2861.3351	870.4881	30.42	282.6803	9.88	1203.619	42.06
34	Стрмово	2287.0996	570.2389	24.93	3.1692	0.14	799.215	34.94
35	Црвица	1175.8957	296.4048	25.21	46.1884	3.93	345.7853	29.41
	УКУПНО	68085.0832	17109.5135	25.13	13634.364	20.03	33544.6938	49.27

2.3.2.Ловна фауна

Управљање популацијама ловних врста дивљачи, првенствено се односи на утврђивање бројног стања дивљачи по врстама (дивокоза- процена 380 јединки, срна-500 јединки, дивља свиња-60 јединки, вук-12 јединки и лисица -100 јединки), планирање развоја популације дивљачи у току ловне године и контрола популације кроз планирани одстрел. У односу на оптимални број, стање популације вука и лисица је нешто изнад оптималног стања.

Заштита неловних врста дивљачи (дивља мачка, куна белица, јазавац, сиви пух, ласица, веверица, мрки твор, сврака, голуб, јастреб, препелица, сива врана, дивља патка, велики корморан, сива чапља) одвија се кроз активности у циљу спречавања узнемирања јединки, уништавања станишта и противзаконитог коришћења.

Посебне мере заштите спроводиће се на строго заштићеним врстама: мрки медвед, видра, јаребица камењарка и лештарка. Стање наведених врста је на оптимуму, чак и нешто више од оптимума у неким периодима године (мрког медведа) обзиром на радијус кретања. Процена је да се популација медведа побољшала и да се број креће између 50-60 јединки. У 2019.години, регистрована је нова врста дивљачи, јеленска дивљач на подручју парка, која се населила из суседног, граничног ловишта. Јеленска дивљач јавља се у подручју Рачанске Шљивовице.

2.3.3. Воде и риболовна фауна

Заштита и коришћење рибљег фонда и водотока који се налазе у оквиру граница Националног парка Тара, спроводи се кроз мере и услове који су садржани у националним законским и подзаконским актима и обавезним програмско-планским документима.

У оквиру граница Националног парка Тара налазе се следеће риболовне воде:

- река Брусница,
- река Рача 340 метара узводно од ушћа Мале Реке до изворишта,
- река Дервента,
- река Врело од изворишта до ушћа у реку Дрину ,
- река Батурски Рзав,
- река Караклијски Рзав,
- река Бели Рзав од акумулације „Спајићи“ до места Бараковац,
- Коњска река,
- река Порошница (поток Црно Осоје),
- река Јаревац,
- поток Совљак,
- Јокића поток,
- Алушки поток,
- Змајевачки поток,
- Поповића поток,
- хидро-акумулација „Бајина Башта“ (Перућачко језеро) од ушћа реке Бруснице државном границом управно на матицу тока реке Дрине до круне бране Х.Е. „Бајина Башта“,
- хидро-акумулација „Крушчица“ (акумулација за водоснабдевање),
- повремена микроакумулација на Јаревцу,
- реверзибилна хидро-акумулација Заовинско језеро (језеро „Бели Рзав“),
- хидро-акумулација „Спајићи“,
- хидро-акумулација „Порошница“ („Црно Осоје“).

Текуће воде

Национални парк Тара и његова ужа заштитна зона располаже рекама и потоцима који припадају углавном горњим пастрмским регионима. Најзначајније реке су Рача, Дервента са притокама, Бруснички поток са притокама, Караклијски Рзав и Батурски Рзав, Бели Рзав, река Јаревац и река Врело.

Бели Рзав је река која је настала од Коњске реке, Змајевачког потока и Липовице. Нема великог значаја из разлога што је већи део њеног тока потопљен и претворен у реверзибилну хидро-акумулацију „Заовине“, а остатак тока је мали и често пресушује у летњим месецима. Коњска река такође нема значаја јер је мала и пресушује у летњем периоду.

Змајевачки и Поповића поток се уливају у акумулацију „Спајићи“. Змајевачки поток има нешто већу количину воде у протоку и варирање температуре према досадашњим подацима је од 2-15°C. Има добра добро развијену фауну дна и карактерише је насељеност поточном пастрмком у њеном доњем делу тока. Део тока се налази у првој заштитној зони, у оквиру резервата природе Змајевачки поток.

Река Рача протиче кроз Национални парк дужином око 6 км и онда наставља даље још око 5-6 км ка ушћу у реку Дрину. Извире из јаког врела и одмах прима притоку Јаревац, а то је поток који настаје из Јаревачког и Шљивовичког потока. Понире у клисури недалеко од изворишта и појављује се на 3 км од манастира Рача као водоток. Количина воде у протоку се креће од 10-30 л/сек. Има доста мањих мирних залива и обилује поточном пастрмком и нешто мање поточном мреном и разноврсним бентосом. Температура воде се креће од 2-15°C и pH је 7,44.

Река Дервента настаје од три водотока: Јокића потока, Кремића и Алушког потока. Протиче кроз село Растиште и улива се у акумулацију „Перућац“. То је прилично брз и бујичав водоток. Најзначајнија притока је Јокића поток. Поток протиче кроз диван шумски регион и карактерише га присуство пута уз готово цео његов ток. Извориште потока се налази на око 600 м удаљености од села Јокића у шуми под Црним Врхом. Извориште обилује са доста извора „пиштавца“ који се у дну дубоког усека спајају и чине Јокића поток. Температура воде на изворишту је 5°C, а на крају 10-12°C. Вода је бистра, брза, са великим количином кисеоника од 11 мг/л. Проток воде иде и до 90 л/сеч, а никада мање од 30 л/сеч.

Бруснички поток настаје од Омарског врела, Галинске реке и Средњег потока и представља део југозападне границе Националног парка. То је јако брз и хладан водоток који протиче кроз тешко приступачне терене и карактеришу га бројни водопади. Најзначајнија притока је Омарско врело. Извор се налази подно Столца са његове северне стране у ливадама иза Маријановића кућа. На самом извору вода нема битну количину воде али се ливадама она прикупља са више страна правећи мале водопаде, а након 300 м прави мало речно корито. Температура воде на изворишту је 9°C и не мења се до краја тока. Количина кисеоника је 9 мг/л, а pH 7,3. Количина воде у протоку је 10 - 15 л/сеч. Ни у овом водотоку као и у Јокића потоку нема присуства нити једне рибље врсте, али обилује богатим ситним животињским светом.

Караклијски и Батурски Рзав су веома значајни водотоци са дугим током и значајном количином воде у протоку. Вода је чиста и не превише брза, олигасопробног типа, а нема потенцијалних загађивача. Евидентирано је присуство поточне пастрмке која у њих улази из акумулације „Крушчица“ у време мреста. Температуре воде се крећу од 5-15°C са протоком од 5-20 л/сеч и великим присуством раствореног кисеоника (10 мг/л).

Река Јаревац је веома посебан водоток по свим својим карактеристикама. Великим делом се простире планинском равницом (удолином), те равним шумским делом до микроакумулације у Рачанској Шљивовици, одакле настаје река Рача. Насељена је поточним раком и пијором, а интересната је за коришћење као узгојни поток у рибарственом смислу.

Река Врело настаје од јаког крашког врела Перућац на надморској висини од 234 м у подножју планине Таре. Воду Врела дају дрениране падавине са пространог платоа Таре. Просечна издашност перућачког врела је 330 л/с, просечна температура воде око 10 °C. Река Врело је бистра речица која се водопадом висине око 10 м улива у Дрину. Врело је порибаљено калифорнијском пастрмком. Врело важи за најкраћу реку Европе, дужина тока је 365 м, па је зову и река Година.

Хидроакумулације

Хидроакумулације Националног парка Тара, чине вештачка језера различитог типа. Акумулација „Перућац“ је вештачко језеро настало у речном кориту реке Дрине, њеним преграђивањем бетонском браном, припада низинском типу.

Акумулација „Заовине“ је по локацији висинског типа, а по начину настанка реверзибилна. Настаје избацивањем воде из акумулације „Перућац“ и сакупљањем воде од Караклијског и Батурског Рзава и других мањих притока.

Акумулација „Спајићи“ је висинска сабирна акумулација која настаје од процеђене воде из језера „Заовине“, те реке Змајевачке и Поповића потока. Језеро „Крушчица“ настаје од Караклијског и Батурског Рзава и користи се као пијаћа вода.

Акумулација ХЕ „Бајина Башта“ - Перућац обухвата слив реке Дрине и на територији Националног парка налази се у дужини од 24,5 км. Тај део језера, које је иначе дугачко 52 км, представља главну риболовну воду Националног парка Тара, уз запремину од око 210 милиона м³ воде. Десна обала припада Националном парку Тара, а лева Републици Српској, као и део воде од леве стране замишљене линије која иде по старом току реке Дрине. Та замишљена линија је међудржавна граница и уједно део северне границе Националног парка Тара. На удаљености од 6 км од акумулације узводно од бране хидроелектране, налази се кањон Дрине, где се ширина акумулације сужава на 80-100 м са веома стрмим, каменитим обалама и изразитом дубином воде. У свом доњем делу непосредно у прибраниском сектору, ширина акумулације износи чак до 1,8 км. Ту су обале благог нагиба са доста дрвећа и представљају субстрат за одлагање икре неких рибљих врста. Температура воде се креће од 0,5 - 26°C са помутама након јаких киша. Количина раствореног кисеоника је задовољавајућа.

Акумулација „Крушчица“ се такође налази на територији Националног парка Тара. Настаје од река Караклијски и Батурски Рзав. Акумулација је изузетне лепоте, ограђена са свих страна и погодна за развој и унапређење риболовног туризма у смислу посебних могућности у риболову.

Акумулација „Заовине“ је формирана у некадашњем кориту реке Бели Рзав изградњом бране високе 125 м и са површином од око 430 ха, на надморској висини од око 880 м. Акумулација настаје упумпавањем воде из ХЕ „Бајина Башта“ преко одводнодоводног тунела, дотоком воде из акумулације „Крушчица“, сливањем воде са околних терена, пребацивањем воде из акумулације „Спајићи“ и од атмосферског талога. Ово језеро би могло бити врло значајно за развој рибарства када се отклоне недостаци настали неконтролисаним пражњењем акумулације далеко испод дозвољених кота (830 м надморске висине) и непостојањем електробаража на улазно-излазном тунелу. Температура воде у овом језеру се креће од 2-25°C.

Акумулација „Спајићи“ налази се испод бране Лазића и сакупља процедну воду из акумулације „Бели Рзав“ као и воде из Змајевачког, Поповића и Мандића потока. Површина акумулације је 1 ха са дубином до 15 м. Зими делимично леди, а лети достиже температуру од 20-23°C. Ниво воде не варира више од 0,5 м.

Низводно од акумулације „Спајићи“ се налази једна мања акумулација „Црно Осоје“ која има изузетно чисту воду и може бити јако значајна за развој рибарства у једном посебном облику односно као природно рибље плодиште. Сличан значај може да има и Буринско језеро које се налази у току Караклијског Рзава и представља најмање природно језеро у Националном парку Тара.

2.3.4.Остали ресурси

На подручју парка, значајан ресурс је и пољопривредно земљиште, под пашњацима налази се површина од 3.184,72 ха, а под природним ливадама 1.012,03 ха. То су све потенцијалне могућности за развој сточарства и пољопривреде.

Такође, у мешовитим шумама четинара и лишћара и по пространим ливадама, заступљен је и велики број јестивих гљива и лековито биље који представљају потенцијални природни ресурс.

Коришћење органске биомасе, шумског отпада за производњу огрева, екстракција етеричног уља из четина, коришћење шумских плодова само су део потенцијалних природних ресурса.

3.ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДЕ

3.1.БИОЛОШКА РАЗНОВРСТНОСТ

Национални парк Тара је углавном задржао своје природне особености и темељне вредности које представљају и основу за проглашење овог заштићеног подручја. Защићено подручје представља комплекс очуваних мозаично распоређених шумских, ливадских, влажних и хазмофитских станишта. Очуване и веома старе семенске састојине лишћарских и четинарских врста, посебно Панчићеве оморике, представљају и даље важан део генофонда дендрофлоре Србије и Балканског полуострва.

Пораст бројности популација кључних врста националног парка (дивокоза, медвед) указује на очуваност фауне сисара подручја.

Како би се очувала биолошка разноврсност подручја, неопходно је очувати и полуприродна, ливадска станишта. Оваква станишта данас су озбиљно угрожена на подручју парка, услед смањења броја становника и напуштања традиционалних пракси, а самим тим и велики број биљних и животињских врста који су везани за овакав тип станишта. Тренутно стање у погледу ових станишта није задовољавајуће и представља највећу претњу у погледу очувања биолошке разноврсности подручја.

У односу на изворни састав орнитофауне дошло је до деградационих и проградационих промена услед вишедеценијског утицаја човека на планину Тару. Урбанизација простора осим деградације бореалне фауне карактеристичне за шумско подручје доводи и до појаве подгорских синатропних врста птица што представља проградациони процес.

3.2.СТАЊЕ ВОДА

Анализе и истраживања у претходном периоду указују на то да површинске воде припадају претежно првој класи воде. Подаци анализа за акумулацију Перућац указују на II класу воде, а према подацима Агенције за заштиту животну средине, опасне материје нису забележене у узорцима воде из језера. Чврсти плутајући отпад представља дугорочни проблем на Перућачом језеру чије се решење у више наврата покушало али без значајнијег успеха. Посебно значајан утицај у погледу загађења Перућачког језера представља и велики број нелегално подигнутих и постављених објекта на самој обали језера али и на његовој површини. На квалитет вода на подручју парка највише утичу отпадне воде које потичу из туристичких комплекса и викенд насеља, чији се број објекта нарочито повећао задњих 10 година.

Подизањем насипа и устава на Батурском и Караклијском рзаву нарушена је њихова природност и промењени су услови живота за живи свет чиме је значајно нарушен квалитет животне средине. На локалитету Буринско језео макрофитска вегетација обраста слободну водену површину и постоји интезиван процес замуљавања што све води промени воденог екосистема у мочварни екосистем.

3.3.СТАЊЕ ВАЗДУХА

Подручје Националног парка није изложено значајнијим загађивачима ваздуха попут индустријских објеката или путева са великим прометом саобраћаја. Најзначајнији видови антропогеног загађења заступљени су у виду индивидуалних ложишта из локалних домаћинстава, затим значајнији извор загађења представљају туристички објекти пре свега хотелски комплекси који у зимском периоду за огрев не користе дрво већ мазут и угљ чијим се сагоревањем емитују различити полутанти.

Друмски саобраћај представља такође извор загађења ваздуха који није значајнијег интезитета пошто се ради о саобраћајницама локалног карактера са малим прометом. Посебан вид идентификованих загађивача ваздуха на подручју Таре представљају кречане које највише као енергент користе дрво али се дешава употреба и других материјала чијим се сагоревањем емитују различити полутанти.

На самом подручју парка не постоје станице за праћење квалитета ваздуха. Обзиром да не постоје објекти и значајнији извори загађивања ваздуха може се говорити о повољној ситуацију у погледу квалитета ваздуха. Са друге стране треба нагласити да Тару карктерише велики специјиски диверзитет врста лишајева које су познате као индикатори квалитета ваздуха.

3.4.СТАЊЕ ЗЕМЉИШТА

Површина парка која је изложена различитим угрожавајућим факторима који доводе до деградационих процеса и загађивања земљишта. Током задњих година дошло је и до пренамене земљишта (углавном пољопривредног) у грађевинско земљиште.

Потпуно деградиране површине су позајмишта и каменоломи на подручју парка где се врши експлоатација кречњака за различите намене.

У непосредном окружењу сталних и викенд насеља присутно је несанитарно одлагање отпада услед чега је идентификовано више локалитета на којима су формирана сметлишта која не само да су извор загађивања земљишта и вода, већ представљају и извор заразе. Чест проблем представља и отпад који се одлаже из кречана.

4.ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

4.1. УРБАНИЗАЦИЈА ПОДРУЧЈА

Током последњих година постоји тенденција екстензивног ширења насеља и урбанизације услед изградње викенд објеката. Изузетан притисак на подручју, изражен је изградњом викенд објеката на подручју туристичких центара Калуђерских Бара, Шљивовице, Митровца, Ослуше и подручја Секулић у Заовинама. За подручје Калуђерских Бара, Рачанска Шљивовиће, Ослуша и Соколина постоје урбанистички планови, односно планови генералне регулације простора. И поред постојања планова, постоји притисак за изградњу викенд објекте ван зона који су предвиђени за градњу. Наведени објекти у више погледа угрожавају живи свет и подручје Националног парка: природно станиште више врста је угрожено, угрожава се фауна, нагомилава се комунални чврсти отпад, отпадне комуналне воде, нарушене су амбијенталне функције подручја, као и туристичко рекреативне функције.

4.2. НЕДОСТАТAK КОМУНАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ

У највећем делу парка организовано је одношење комуналног отпада из контејнера постављених на јавним површинама. Међутим, не постоји системско одношења отпада из индивидуалних посуда и домаћинстава, што за последицу има неадекватно одлагање чврстог отпада и формирање сметлишта на подручју парка.

4.3. НЕРЕШЕН СИСТЕМ ОТПАДНИХ ВОДА

На подручју парка, не постоји изграђена канализациона мрежа и системски решено питање одвода отпадних вода. Објекти Војне установе „Тара“ на Калуђерским Барама, објекти ЈП „Национални парк Тара“ на Митровцу и Центар дечјих летовалишта Митровац, имају индивидуалне пречишћиваче за фекалну канализацију, док остали објекти немају изграђен систем пречишћавање вода, већ се оне директно одводе у септичке јаме које су углавном пропусне, што за последицу има загађење површинских и подземних вода подручја.

4.4. ДЕМОГРАФСКО ПРАЖЊЕЊЕ ПРОСТОРА И СТАРОСНА СТРУКТУРА СТАНОВНИШТВА

Одлазак становништва из руралних подручја у веће градове је тренд који постоји у целој земљи, па и на овом простору. Велики део сеоског становништво са подручја парка насељио се у самој Бајиној Башти и околним градовима и сезонски и викенд бораве у парку. Овај процес представља један од значајнијих проблема на подручју парка поготово ако се узме у обзир чињеница да се број становника значајно смањио током последњих 50 година. Проблем депопулације простора је нераскидиво повезан са очувањем неких од приоритетних типова станишта који захтевају управљање (кошење ливада) и са очувањем целокупне биолошке разноврсности на подручју парка.

4.5. НАПУШТАЊЕ ТРАДИЦИОНАЛНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Депопулација подручја довела је и до напуштања традиционалног начина живљења, бављења сточарством и традиционалном пољопривредом, напуштања обављања неких делатности, посебно кошења ливада и испање што имплицира губитак станишта и смањење биолошке разнорсности.

4.6. РАЗВОЈ НЕАДЕКВАТНИХ ОБЛИКА ТУРИЗМА

На подручју парка, чест је притисак за одржавање одређених спортских манифестација као што су рели и мото трке, који су неадекватни облици туризма за заштићено подручје и представљају нарушавајући фактор.

4.7. ПОЖАРИ

Подручје парка као шумско подручје са четинарским врстама, веома је изложено ризицима од избијања шумских пожара. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара, мада на подручју Таре, чести су и удари грома и електронско пражњење је узрок пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

Управљач предузима низ превентивних мера (активна дежурства, успостављање шумског реда, контрола посетиоца, опрема, обучена ватрогасна јединица, противпожарни водозахвати и слично) како би се спречило избијање пожара, односно брзо гашење пожара када до њега дође.

4.8. ЕРОЗИЈА И КЛИЗИШТА

У периодима великих падавина, на већим нагибима, честе су појаве клизишта са ерозијом тла. Најзаступљенији вид ерозије на подручју парка је водна ерозија. Отварање шумског склопа на нагибима, услед деловања површинских вода, доводи до спирања и одношења земљишта, што доводи до појаве ерозије тла, појаве клизишта и дестабилизације шумских екосистема.

4.9. БЕСПРАВНА СЕЧА

Као последица лоше материјалне ситуације локалног становништва, има појава бесправних сеча у приватним шумама, али и у државним шумама. Ова активност негативно утиче на очување шума и заштићеног подручја јер су у питању непланске, често прекомерне сече, које имају низ негативних утицаја на заштићено подручје. Ефикасније законодавство, оштрија казнена политика и појачане активности управљача, су активности које умањују и спречавају ове негативне активности.

4.10.КРИВОЛОВ

Присутан је криволов како на ловне врсте, тако и на риболовну фауну, што представља велику претњу за популације аутохтоних врста, а поготово за крупне карниворе. Овај проблем је присутан на ширем подручју, у парку и зони око парка, као и у пограничном подручју, а пошто на подручју парка има миграторних врста, негативан утицај на живи свет је велики.

4.11 САОБРАЋАЈНА ИНФРАСТРУКТУРА

Саобраћајну мрежу чине путеви II категорије и саобраћајнице локалног карактера. На подручју парка, заступљена је густо развијена мрежа шумских макадамских путева чија је главна намена примена мера неге и одрживо коришћење шумских екосистема. Густина саобраћаја на наведним путевима је ниска и не угрожава у озбиљнијој мери живи свет подручја парка, али у туристичким зонама, густина саобраћаја у сезонама је већа, што доводи до узнемирања фауне.

4.12.ХИДРОЕНЕРГЕТСКИ ОБЈЕКТИ

На ширем подручју Националног парка Тара, налази се више хидроенергетских објеката. Преграђивањем тока реке Дрине и изградњом ХЕ „Бајина Башта“ формирана је акумулација „Перућац“ која се налзи у укупној дужини од 26 км у националном парку (укупна дужина акумулације 52 км, а запремина 210 м³). Негативне последице на живи свет, ових објеката су већ познате и односе се на деградацију и фрагментацију станишта и поремећаја функција екосистема. Изградња бране довела је до нестанка угрожених врста са подручја парка. Популације аутохтоних врста риба услед измене услова и непостојања рибље стазе промениле су значајно свој статус на подручју.

Наведени хидроенергетски објекти имају и значајан утицај у погледу измене микроклиматских услова (средње годишње температуре ваздуха, појава магле) и утицаја на живи свет и здравље људи.

4.13.ЕКСПЛОАТАЦИЈА МИНЕРАЛНИХ СИРОВИНА

На подручју парка, врши се експлоатација минералних сировина са наменом изградње и поправка шумских и локалних путева. Такође, минералне сировине, односно коришћење камена, обавља се и у циљу производње креча. Експлоатација се врши у кречњачкој стенској средини и то у : кречњачком стенском масиву-каменоломи и кречњачкој дробини-позајмишта. Деградирана површина која је евидентирана износи приближно 10 ха и делује занемарљиво у односу на читаву повшину подручја парка. Последице које настају услед експлоатација минералних сировина на више начина угрожава подручје парка:

- нарушавају се предеоне карактеристике подручја,
- угрожава се стабилност подручја и стварају услови за геолошке ерозије, клизишта,

- деградација станишта, уништава се вегетациони покривач,
- поремећаји у функцији екосистема.

4.14.ИНВАЗИВНЕ ВРСТЕ

За подручје Националног парка Тара, није израђена детаљна листа са инвазивним врстама. Инвазивне биљне врсте јављају се углавном на стаништима где је постојао или и даље постоји антропогени утицај. С обзиром да су на подручју парка углавном заступљени стабилни природни шумски екосистеми продор инвазивних биљних врста није значајније изражен. На појединим деловима, одређене врсте су исказале своју инвазивност, попут пајасена *Ailanthus altissima* и низним деловима парка амброзије *Ambrosia artemisiifolia*.

5.ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

На основу оцене стања и степена реализације предходних средњорочних планова, Програма заштите и развоја подручја Националног парка Тара за период 2007-2011.година, и Плана управљања Националним парком Тара за период 2012-2021.година, овим Планом управљања утврђују се циљеви, задаци и активности на заштити, управљању ресурсима и развоју подручја Националног парка за период 2020-2029.година. На основу Плана управљања, доносе се годишњи Програми управљања са детаљно планираним активностима, динамиком извршења и неопходним средствима за извршење.

План управљања, у посматраном периоду, заснован је на концепту трајног и одрживог развоја подручја Националног парка Тара, на принципима заштите и очувања природних и створених вредности, очувања биодиверзитета, умереног и одрживог коришћења ресурса у складу са следећим циљевима:

5.1. ОПШТИ, ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ

Концепт заштите Националног парка Тара заснива се на:

- очувању и унапређивању укупних природних вредности и ресурса,
- очувању предеоних одлика,
- очувању културно - историјског наслеђа,
- одрживом коришћењу природних ресурса (пољопривредног земљишта, шума, вода)
- обезбеђењу услова за органску пољопривреду и унапређење стања,
- планском уређењу и изградњи,
- развоју рекреације и туризма, укључивању заштићеног подручја у функцији рекреације, туризма и образовања и уређењу простора ради обезбеђења наведених активности,
- развоју научно – истраживачког рада,
- промоцији природних вредности и особености подручја;
- стварању услова за бољи живот локалног становништва,
- усклађеном развоју привредних активности са заштитом природе,
- вредновање природних и створених вредности, како би Национални парк Тара био номинован за програм „Човек и биосфера“ (UNESCO-MAB).

Општи, дугорочни циљеви су:

- Очување и унапређење постојећих природних и створених вредности, као и укупне предеоне, геолошке и биолошке разноврсности,
- Унапређење и наменско коришћење природних вредности подручја, кроз обезбеђење стабилности екосистема, побољшање њиховог укупног стања и одрживо управљање ресурсима.

5.2. СПЕЦИФИЧНИ ЦИЉЕВИ

- Очување квалитета основних чинилаца животне средине (ваздух, вода, земљиште), заштита од буке и обезбеђење адекватног управљања отпадом,
- Заштита, очување и презентовање културно-историјских вредности и знаменитости,
- Очување пејзажних и амбијенталних вредности простора, као препознатљивог визуелног израза простора,
- Успостављање еколошке мреже и утврђивање начина управљања,
- Мониторинг ретких и угрожених биљних и животињских врста,
- Планско коришћење простора у складу са наменом простора,
- Припремне активности да Национални парк Тара добије статус Резервата биосфере,
- Припремне активности на номиновању парка за добијање статуса геопарка,
- Одрживи развоја подручја и стварање услова за унапређење квалитета живота и рада локалног становништва кроз подстицање традиционалних делатности на подручју, пољопривреде, сеоског туризма, екотуризма и старих заната,
- Повећање свести шире јавности о вредностима подручја парка кроз разноврсне едукативне и интерпретативне садржаје за посетиоце свих узраста и способности,
- Унапредити информативно-презентационе и едукативне садржаје парка како би се омогућио јединствени доживљај и обезбедило ефикасно управљање посетиоцима.

Специфични и дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја, дефинисани су кроз следеће планске секторе:

- заштита природе и природних вредности,
- заштита животне средине,
- заштита непокретних културних добара,
- заштита вода и водног земљишта,
- развој пољопривреде и ревитализација села,
- развој шумарства и ловства,
- развој туризма,
- развој насеља и изградња инфраструктуре.

1). Заштита природе и природних вредности оствариће се кроз:

- очување (одржавање) разноврсности дивље флоре и фауне и њено повећање реинтродукцијом несталих аутохтоних врста животиња и биљака,
- очување станишта, јачање и просторно ширење популација строго заштићених биљних и животињских врста;
- одржавање екосистемске разноврсности и заштиту природних екосистема и агроекосистема од инвазивних врста биљака и животиња,
- планско повећање површине под шумом, очување и унапређење разноврсности и аутохтоности дендролошког састава, побољшање структуре шумских састојина - првенствено пребирне структуре састојина,
- проактивну заштиту земљишта од водне ерозије, загађивања и других деградационих процеса, заштиту вода од загађивања и неповољних промена хидролошких режима,

- заштиту ваздуха од загађивања, заштиту од прекомерне буке и других неповољних утицаја на природу и људе,
- конзервацију делова подручја у затеченом стању ради заштите интегритета и спонтаног функционисања њиховог укупног природног комплекса, за научне, образовне и културне сврхе,
- очување и промоција природних објеката и појава који својим геолошким, геоморфолошким, хидрографским или другим обележјима представљају истакнуте, ретке и привлачне вредности гео-наслеђа,
- очување разноврсности, живописности и лепоте предела, унапређење његовог квалитета и уређености у зонама становаша, саобраћаја, привредних активности и рекреације и спровођење санације и рекултивације деградираних површина,
- дефинисање ограничења у погледу организације ловних и рибарских подручја,
- омогућавање доступности људима пејзажних, биолошких и других вредности и природних ресурса подручја за одрживо коришћење у оквиру туризма, рекреације и комплементарних активности, науке, образовања, спорта и друго,
- интегрисање презентације природних вредности у туристичку понуду путем заједничких програма и пројекта.

2).Заштита животне средине оствариће се кроз:

- очување, унапређење и заштиту квалитета животне средине,
- рационално коришћење природних ресурса,
- очување, унапређење и заштиту амбијенталних, естетских и туристичко-рекреативних потенцијала подручја,
- развој интегралног информационог система о стању природе и животне средине,
- популаризацију заштите природе и животне средине и развијање еколошке свести у јавности, код локалног становништва и посетилаца/туриста,
- подршку програмима еколошког васпитања и образовања деце и омладине,
- израду просторних и урбанистичких планова којима ће се утврдити планска решења, режими и услови коришћења, организације и уређења простора,
- хармонизацију развоја привредних активности, изградњу и уређење простора са режимима и условима заштите природе и животне средине,
- обезбеђење саобраћајних, санитарних, енергетских и других техничких услова који омогућују висок квалитет животне средине,
- санацију и ревитализацију загађених, деградираних и неплански изграђених простора (деградираних пашњака, површина са израженом ерозијом, рударских копова, каменолома, позајмишта, непланске изградње и сл.),
- мелиорацију деградираних шума,
- уређење и коришћење ратарских површина.

Управљач у оквиру остварења циљева заштите животне средине, у сарадњи са надлежним инспекцијама, има обавезу контроле поштовања свих законских прописа из области заштите животне средине, посебно у делу који морају да испуне сви корисници парка при извођењу разних активности и радова у Националном парку Тара.

3).Заштита непокретних културних добара оствариће се кроз:

- формирање јединствене информационе основе о културном наслеђу на подручју парка, односно инвентаризација и картирање културне баштине (археолошка налазишта, цркве, објекти народног градитељства, записи, црквени објекти, локације од посебног значаја за локално становништво),
- израда студије заштите и ревитализације културне баштине на подручју,
- обезбеђивање потребних техничких, материјалних, организационих и других услова за заштиту и ревитализацију, истраживање и презентацију археолошких и споменичким локалитета,
- чување и одржавање простора и приступних стаза до некропола стећака у Растишту и Перућцу,
- успостављање етно кутка у центрима за посетиоце,
- подршка одржању традиционалних заната, обнови објеката народног градитељства,
- израда пројеката за унапређење туристичке понуде, уређење села, обезбеђивање средстава за уређење фасада кућа и кровова у традиционалној архитектури,
- сталну едукација и информисање јавности, посетилаца и локалног становништва о вредностима културне баштине,
- презентацију културних добара, обичаја и етно наслеђа подручја.

4).Заштита вода и водног земљишта оствариће се кроз:

У складу са Водним условима за израду Плана управљања, заштита вода и водног земљишта, вршиће се кроз:

- заштиту и очување вода на језеру Перућац и на језерима Заовине, Спајићи ,
- посебну заштиту водоакумулације пијаће воде „Крушчица“,
- заштиту и очување водотока,
- контролу изградње објеката и постављање уређаја намењених уређењу вода,
- одржавање корита водотока и водних објеката, спровођење заштите од штетног дејства вода и за остале намене у складу са прописаним забранама, ограничењима права и обавезама за кориснике водног земљишта и водних објеката,
- контрола одлагања и депоновања дрвне масе и сл. на водном земљишту, прање механизације и возила и сл. радови који утичу на квалитет вода, стабилност и функционалност водних објеката,
- ширина приобалног земљишта је прописана законом. У случају заштите добара посебних вредности и капиталних објеката, обављања других послова од општег интереса, других потреба за заштитом вода, акватичних и приобалних врста, уређења вода итд. може се одредити другачија ширина одлуком надлежног органа,
- контролу обављање активности на водном земљишту у складу са прописаним забранама, ограничењима права и обавезама за кориснике водног земљишта, уз услов да се приликом спровођења активности не погоршава водни режим, не утиче на стабилност и функционалност водних објеката, не ремети пролаз великих вода и омогућава спровођење одбране од поплава,
- спровођење превентивних мера, биотехничких и биолошких заштитних радова за заштиту од ерозија и бујица на ерозионим подручјима.

5). Развој пољопривреде и ревитализација села оствариће се кроз:

- очување површина и плодности пољопривредног земљишта,
- усклађивање коришћења пољопривредног земљишта са прописаним режимима заштите,
- обезбеђивање подршке опстанку породичних газдинстава на подручју парка, унапређење услова живота на селу,
- обнову и развој планинског сточарства, са ослонцем на еколошки безбедно коришћење пространих пашњака напасањем стада на традиционалним пашњацима,
- реконструкцију и изградњу објеката у функцију узгоја домаћих животиња
- реконструкцију и одржавање пашњака механичким уклањањем инвазивних врста,
- узгој пчела у кошницама на и производњу органског меда и других производа,
- повећање запослености сеоског становништва,
- развој партнерског односа са локалном самоуправом и локалним становништвом,
- унапређење услова живљења на селу.

6). Развој шумарства, ловства и рибарства оствариће се кроз:

- заштиту, очување биодиверзитета и унапређење функција шумских екосистема,
- унапређење стања шума и шумске инфраструктуре,
- превентивну заштита шума од различитих угрожавајућих фактора, а посебно од пожара,
- саветодавне активности сопственика шума, унапређење стања приватних шума,
- обезбеђивање услова и могућности за коришћење и развој шумарства у оквиру научно-истраживачке, образовно-васпитне, спортско-рекреативне, као и друге делатности,
- институционално опремање и организовање за потребе мониторинга и истраживања шума,
- израду планова и програма газдовања шумама,
- израду планске документације за газдовање ловиштем „Тара“,
- контролу активности и мониторинг дивљачи на подручјима којима газдује ловачко удружење,
- утврђивање бројног стања дивљачи и мониторинг популација,
- гајење и заштиту дивљачи (израда чека, хранилишта, табли за обележавање, набавка опреме, пребројавање дивљачи, санитарни одстрел, прихрана дивљачи),
- израду планске документације за газдовање риболовним водама,
- чување и управљање риболовним водама и рибљим фондом,
- израда плана коришћења споредних шумских производа,
- контрола коришћења споредних шумских производа.

7). Развој туризма оствариће се кроз:

- развој туризма као водеће привредне гране на подручју парка, која ће допринети одрживом развоју заштићеног подручја,
- развој туризма у функцији заштите и презентације природних и културних добара,
- развој екотуризма и агротуризма,
- едукацију и информисање локалног становништва, посетилаца и шире јавости о туристичким потенцијалима парка.

8). Развој насеља и изградња инфраструктуре оствариће се кроз:

- успостављање демографске виталности становништва и ублажавање депопулационих тенденција на подручју парка,
- побољшање образовне и економске структуре становништва оживљавањем привредних активности,
- повећање квалитета живљења становништва на подручју парка кроз подршку изградњи неопходне инфраструктуре за квалитетно живљење на простору парка, одрживо коришћење и развој,
- израду планова детаљне регулације за поједина подручја од интереса локалне самоуправе и заједнице за даљи развој и очување подручја.

6. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА

Анализа стања заштићених вредности, природних ресурса, односно основних вредности заштићеног подручја, у складу са Законом о националним парковима („Службени гласник Републике Србије“ број 84/2015.) редовно се приказује кроз Извештај о стању природних и радом створених вредности у Националном парку Тара на годишњем нивоу и доставља надлежном Министарству заштите животне средине и Заводу за заштиту природе Србије.

Оцена стања природних ресурса, односно шумских ресурса, вреднује се кроз десетогодишње премере и изrade основа газдовања шумама. Стање ловне и риболовне фауна, такође се вреднује и оцењује кроз десетогодишње планове односно кроз Ловну основу ловишта Тара и Програм управљања рибарским подручјем Националног парка Тара.

Анализа и оцена стања, показује задовољавајуће стање како природних ресурса и заштићених вредности тако и организационих и финансијских услова за остваривање дефинисаних циљева.

За остварење планираних циљева заштите, очувања и унапређења заштићеног подручја морају се створити претпоставке и обезбедити услови што подразумева:

- доношење програмских и планских докумената (Плана управљања, Годишњих програма управљања, Основа газдовања шумама, Програма газдовања шумама сопственика, Ловне основе, Водопривредне основе, Програма управљања риболовним водама, Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби),
- доношење Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара, генералних планова регулације и детаљних планова за грађевинска подручја на територији парка,
- организационо, кадровско и техничко опремање управљача (технолошки услови, који подразумевају опремљеност управљача кадровима, пословним простором, другим објектима и средствима рада, опремљеност заштићеног подручја комуналном и саобраћајном инфраструктуром и уређеним местима и објектима за рекреацију и боравак посетилаца),
- сарадња управљача са локалном заједницом и другим институцијама,
- обезбеђење финансијских средстава и законских инструмената и стабилно финансирање Плана управљања.

SWOT АНАЛИЗА

СНАГА Очуване природне вредности, Велика биолошка разноврсност, Очувани природни ресурси, Незагађеност воде, ваздуха и земљишта, Здрава животна средина на територији парка и околине, Културно – историјско наслеђе.	СЛАБОСТИ Депопулација заштићеног простора, Старење и смањење становништва, Инфраструктурна неопремљеност, Осетљивост шумских екосистема, Бесправне сече, криволов Неинформисаност шире јавности.
МОГУЋНОСТИ-ШАНСЕ Богатство шумама, коришћење шумске биомасе, Развој ловне и риболовне делатности, Развој туризма, сеоског туризма, Развој пољопривреде, органска пољопривредна производња, Приступ међународним фондовима.	ПРЕТЊЕ –РИЗИЦИ Недовољна сарадња надлежних министарстава, локалне самоуправе и других институција, Недостатак финансијских средстава, Недостатак стручних кадрова, Климатске промене (суша, ледоломи, ледоизвале, ветроломи, ветроизвале, поплаве, пожари, бујице, ерозија и др.).

7.ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

7.1 АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ

7.1.1. Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите

У складу са Просторним планом подручја посебне намене Националног парка Тара и Законом о заштити природе, на природним вредностима у I степену заштите, односно резерватима природе и споменици природе, као и природним реткостима спроводиће се мере заштите, очувања и презентације у складу са режимом заштите:

- Редовно обележавање посебно заштићених објеката природе и њихових граница у складу са правилником о обележавању природних вредности,
- Утврђивање протокола за редовну евиденција стања природних вредности,
- Утврдиће се мере и активности на очувању врста, у складу са климатским променама и применити мере прилагођавања, односно адаптације на настале промене.

У складу са важећом законском регулативом и правилником о унутрашњем реду чуварска служба, спроводиће следеће активности:

- Стална сарадња са корисницима простора и инспекцијским службама,
- Спровођење плана противпожарне заштите,
- Надзирање и усмеравање кретање посетиоца,
- Спречавање свих активности и делатности које су у супротности са актом о заштити и представљају фактор угрожавања и девастације заштићеног подручја,
- Спречавање активности које доводе до нарушување утврђених режима заштите.

У циљу свеобухватније заштите локалитета у првом степену заштите, посебно оморике као заштићене врсте и природне реткости Националног парка Тара и Републике Србије, вршиће се откуп или размена парцела од приватних власника и превођење парцела у државно власништво.

Локалитети у посебном режиму заштите (I степену заштите)

1.Локалитет „Кањон Бруснице“ обухвата сливно подручје Брусничког потока заједно са његовим изворишним делом и ушћем Средњег потока и Омарске реке (проширењи раније проглашени резервати "Брусница" и "Караула штула"). Налази се на југозападној граници парка на надморској висини од 831 до 950 метара. Представља станиште старих црноборових шума, шума Панчићеве оморике и ретке фауне, пре свега, медведа и дивокозе. Површина резервата износи 407,87 ха. Структуре данашњих састојина резервата "Кањон Бруснице" сачињавају: оморика, смрча, црни бор, црни граб, бреза, јасика, јела, буква, јавор, млеч, црни јасен и друге врсте са вресом (*Erica carnea*), који доминира у спрату ниских жбунова. Јединствена комбинација врста је последица биотичких и абиотичких фактора, овог специфичног микрорефугијума условљена великом влажношћу ваздуха из кањона Дрине и њених притока у оквиру великог рефугијума. Јединствена комбинација врста је последица биотичких и абиотичких фактора, овог специфичног

микрорефузијума условљена великом влажношћу ваздуха из кањона Дрине и њених притока у оквиру великог рефузијума као што је планина Тара у целини.

Мере заштите: Мере које ће се предузимати на подручју Бруснице подразумевају очување и праћење стања екосистема у приступачним деловима резервата. Посебно се морају очувати објекти хидролошког и -геолошког наслеђа на подручју овог степена заштите.

2.Локалитет „Звезда“ обухвата делове планине Таре према реци Дрини на различitim експозицијама, различитих рельефних облика, на надморским висинама од 220 до 1440 метара. Већи део резервата чине стране окренуте западну и северозападу са деловима кањона Дрине. Представља једну од најзначајнијих и најинтересантнијих и специфичних природних средина у нашој земљи, последње место са таквим карактеристикама у Европи.

У њему су испољени облици и појаве географског, геолошког, геоморфолошког, вегетацијског, ботаничког и зоолошког карактера. Предео представља једно од последњих станишта веома старих терцијерних биљних врста као што су: Панчићићева оморика (*Picea omorika*), зеленика (*Ilex aquifolium*), благајев ликовац (*Daphne blagayana*), тиса (*Taxus baccata*) и многе друге.

Осим тога на овом комплексу живи и више ретких животињских врста као што су медвед, срна, дивокоза, дивља мачка, куна златица и друге.

Мере заштите: Применом најсавременијих метода врши ће се праћење стања популација на сублокалитетима Звезде. Вршиће се осматрања на посебним станицама. Због неприступачности подручја, спроводи ће се и аерофотограметријска снимања простора.

3.Локалитет „Клисуре Дервенте“ обухвата клисуре Дервенте, десне притоке Дрине у простору где она образује оштар завој усмеравајући свој ток у правцу северозапад-југоисток, чини природну границу између планина Таре и Звезде, обухваћене јединственом територијом Националног парка Тара. Кречњачки одсек Таре на северу, према басену Дервенте има највећу висину (до 400 метара) док се према југу дебљина кречњачке масе све више смањује. Укупна површина под првим степеном: 235,67 ха. У клисури Дервенте распрострањено је неколико реликтних осиромашених шумских заједница са црним грабом и другим реликтним врстама терцијера. У оквиру овог локалитета издвајају се две нове заједнице на кречњачким стенама и делимично везаним сипарима са леве кањонске стране. То су *Centaureo derventanae* – *Seslerietum rotundifoliae* i *Satureio montanae* –

Achnatheretum calamagrostis. То су типичне хазмофитске заједнице развијене у пукотинама кречњачких стена на нагибима до 90° у висинском дијапазону од 240 до 350 м н.в. Имају ендемичан карактер чији ареали обухватају углавном западне и централне делове Балканског полуострва.

Мере заштите: На подручју Дервенте пратиће се стање посебних станишта на стенама и сипарима. Ендемичне и строго заштићене врсте које су и циљне врсте праћења на овом подручју су *Centaurea derventana*, *Heliosperma pusillum* (Waldst. & Kit.) Hoffmanns subsp. *monachorum* Niketić & Stevanović, *Aquilegia nikolicii*.

4. Локалитет „Клисуре Раче“ заузима клисурасти део долине Раче, од манастира до изворишта испод Боровог Брда. Микроконфигурација терена, са узаним дубоко усеченим стрмим странама кањона Раче, као и затварање малог басена између две окуке Раче условиле су велико богатство живог света, са многобројним реликтним биљним заједницама и разноврсним животињским светом. Укупна површина под првим степеном је 301,80ха. Десна обала клисуре обрасла је готово прашумама брдске букове шуме (*Fagetum submontanum typicum*) са буковим стаблима висине до 35 метара, пречника преко један метар. Букове шуме простиру се високо и континуирано уз падину све до највиших делова кањона који су обрасли планинским мешовитим шумама букве, смрче, јеле и црног бора, док су осетњаци и стрме стране прекривене заједницама црног граба и црног бора (*Ostryo – Pinetum nigrae*). На уласку у клисуре развијене су реликтне чисте орахове шуме (*Paretario – Juglandetum*). После зоне орахових чистих шума у кањону са обе стране обале реке простиру се мешовите шуме букве и ораха (*Fagetum submontanum juglandetosum*). На месту званом Лађевац, на десној обали Раче налазе се три извора топле минералне воде. Вода из ових термалних извора прелива се преко блокова стена условљавајући развитак једне врло специфичне и јединствене шуме са јовом, у спрату дрвећа и непрекидним покривачем мањовине (ass. *nova Musco – Alnetum glutinosae*). Идући даље уз реку изнад појаса буково-орахових шума на стрмим падинама кањона распрострањене су заједнице црног граба и ораха (*Ostryo – Juglandetum*), а на странама и уским стеновитим узвишењима заједнице црног граба, црног јасена црног бора (*Ostryo – Pinetum nigrae*) које иду до изласка из кањона тј. до висине око 1000 метара. У дубоким увалама, интересантно је поменути присуство реликтних шума брдске букве, јавора и црног граба (*Aceri – Ostryo – Fagetum*) које се јављају у нижим деловима кањона и често у свом саставу као примесу могу имати и орах.

Мере заштите: Приоритет у области првог степена Раче је очување реликтних биљних заједница у кањону, очување квалитета воде Лађевачких врела и реке Раче, као и специфичних заједница на седреним творевинама врела. Вршиће се праћење квалитета воде у ту сврху, као и стање специфичних биљних заједница.

5.Локалитет,, Рачанска Шљивовица“ је један од ређих резервата у Националном парку Тара у чијем се биљном покривачу панчићева оморика уопште не јавља. Такође, ради се о шумском резервату, тродоминантне шуме смрче, јеле и букве (*Piceo – Abieti – Fagetum*), нешто сиромашнијег флористичког састава (83 биљне врсте). Њен значај је у томе што одражава специфичне услове Таре планине где висински одсуствује смрчев појас, па она улази у нижу буково-јелову зону чиме одражава специфичне синеколошке прилике овог појаса Таре (средњепланински појас висине око 1000 м). У овој зони смрча је налазила слободну еколошку нишу током историјског периода те је специфична структура оваквих

састојина одраз процеса флорогенезе и индикатор правца развоја вегетације ка климаксном, тродоминантном типу. Укупна површина под првим степеном је 17,81ха.

Мере заштите: На ширем подручју Рачанске Шљивовице одржава ће специфична структура састојина, тродоминантне шуме смрче, јеле и букве. Поред тога, прати ће се гнежђење врста птица *Picoides tridactylus* и *Glaucidium passerinum*.

6.Локалитет,, Црвени поток“ налази се на Митровцу на планини Тари, у централном делу Националног парка и у непосредној близини пута Митровац - Заовине. Укупна површина под првим степеном је 20,09ха. Црвени поток представља веома интересантно и специфично станиште оморике. Раније се сматрало да оморика насељава искључиво стрме литице изразитих експозиција. Међутим, на овом месту терен је готово потпуно раван и мочваран. У вегетациском смислу овај локалитет представља прашумски тип шумотресаве са изузетно ретком стеноеднемичном врстом – Панчићевом омориком. Ова биљна заједница је полидоминантног карактера, што значи да је изграђена од великог броја дрвенастих и жбунастих врста као што су оморика, смрча, јела, буква, планински јавор, јаребика али и црна јова и мноштво хигрофилних врста.

Мере заштите: Локалитет Црвени поток, иако од посебне важности због својих природних карактеристика и специфичног живог света, представља станиште које је под изразитим антропогеним притиском. Неопходно је смањење антропогеног утицаја од стране посетиоца, приступ локалитету мора бити ограничен и контролисан. Неопходно је и одржавање хидричког режима влажног шумског станишта, ове мере су значајне за очување угрожених врста маховина и тресавске флоре укључујући и род *Sphagnum*. У погледу очувања и обнављања Панчићеве оморике, морају сре предузети активне мере на обнављању и заштити оморике на тресетишту као јединственом екосистему на свету.

7.Локалитет „Горушице“ налазе се у средишњем делу Националног парка Тара, на платоу Таре, између локалитета Долово и Кошариште, на оброцима виса Голија (1258 м.н.в.) са преовлађујућим северним експозицијама. Укупна површина под првим степеном заштите је 11,26 ха. Локалитет је са типичном мешовитом заједницом јеле-смрче –букве са примесом осталих лишћара.

Мере заштите: Праћење стања пребирних шумских заједница и очување живог света.

8.Локалитет „Црвене стене“ је резерват природе који се налази у централном делу Националног парка Тара, на северним и северозападним падинама Црног врха од 1000 до 1200м.н.в., у изворишној членци Кремићког потока. У вегетациском смислу овај резерват припада шумском типу вегетације мешовитог састава. Од дрвенастих врста констатоване су: оморика (*Picea omorika*), смрча (*Picea excelsa*), јела (*Abies alba*), црни бор (*Pinus nigra*), бели бор (*Pinus silvestris*), буква (*Fagus sylvatica*), јавор (*Acer pseudoplatanus*), млеч (*Acer platanoides*), трепетљика (*Populus tremula*), мукиња (*Sorbus aria*), смрдљика (*Sorbus aucuparia*), брекиња (*Sorbus torminalis*), ива (*Salix caprea*), јова (*Alnus glutinosa*), обична бреза (*Betula pendula*), црни јасен (*Fraxinus ornus*), црнограбић (*Ostrya carpinifolia*), дивља крушка (*Pirus piraster*), сланопађа (*Pirus amygdaliformis*), китњак (*Quercus petraea*), ситнолиста липа (*Tilia cordata*), и брест (*Ulmus glabra*). Оморика се јавља на целој површини резервата у групама, ређе појединачно. Поред ових 22 врсте дрвећа у резервату је констатовано још 175 вакулатних биљних врста. Овај шумски екосистем у резервату припада реликтном типу полидоминантних шума, *Piceetum omorikae-abietis calcicolum subas. pinetosum Gajić et Vasiljević 92*, не само по присуству реликтних врста, већ и због

сложене структуре, богатог састава у погледу биљних врста и рефугијалног карактера станишта. Овај локалитет спада у шумске резервате, и то са најбогатијом налазиштем Панчићеве оморике на Тари али и вегетацијом зељастог типа, изузетног флористичког богатства. У биљном покривачу овог природног добра констатоване су укупно 192 врсте, што је одраз специфичних синеколошких прилика на станишту. Укупна површина под првим степеном заштите је 48,43 ха.

Мере заштите: На подручју резервата формирano је огледно поље за дугорочно праћење стања популација Панчићеве оморике. Параметри који се посматрају и уносе у базу података су: пречник у цм, висина у м, статус стабла, степен дефолијације – одређује се на основу табеле "Класе дефолијације према UN/ECE I EU класификацији", деколоризација – одређује се, такође, из табеле преузете из поменуте публикације, табела "Класе деколоризације према UN/ECE I EU класификацији", величина крошње, плодоношење, сушење, оштећења, болести и друга запажања. Обзиром на примарни циљ заштите и очувања популације Панчићеве оморике, неопходно је осим праћења стања предузети и заштитне и санационе мере како би се очувала ова темељна вредност националног парка.

9.Локалитет „Било“ је резерват природе, налази се изнад села Јокићи, а испод Црног врха (1251м н.в.),у централном делу Националног парка Тара. Заузима северне експозиције. Надморска висина резервата креће се од 970 до 1220м надморске висине. Укупна површина под првим степеном заштите је 14,72ха. У границама заштићеног природног добра налази се шумски екосистем оморике са смрчом, тј. асоцијација *Piceetum omorikaebabietis calicicolum Gajić et Vasiljević 1992. subass: Pinetosum nigrae Gajić 1994.*, чији карактеристични скуп чине: *Artemisia agrimonoides*, *Daphne blagayana*, *Hieracium transsilvanicum*, *Epimedium alpinum*, *Fragaria vesca*, *Valeriana montana*, *Euphorbia amygdaloides* i *Asarum europaeum*. У спрату дрвећа јављају се панчићева оморика - (*Picea omorika Panč.*), смрча - (*Picea abies*),буква (*Fagus silvatica*), црни бор - (*Pinus nigra*) и понека јасика - (*Populus tremula*).

Мере заштите: Дугорочни мониторинг врши ће се на већ успостављеном огледном пољу по дефинисаним параметрима. Заштитом овог природног добра обезбеђује се не само заштита генофонда Панчићеве оморике, већ и осталих врста флоре и фауне које граде овај шумски екосистем односно очување заједнице као специфичне компоненте фрагилних екосистема. Шумска вегетација са омориком (која доминира) смрчом, јелом, буквом, црним бором, јасиком, јаребиком и другим врстама у резервату "Било" релативно је очувана.

10.Локалитет „Љути брег“ је резерват природе на падинама Црног врха, на надморској висини између 1050 и 1230 метара, на северним, северозападним и североисточним експозицијама. Обзиром да је панчићева оморика (*Picea omorika*) едификатор ове заједнице, а да припада терцијерним реликтима и ендемитима Балканског полуострва, од посебног значаја је заштита генофонда овог резервата.Од великог је значаја да се заштити генофонд заједнице, као и генофонд и биодиверзитет, не само оморике, већ и осталих врста из карактеристичног скupa кога сачињавају *Artemisia agrimonoides*, *Daphne blagayana*, *Hieracium transsilvanicum*, *Epimedium alpinum*, *Fragaria vesca*, *Valeriana montana*, *Euphorbia amygdaloides* и *Asarum europaeum*. Укупна површина под првим степеном заштите је 15,22 ха.

Мере заштите: Заштићена заједница на "Љутом Брегу" је делом погођен процесом сушења. Настави ће се праћењем стања формираног огледног поља и целокупног резервата. Фауна

резервата није детаљно истраживана, што се односи и на флору, па је у наредном периоду потребно посветити већу пажњу овом резервату природе.

11.Локалитет „Змајевачки поток“ обухвата површину од 6,79 ха. Налази се изнад самог ушћа Јајачког потока у Змајевачки, изнад сеоских воденица засеока Лазићи. Овај локалитет представља једино станиште оморике на серпентинитима на читавој Тари. Оно што овом локалитету даје посебан печат су шуме смрче и Панчићеве оморике *Piceetum omorikae-abietis*, односно, мешовите реликтне заједнице са омориком, *Omorikae-Piceeto-Abieto-Fageto-Pinetum mixtum* на серпентину, на скелетном смеђем земљишту.

Мере заштите: Поред праћења стања Панчићеве оморике на серпентину, овај први степен заштите је значајан за очување *Ruggomorphulle Serbica* - Панчићев скакаваца и више врста херпетофауне. Хидробиолошка својства Змајевачког потока ће бити предмет праћења у наредном периоду.

12.Локалитет „Врањац“ обухвата површину од 6,10 ха. То је брдо које се уздиже са десне стране Белог Рзава између речице Баре и Врањачког потока, чији се део спушта у клисуру Рзава код Склопова. Експозиција је север-северозапад, надморска висина износи 850м. Према флористичко-еколошким особинама састављена је са омориком на органогено-скелетној кречњачкој црници на Врањаку припада заједница *Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum pinetosum*. У спрату дрвећа, жбуња и приземне флоре налазе се следеће карактеристичне врсте: *Picea omorika*, *Picea excelsa*, *Pinus nigra*, *Pinus silvestris*, *Fagus moesiaca*, *Populus tremula*, *Rhamnus falax*, *Erica carnea*, *Anemone hepatica*, *Valeriana montana*, *Hieracium transylvaticum*, *Calamagrostis valaria* и др. У флори се истиче заштићена врста Панчићева млечика (*Euphorbia Suphastata Pancicij*). Значајно је и присуство угрожених врста херпетофауне, као што су: *Vipera Ammodytes* – посок, *Salamandra Salamandra* – шарени даждевњак и *Bufo Bufo* – обична крастава жаба.

Мере заштите: Праћење стања ендемичних и заштићених биљних врста и заједница *Omorikae-Piceeto-Abieto-Fagetum pinetosum*, заштита од активности које могу нарушисти обележја овог резервата.

13.Локалитет „Студенац“, налази се на месту званом Студенац, на обронцима Ђурђевог брда, у саставу комплекса Црни Врх, у засеоку Горње Караклије, КО Заовине. Локалитет представља подручје богато вредном дендрофлором тарског поднебља. У вегетациском смислу ово је полидоминантна заједница у којој се у већим или мањим групацијама јавља Панчићева оморика, затим остали високи четинари и лишћари. Типолошки заједница припада Шуми оморике, смрче, јеле, букве, борова и других врста (*Omorikae – Piceto – Abieto – Fagetum pinetosum mixtum*) на органогеној кречњачкој црници. Најновија истраживања из области генетике на овом локалитету доказала су да се ради о станишту и заједници Панчићеве оморике која представља праисходни тип, односно прву насељену оморику на подручју западне Србије. Из ових популација оморике воде порекло све популације оморике у Србији.

Мере заштите: Значајно је спроводити заштиту и пратити стање локалитета и одржати очуваност на подручју првог степена заштите Студенац.

14.Локалитет „Кањон Склопови“ обухвата кањонски део реке Бели Рзав, укупне површине од 111,79 ха. Као значајан објекат геонаслеђа, почиње код коте 691м, низводно од школе у Ђурићима, одакле је једино и могућ приступ. Флора и фауна Склопова је разноврсна, са великим бројем ретких и угрожених врста, са ендемичним врстама као што

су Панчићева млечика (*Euphorbia Pančićii*), рунолист (*Leontopodium alpinum*), двоцветне љубичице (*Viola biflora*) и *Dactylorhiza maculata*. Кањон Белог Рзава је карактеристичан по заступљености вегетација стена, сипара и тоцила. Вегетација стена је најзаступљенија на вертикалним стенама и литицама. У шупљинама и пукотинама стена и литица развија се хазмофитска вегетација, која је флористички веома разноврсна. У вегетацији пукотина стена највеће учешће имају ендемични балкански и субендемични балканско-апенински елементи, међу којима се истичу: *Silene serbica*, *Edraianthus tenuifolius*, *Asperula scutellaris*, *Athamantha haynaldii*, *Moehringia bavarica*, и *Corydalis ochroleuca*. Веома је значајно и присуство врсте *Potentilla caulescens* која настањује пукотине кречњачких стена у централном делу кањона, а у Србији је изузетно ретка.

Мере заштите: Спроводи ће се мониторинг вегетације сипара и стена са ендемичним биљним заједницама и врстама. Посебна пажња биће усмерена на врсте: *Potentilla caulescens*, *Reichardia macrophylla*, *Euphorbia subhastata*. Значајне биљне врсте које ће се пратити су и Панчићева млечика (*Euphorbia Pančićii*) и рунолист (*Leontopodium alpinum*). Неопходно је и пратити стање врста птица од посебног интереса за заштиту, пре свега пузгавац (*Tichodroma muraria*), затим сурог орла (*Aquila chrysaetos*) и сивог сокола (*Falco peregrinus*).

15.Локалитет „Алушка планина” обухвата површине под заштитом од 98,32ха. Вегетацијски локалитет је обрастао асоцијацијом *OmorikaePiceeto-Abieto-Fageto-Pinetum nigrae*, шумом црног бора са примесама црног граба, црног јасена, као и смрче, букве и јеле при врху, присутно је и неколико стабала оморике.

Мере заштите: На локалитету Алушке планине неопходно је пратити стање преосталих стабала Панчићеве оморике које су биле заштићене и као споменици природе.

16.Локалитет „Пушине”, под заштитом је површина од 1,64 ха, представља локалитет на крајњем истоку Националног парка Тара у којем се налази станиште божиковине (*Plex aquifolium*). Стабла су саставни део шумске асоцијације планинске букве са вијуком (*Fagetum moesiaca montanum drymetosum*). Шума планинске букве са вијуком налази се на плитком и скелетном смеђем земљишту на кречњаку. Стабла божиковине достижу висину до 10,7 метара, пречник стабла на прсној висини је до 14 см и висина дебла је до прве живе гране 3,4 метра.

Мере заштите: приоритет заштите на овом локалитету је очувати стабла божиковине.

17.Локалитет „Кремићи”, површина под заштитом је 8,07ха, представља шуму смрче и црног бора са великим присуством Панчићеве оморике уз примесу осталих дрвенастих врста као што су јела, буква, бели бор, бели јасен, брест, китњак, јаребика, црни граб, дивља трешња, брекиња и бреза. Присуство оморике је значајно и то у две посебне целине са 154 стабла, укупне запремине 104,7м.

Мере заштите: С обзиром на примарни циљ заштите да се очувају популације Панчићеве оморике неопходно је осим праћења стања предузети и заштитне и санационе мере како би се очувала ова темељна вредност националног парка.

Динамика извршења:
20120-2029.година

7.1.2. Чување, заштита и одржавање подручја

7.1.2.1.Одржавање граница Националног парка Тара

Граница Националног парка Тара, утврђена је Законом о националним парковима ("Службени гласник РС" бр. 84/15 и 95/18.-др закон). Након графичке обраде-картирања границе на катастарке планове, иста је прослеђена службама за катастар непокретности надлежним за територију обухваћену границом Националног парка.

Активност на одржавању граница, односи се на чување и обнављање утврђених граница заштићеног подручја, њихово обнављање на терену, обнављање информативних табли за локалитете у I степену заштите, решавање имовинских односа, ажурирање базе података о катастарским парцелама које су поверене на коришћење, решење спорних граница и слично.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.2.2.Откуп или размена земљишта, повраћај имовине по основу Закона о реституцији земљишта цркви и физичким лицима

У циљу бољег управљања заштићеним подручјем и газдовањем природним ресурсима-шумама, планира се откуп шумских парцела који представљају енклаве или полуенклаве у шумским комплексима.

Законом о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама ("Службени гласник РС", бр. 46/2006) извршен је повраћај имовине Српској православној цркви, поступци још увек нису до краја завршени, тако да се очекује завршетак започетих поступака.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.2.3.Откуп парцела у I степену заштите

У циљу свеобухватније заштите локалитета у I степену заштите, нарочито станишта заштићених врста и природних реткости Националног парка Тара и Републике Србије, као што је оморика, планира се откуп приватних парцела и компензација физичким лицима за локалитете где је ускраћено њихово коришћење.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.3.Активности и мере на заштити станишта

У складу са одредбама Правилника о критеријумима за издвајање типова станишта, о осетљивим, угроженим, ретким и за заштиту приоритетним типовима станишта и о мерама за њихово очување, неопходне су следеће активности како би се очувао повољан статус станишта:

- Анализа и активности на заштити подручје Националног парка као потенцијалног Натура подручје, односно подручје од великог значаја за Европу за одређен број станишта у складу са Директивом о стаништима. Након израде Плана управљања – Натура 2000 – пилот пројекта, наставиће се са истраживачким активностима у складу са планом, мапирањем станишта биљних и животињских врста са листе Натура 2000,
- Теренска истраживања и детаљна инвентризација травних станишта на подручју парка, трајно праћење стања травних станишта,
- Активним мерама, односно подстицњем традиционалних пракси косидбе и пашарења спречити заастање станишта и претварање у шумска станишта,
- Ревитализација станишта,
- Спречити уништавање и деградацију заштићених типова станишта,
- Извршти инвентаризацију и мапирање нешумских станишта на подручју парка,
- Извршти инвентаризацију подземних типова станишта,
- Спречити нарушавање природних карактеристика заштићених типова станишта,
- Очувати природне процесе који карактеришу станишта и доприносе постојању специфичних врста,
- Дефинисаће се мере и активности у складу са климатским променама и применити мере прилагођавања, односно адаптације на настале промене,
- Очувати појединачне врсте значајне за станишта на подручју парка.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.4. Активности и мере на заштити флоре и гљива

Изузетна флористичка разноврсност подручја са велики бројем значајних и заштићених врста, дефинише планирање низа активности које ће допринети очувању флоре подручја парка. Посебне мере се морају предузети у погледу очувања ендемичних врста које издвајају ово подручје од осталих, а пре свега Панчићеве оморике чије присуство представља једно од темељних вредности подручја.

- Успоставити мониторинг системе за све кључне врсте биљне врсте које се сматрају угроженим или су значајне за очување,
- У складу са регулативом обезбедити максималну заштиту за заштићене врсте,
- Праћење стања популација строго заштићених врста и чинилаца њиховог угрожавања, нарочито праћење и смањивање утицаја промене климе на високо рањиве врсте и њихова станишта,
- Попис и картирање станишта ендемита и стеноендемита, ретких и угрожених биљних врста,

- Мониторинг и праћење стања популација маховина са циљем утврђивања фактора угрожавања,
- Контрола сакупљања врста чије је сакупљање регулисано законом,
- Реинтродукција угрожених врста несталих са подручју парка,
- Спречити ширење инвазивних врста,
- Побољшати статус угрожених врста,
- Утврдиће се мере и активности на очувању врста, у складу са климатским променама и применити мере прилагођавања, односно адаптације на настале промене,
- Посебна активност у оквиру праћења стања флоре је и активност на заштити и унапређењу ендемичне и реликтне врсте српска режуха *Cardamine serbica Pancic.* У складу са условима заштите природе бр.022-1890/2 од 21.09.2017. спровешће се посебне мере на унапређењу стања и јачању популација. Наведена врста је, за сада, у Србији нађена на обали језера Перућац поред локалног пута. То је иначе један од два локалитета на свету где је до сада пронађена врста,
- Заштита локалитета новооткривене врсте *Tuber petrophilum* Миленковић,
- Праћење врста *Sphagnum sp.*, *Buxbaumia viridis*, *Orthotrichum philibertii*,
- Наставити са ажурирањем информационог система о врстама.

Кључне врсте за праћење дате су у прегледу и представљају ендемичне врсте у флори Националног парка Тара (укупно 76 ендемичних врста):

Acer heldreichii, *Achillea ageratifolia* subsp. *ageratifolia*, *Achillea ageratifolia* subsp. *serbica*, *Achillea clypeolata*, *Aconitum burnatii* subsp. *pentheri*, *Alchemilla indivisa*, *Allium pallens* subsp. *tenuiflorum*, *Alyssum markgrafii*, *Aquilegia grata*, *Aquilegia grata* subsp. *nikolicii*, *Armeria rumelica*, *Asyneuma pichleri*, *Athamanta turbith* subsp. *haynaldii*, *Aurinia corymbosa*, *Betonica scardica*, *Bupleurum karglii*, *Centaurea derventana*, *Cephalaria pastricensis*, *Cerastium decalvans* subsp. *decalvans*, *Cerastium malyi* subsp. *serpentini*, *Chamaecytisus tommasinii*, *Crocus veluchensis*, *Cytisus procumbens* subsp. *procumbens*, *Daphne malyana*, *Dianthus cruentus* subsp. *cruentus*, *Digitalis viridiflora*, *Drymocallis malacophylla*, *Edraianthus jugoslavicus*, *Eryngium palmatum*, *Erysimum linariifolium*, *Euphorbia glabriflora*, *Euphorbia pancicii*, *Euphorbia subhastata*, *Festuca amethystina* subsp. *kummeri*, *Fumana bonapartei*, *Genista sylvestris* subsp. *dalmatica*, *Gypsophila spergusonifolia*, *Halacsya sendtneri*, *Haplophyllum boissieranum*, *Heliosperma pusillum* subsp. *monachorum*, *Helleborus sericus*, *Hesperis dinarica*, *Hieracium gymnocephalum* subsp. *gymnocephalum*, *Hieracium heterogynum* subsp. *heterogynum*, *Hieracium marmoreum* subsp. *marmoreum*, *Hieracium waldsteinii* subsp. *nipholeucum*, *Knautia dinarica* subsp. *dinarica*, *Lactuca pancicii*, *Lathyrus binatus*, *Linaria rubioides* subsp. *rubioides*, *Micromeria croatica*, *Minuartia bosniaca*, *Myosotis alpestris* subsp. *suaveolens*, *Onosma stellulata*, *Orobanche pancicii*, *Pedicularis heterodonta*, *Pimpinella serbica*, *Potentilla montenegrina*, *Potentilla visianii*, *Pseudofumaria alba* subsp. *leiosperma*, *Reichardia dichotoma*, *Scabiosa fumarioides*, *Sesleria albicans* subsp. *angustifolia*, *Sesleria serbica*, *Sesleria latifolia*, *Silene parnassica* subsp. *serbica*, *Silene roemerii* subsp. *roemerii*, *Silene sendtneri* subsp. *sendtneri*, *Stachys anisochila*, *Stachys recta* subsp. *baldaccii*, *Thesium auriculatum*, *Thymus adamovicii*, *Thymus praecox* subsp. *jankae*, *Thymus praecox* subsp. *zygiformis* и *Verbascum glabratum* subsp. *bosnense*.

Динамика извршења:

2020-2029.година

7.1.5. Активности и мере на заштити фауне

Фауна Националног парка Тара је још увек недовољно истражена, поготово када се говори о својствима популација врста, тако да су неопходна истраживања фауне, нарочито заштићених и угрожених врста. Активности на заштити фауне огледају се :

- Успоставити мониторинг за кључне врсте фауне које се сматрају угроженим,
- Истражити својства популација које су приоритетне за заштиту,
- Наставиће се започетим мониторинга Панчићевог скакавца (*Ptygomorphulla serbica*). Врста је реликтна и ендемична и значајна је за очување,
- Праћење циљних врста птица биће вршено методама: цензуса у тачки, трансеката, прстеновања. Приоритетне циљне врсте за праћење су: гађаста кукумавка (*Aegolius funereus*), мала сова (*Glaucidium passerinum*), дугорепа сова (*Strix uralensis*), планински детлић (*Dendrocopos leucotos*) и тропрсти детлић (*Picoides tridactylus*),
- Праћење врста птица од посебног значаја за заштиту: велики тетреб (*Tetrao urogallus*) је веома ретка и угрожена птица у Србији, сури орао (*Aquila chrysaetos*) и прдавац (*Crex crex*) – врста се налази на глобалној црвеној листи (IUCN-NT), редовна је гнездарица ливада на Тари и Заовинама,
- На подручју парка је успостављена мрежа камера за праћење животињских врста, Приоритетне врсте за праћење су мрки мевдед *Ursus arctos*, вук *Canis lupus* и дивокоза *Rupicapra rupicapra*. Сви подаци се уносе у одговарајућу базу података, обрађују се и статистичке анализирају,
- Праћење врста које су истовремено и карактеристични представници фауне европских шума: белогруди јеж (*Erinaceus roumanicus*), мочварна ровчица (*Neomys anomalus*), европска кртица (*Talpa europaea*), зец (*Lepus europaeus*), риђа волухарица (*Myodes glareolus*), подземна волухарица (*Microtus subterraneus*), жутогрли миш (*Apodemus flavicollis*), обични пух (*Glis glis*), мрки твор (*Mustela putorius*), куна златица (*Martes martes*), дивља мачка (*Felis silvestris*) и дивокоза (*Rupicapra rupicapra*),
- Праћење водоземаца и гмизаваца које имају и међународни значај у односу на статус угрожености односно заштите (*Salamandra salamandra*- шарени даждевњак, *Bombina variegata* – жутотрби мукач, *Bufo bufo*- обична крастава жаба, *Rana graeca*- грчка жаба, *Rana ridibunda* -права жаба, *Vipera ammodytes*- посок),
- Истраживање и праћење популације слепих мишева,
- Посебно ће се применити програми заштите за врсте водених екосистема,
- У сарадњи са стручним институцијама покушаће се са реинтродукцијом изумрлих врста птица и животињских врста,
- Утврдиће се мере и активности на очувању врста, у складу са климатским променама и применити мера прилагођавања, односно адаптације на настале промене,
- У складу са “Смерницама за управљаче заштићених подручја за збрињавање и рехабилитацију строго заштићених и заштићених врста животиња” спроводиће се мере за збрињавање заштићених врста животиња, пре свега сисара и птица на подручју парка,
- Наставити са ажурирњем информационог система о врстама.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.6. Активности на заштити станишта и врста подручја Натура 2000

На подручју Националног парка Тара идентификовано је 13 типова станишта (Анекс I Директиве о стаништима) и 19 врста значајних за подручје Европе (Анекс II Директиве о стаништима). У оквиру тврдњи пројекта “Јачање административних капацитета заштићених подручја у Србији Натура 2000” на простору Националног парка Тара идентификовано је 8 типова шумских станишта у свих шест газдинских јединица и у различitim режимима заштите. За наведена шумска станишта оцењено је стање очуваности према утврђеним критеријумима. Оцена стања је полазна основа за дефинисање циљева и мера за очување ових типова станишта.

Приликом процене стања коришћени су критеријуми: површина, састав врста, дебљинска структура дрвета, количина мртвог дрвета и коришћење шума. За процену стања у приватном власништву коришћени су критеријуми површина и састав врста.

По Анексу I Директиве о стаништима идентификована су станишта:

а) шумска станишта:

- 91EO- Алвијалне шуме јове (*Alnus glutinosa*) и јасена (*Fraxinus excelsior*),
- 91LO- Илирске храсово-грабове шуме (*Ostryo-Fraxinetum*),
- 91MO- Pannonic-Balkanic turkey oak- sessile oak forests, шуме сладуна и цера,
- 9180- Tilio- *Acerion*, шуме на падинама, сипарима и клисурама и јаругама,
- 91WO- Moesian beech forests, шуме мезијске букве,
- 9530- (Суб-) Медитеранске борове шуме са ендемичним црним бором,
- 91BA- Moesian silver fir forests, *шуме јеле*,
- 9410- Ацидофилне смрчеве (*Picea*) шуме монтаних до алпијских појасева (*Vaccinio-Piceetea*).

б) ливадска станишта:

- 6230- Врстама богате травне заједнице тврдаче *Nardus*,
- 6210- Суви континентални травњаци (*Festuco-Brometalia*) локалитети за орхидеје,
- 6130- Calaminarian grasslands of the *Violetalia calaminariae*.

в) стеновита станишта:

- 7140- Прелазне мочваре и тресава,
- 8210- Кречњачке стеновите падине са хазмофитском вегетацијом.

Анекс II Директиве о стаништима идентификовано је 19 врста значајних за подручје Европе:

а) врсте сисара: *Ursus arctos*- мрки медвед, *Canis lupus*-вук, *Lutra lutra*- видра, *Rupicapra rupicapra balcanica*- дивокоза, *Lynx lynx*-рис, *Rhinolophus ferrumequinum*-велики потковичар, *Myotis blythii*- мали мишуухи вечерњак.

б) врсте водоземаца:*Triturus cristatus*-крестasti мрмольјак, *Bombina variegata*- жутотроби мукач.

в) врста гмизаваца: *Emys orbicularis*-барска корњача.

г) врсте риба:*Huchus hucho*-младица, *Rutilus pigus virgo*-плотица, *Cobitis elongata*-вијун.

д) врсте бескичмењака:*Rosalia alpina*-алпска стрижибуба, *Morimus funereus*-букова стрижобуба, *Euphydryas matura*-жути шаренац, *Euphydryas aurinia*- мали мочварни шарењак, *Lycaena dispar* -велики плавац, *Austropotamobius torrentium*-поточни рак.

У оквиру твиниг пројекта “Јачање административних капацитета заштићених подручја у Србији Натура 2000”, урађен је и План управљања Националног парка Тара-Натура 2000, са предложеним мерама заштите и очувања наведених врста и станишта, који се оперативно примењује кроз годишње програме управљања.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.7. Активности на заштити геонаслеђа парка

Геолошки завод започео је активност на геолошком и геоморфолошком истраживању подручја планине Таре као део истраживачког пројекта у Западној Србији. Ово подручје располаже изузетно богатим фондом објеката и појава геонаслеђа, који припадају стратиграфским, структурним, геоморфолошким и петролошким објектима геонаслеђа, као и карактеристичним и атрактивним пределима. Резултати истраживања, биће валидни и значајни за потенцијални Геопарк Стари Влах.

На простору Националног парка Тара, као феномени геопарка, налази се Перућачко врело и водопад Пеућац, кањон Дрине, потом Јама код Чехове куће.

Урадиће се инвентар извора, одредити квалитет вода и изворишта, одређен број изворишта уредиће се за посетиоце парка.

Посебан објекти геонаслеђа парка су и спелеолошки објекти (пећине, јаме, понори) који су посебне природне и културне вредности и уживају посебну заштиту у складу са Законом о заштити природе Србије.

Неопходне су активности на:

- Инвентаризацији и мапирању спелеолошких објеката на подручју парка,
- Истраживање и заштита у сарадњи са стручним организацијама.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.8. Активности на заштити животне средине

7.1.8.1. Израда катастра загађивача у Националном парку Тара

Урадиће се катастар загађивача у Националном парку Тара са планом одклањања и ублажавања њиховог негативног утицаја на природу и заштићено добро.

Урадиће се и катастар бесправно подигнутих објеката, подигнутих кречана и ћумурана. Након инвентаризације даће се предлог мера за сузбијање и санацију извора загађења.

Динамика извршења:
2022-2023.година

7.1.8.2. Праћење стања вода

У циљу заштите вода, неопходно је извршити катастар природних и каптираних извора. Практиче се стање површинских вода преко најзначајних параметара. Вршиће се и биолошки мониторинг потока и река на подручју парка, праћењем физичких и хемијских својстава станишта и бентосних заједница.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.8.3. Климатске промене и праћење стања ваздуха

У циљу праћења климатских и микроклиматских карактеристика подручја, као и климатских промена, прикупљаће се теренски подаци, са метеоролошких станица са Митровца и Предовог Крста.

Прикупљени подаци користиће се приликом планирања мера на санацији и ревитализацији подручја. Прикупљање климатских показатеља и праћење стања значајно је за дефинисање циљева и предузимање мера адаптације на климатске промене.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.8.4. Управљање отпадом у Националном парку

У циљу унапређења система управљања и одржавања комуналне хигијене на простору Националног парка, са осталим релевантним чиниоцима, тежиће се адекватном и одрживом решењу, континуираном одношењу отпада и решења „пливајуће депоније“ на језеру Перућац.

Поред тога, иницираће се код надлежних институција и локалног становништва, трајно и системско решење за управљање отпадом и отпадним водама на подручју парка.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.1.8.5. Санација и ревитализација позајмишта минералних сировина и каменолома

Позајмишта минералних сировина, пре свега камена за локалне путеве, неопходно је санирати и рекултивисати након завршених активности на узимању сировине. Позајмишта минералних сировина свешће се на постојећа позајмишта и минералне сировине и користиће се искључиво за реконструкције постојећих шумских и локалних путева у Националном парку Тара.

Динамика извршења:
2020-2029.година

7.2.АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ И ОДРЖАВАЊУ СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

7.2.1. Активности на заштити културног наслеђа Парка

Идентификовани културно-историјски споменици на простори Националног парка Тара и њеној заштитној зони штитиће се, обележавати и презентовати у складу са условима и мерама Завода за заштиту споменика културе и Пројектом конзервације средњовековних камених надгробних обележја-стећака, односно Планом управљања археолошким налазиштима, којим су некрополе стећака у Перућцу и Растиштима уписане на Унескову листу светске културне баштине.

Планирана је:

- израда катастра културног наслеђа на подручју парка,
- формирање збирки покретног културног наслеђа,
- сарадња са стручним и надлежним институцијама на очувању и презентовању културно-историјских споменика,
- истраживање и промоција етно наслеђа и обичаја подручја.

На свим манифестацијама, сајамским наступима, презентацијама, организованим посетама, промовисаће се и културно-историјске вредности Националног парка, посебно манастир Рача и некрополе стећака у Перућцу и Растиштима као посебна вредност са УНЕСКО-ве листе светске културне баштине.

Наставиће се са активностима на археолошком истраживању у Заовинама и на средњевековном споменику Солотник.

У циљу очувања и заштите културног и верског наслеђа подручја парка, потребно је очувати традиционалну градњу а поседно дрвене објекте - цркве које су некада постојале на подручју парка. Посебна активност односиће се на реконструкцију дрвене цркве у Заовинама, чији су остаци пронађени приликом археолошког истраживања током 2017. године. У складу са прописаним условима Републичког завода за заштиту споменика културе, започеће са активностима на обнављању дрвене цркве.

Динамика извршења:

2020-2029.година

8.НАУЧНО – ИСТРАЖИВАЧКИ И ОБРАЗОВНИ РАД

Приоритетни задаци научно истраживачког и образовног рада произилазе из стања природних и створених вредности и потребе њихове заштите, очувања и унапређења.

8.1. НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧКИ РАД

Огромно флористичко и фаунистичко богатство, геодиверзитет, изузетност шумских заједница, атрактивни пејзажи и видиковци, специфична мешавина климатских утицаја, геолошке подлоге, спој различитих биљних врста, уз изузетну хидрологију дају овом Националном парку и велики научноистраживачки и образовни значај. Научна функција биће реализована кроз прикупљање, обраду података и стварање базе података за научне радове и истраживачке пројекте. Научно – истраживачки рад базира се на наставку започетих пројеката истраживања и утврађивању стања популација и врста.

Приоритетни научно истраживачки радови су:

- Праћење миграције птица и слепих мишева трајним обележавањем алуминијским прстеновима - пројекат реализује Природњачки музеј Београд. Вишегодишњи пројекат, по дозволи број 353-01-1842/2014-17,
- Наставља се и пројекат праћења популације медведа помоћу електронских огрлица пројекат “Мониторинг популације mrког медведа”-Биолошки факултет и WWF- светска организација за природу,
- Истраживање Nematoda на свим стаништима у Националном парку Тара - Пољопривредни факултет Београд, пројекат је вишегодишњи и део је докторске дисертације,
- Генетска истраживања оморике – Биолошки и Шумарски факултет, Биолошки институт и Институт за шумарство,
- Истраживања генетских својстава букве - део докторске дисертације Шумарски факултет,
- Праћење стања шума на биоиндикационим тачкама -Институт за шумарство-Београд,
- Примена фунгицида у заштити шума - Шумарски факултет,
- Истраживачки рад „Дијагностика комплекса природних непријатеља најважнијих поткорњака смрче Ips typographus i Pityogenes chalcographus и утврђивање најбољег модела заштите у шумским комплексима Националног парка Тара“-Институт за шумарство - Београд,
- Пројекат технолошког развоја“ Адаптација и одрживо коришћење шума у циљу смањења негативних последица екстремних промена климе“- Институт за низијско управљање шумама и животну средину - Нови Сад,
- Праћење могућности природног обнављања оморике са мерама за њено обнављање,
- Праћење стања станишта оморике у постојећим резерватима,
- Истраживање стања букве и мешовитих састојина,
- Истраживање лековитог биља,
- Фаунистичка истраживања водоземаца и гмизаваца,
- Фаунистичка истраживања,

- Истраживање могућности интродукције посебних врста птица,
- Инвентаризације недовољно истражених група фауне, пре свега бескичмењака,
- Утврђивање карактеристика популација угрожених биљних и животињских врста у циљу утврђивања њиховог статуса на подручју парка,
- Истраживања гљива, са даљим истраживањима новооткривене врсте *Tuber petrophilum Миленковић*,
- Истраживања станишта ендемичних врста, посебно станишта српске режухе *Cardamine serbica Pancic*,
- Истраживања материјалног и нематеријалног културног наслеђа подручја.

Истраживачке активности вршиће се у складу са оценом стања популација врста и станишта, посебно шумских, ливадских и мочварних, оценом стања флоре и фауне у складу са Директивама о станишту и Директиве о птицама.

Осим наведених истраживања, неопходно је спровести и друга истраживања, као део системске сарадње са факултетима и научним институцијама, кроз подршку мастер и докторских радова који су од значаја за науку и заштићено подручје.

Резултати истраживања и мониторинга приказаће се у бази података управљача, научних институција и уградиће се кроз оперативне планове и програме управљања.

8.2. ОБРАЗОВНИ РАД

Посебна активност биће посвећена едукативним активностима, образовању школске деце, обуци младих ренџера и водича, школа у природи, посебним програмима за школску децу и студенте, локално становништво. Едукативни Камп младих чувара у Националном парку Тара је програм едукативног карактера који има дугу традицију одржавања.

Посебни образовни програми су неопходни за јачање капацитета запослених, чувара, информатора, водича и развој интерактивних тематских програма и развој капацитета за рад са страним туристима. Образовни рад је активност која се често спроводи у сарадњи са различитим организацијама и институцијама.

Приступиће се и изради појединачних програма едукације и промоције парка, као и посебни садржаји у центрима за посетиоце, на Митровцу и Бајиној Башти.

Континуирано ће се вршити едукација деце предшколског узраста из Бајине Баште, по програму сарадње кроз низ активности, као и сарадња са школама. Детаљнији планови образовног рада биће дефинисани годишњим програмима управљања

9.ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

Управљање природним ресурсима, уређеним зонама и туристичким зонама на подручју Националног парка Тара, усклађиће се са валоризацијом екосистемских услуга парка. Примена вредновања и валоризације екосистемских услуга омогућиће плански развој подручја и адекватније коришћења екосистема, односно добробити националног парка. Приликом мапирања екосистемских услуга и процене добродити подручја, активну улогу имаће сви корисници парка, нарочито локално становништво и локална заједница.

9.1.АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

9.1.1.Активности и мере на заштити и коришћењу шумских ресурса

Стање шумских екосистема и потреба очувања шумских заједница са једне стране, као и потреба одрживог коришћења и унапређења њиховог стања, са друге стране одређују и приоритетне задатке и активности у управљању шумским стаништима. Кроз систем пребирног газдовања обезбеђује се трајност и очуваност шумских заједница.

Приликом планирања и утврђивање мера и активности на очувању шумских ресурса, планиране активности дефинисаће се у складу са климатским променама и мерама прилагођавања, односно адаптације на настале промене.

9.1.1.1. Активности и мере на заштити шумских ресурса

Активности на заштити шумских екосистема вршиће се кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посебна активност на заштити шума одвијаће се кроз мониторинг инсеката, односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. Поред сузбијања поткорњака, у циљу заштите шума од даљег сушења, вршиће се и третирање пањева фунгицидима како би се спречило ширење гљива трулежница корена.

У чувању и заштити подручја Националног парка Тара, посебна пажња усмерена је на активности у организовању противпожарне заштите, извршена је посебна обука запослених у противпожарој заштити, провера исправности противпожарних апаратова, као и редовна дежурства на терену у летњем периоду.

Извршена је категоризација подручја, подручје Националног парка Тара припада првој категорији угрожености од пожара. Урађена је процена ризика од катастрофа у Националном парку Тара, као и План заштите шума од пожара и добијена је сагласност Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Сектор за ванредне ситуације (решење број 09.21 број 217-387/21).

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.1.1.2.Реализација планова одрживог коришћења шума

Активност на коришћењу шума обухвата спровођење годишњих, редовних планова сеча обнављања и плана проредних сеча, у складу са основама газдовања шумама у државним шумама и обављање стручно- техничких послова у приватним шумама у складу са Програмом газдовања шумама сопственика за период 2012-2021.година.

По плану сеча обнављања и плану проредних сеча, у четири газдинске јединице, просечно се годишње дозначи до 40.000 м³ бруто дрвне запремине, што је по десетогодишњем плану до 400.000 м³ бруто дрвне запремине. На основу дозначене дрвне запремине, планирана се производња дрвних сортимената и приход од дрвних сортимената.

У шумама сопственика просечно годишње се дозначи до 15.000 м³, што у планском периоду износи до 150.000 м³ бруто дрвне запремине.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.1.1.3.Израда основа газдовања шумама Националног парка Тара

У складу са планираном роковима и важностима постојећих основа газдовања шумама приступиће се:

- Израда Основе газдовања шумама за газдинску јединицу „Тара“ (за период важења 2021-2030. година), израда основе 2020. године,
- Израда Основе газдовања шумама за газдинску јединицу „Звезда“ (за период важења 2022-2031. година) , израда основе 2021.године,
- Израда Програма газдовања шумама сопственика на територији Општине Бајина Башта (за период важења 2022-2031. година), израда програма 2021.године,
- Израда Основе газдовања шумама за газдинску јединицу „Црни врх“ (за период важења 2023-2032. година.) израда основе 2022. године,
- Ажурирање електронске базе евидентије непокретности јавне својине корисника ЈП „Национални парк Тара“ током читавог периода,
- Ажурирање катастарских података.

Приликом израде нових основа газдовања шумама усагласиће се графички прилози основа са катастарским плановима и реалним стањем на терену за државне и приватне шуме и шумско земљиште.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.1.1.4.Нега и обнављање шума

Активности на нези и обнављању шума подразумевају неговање засада и пошумљених површина, пошумљавање голети и површина насталих процесом сушења шума, као и сакупљање семена и производњу садног материјала у постојећим шумским расадницима.

Планирани десетогодишњи радови на нези и обнављању шума:

Р.бр.	Врста радова	Газдинска јединица	Укупно-ха
1.	Пошумљавање	МЗ Рача 2020-2029	3.15
		Заовине 2018-2027	5.44
		Заовине 2018-2027	5.44
	Укупно		10,1
2.	Нега засада до 5 године старости	Све газдинске јединице	10,1
3.	Нега младих састојина	Све газдинске јединице	7,0
	Укупно		17,1
	СВЕГА		27,2

У постојећа два расадника, вршиће се производња репродуктивног

У постојећа два расадника, вршиће се производња репродуктивног материјала шумског дрвећа (семена, садница), као и декоративног садног материјала и производња лековитог биља. Вршиће се сакупљање, дорада и стављање у промет репродуктивног материјала семена четинарских и лишћарских врста за потребе обнављања шума.

Посебна појачана активност планирана је на узгоју лековитог биља кроз реализацију пројекта „Одрживо коришћење и очување природних вредности лековитих биљака кроз развој плантаже узгоја лековитог и ароматичног биља“ који се финансира у оквиру Програма - Протокол Антонионе за сектор заштите животне средине (број пројекта 06-00-72/2013-03/ENV4).

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.1.1.5.Коришћење осталих шумских производа и биомасе

Могућности за планско коришћење осталих шумских производа и органске биомасе (грања, отпада при сечи) су вишеструке и дају додатну и развојну вредност за различите пројекте и кориснике. Израдиће се Програм заштите и коришћења споредних шумских производа у складу са правилницима о коришћењу шума за : шумски отпад, јестиве гљиве, шумске плодове, лековито биље и екстракцију етарских уља.

Програм заштите и коришћења споредних шумских производа је од изузетне важности за развој локалне заједнице и приликом израде програма укључиће се и заинтересоване стране, локално становништво, удружења и институције.

Динамика извршења:
2022-2029.година

9.1.1.6. Пројектовање, изградња и одржавање шумских путева

Пројектовање, изградња, реконструкција и одржавање шумских путева је редовна активност на изградњи и одржавању шумске инфраструктуре. Шумски путеви и изградња шумских влака су у функцији газдовања шума и највећим делом се суфинансирају из Буџета Републике Србије, преко Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, односно из Буџетског фонда за шуме Србије.

Планирани радови на изградњи, реконструкцији и одржавању шумских саобраћајница по газдинским јединицама у планском периоду су:

ГЈ „Тара“:

- Изградња тврдих камионских путева	8,5 км
- Реконструкција камионских путева	1,5 км

ГЈ „Звезда“:

- Изградња тврдих камионских путева	1,5 км
- Реконструкција камионских путева	1,0 км
- Одржавање шумских саобраћајница	3,9 км

ГЈ „Црни врх“:

- Изградња тврдих камионских путева	4,7 км
- Реконструкција камионских путева	3,5 км
- Одржавање шумских саобраћајни	8,5 км

ГЈ „Комуналне шуме“:

- Реконструкција и превођење меких у тврде камионске путеве	1,0 км
Изградња меких камионских путева	2,0 км
- Реконструкција камионских путева	2,0 км

ГЈ „Рача“:

- Реконструкција и превођење меких у тврде камионске путеве	3,0 км
- Одржавање путева.	19,2 км.

Укупно за све газдинске јединице :

- Реконструкција и превођење меких у тврде камионске путеве	4,0 км
- Изградња меких камионских путева	2,0 км
- Реконструкција камионских путева	9,0 км
- Одржавање шумских саобраћајница	81,6 км
- Изградња тврдих камионских путева	14,7 км.

Планиране активности на изградњи, реконструкцији и одржавању шумске инфраструктуре, по путним правцима, детаљније се разрађују, кроз основе газдовања шумама за поједине газдинске јединице, а на основу њих кроз годишње Програме управљања и Програме пословања предузећа.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.1.2.Активности и мере на коришћењу земљишта

Полазећи од Просторног плана посебне намене подручја Националног парка Тара и чињенице да је 82% пољопривредног земљишта под ливадама и пашњацима, неопходно је изради Основу заштите и коришћења пољопривредног земљишта, којом ће се стимулисати сточарство, оснивање „мини фарми“ оваца и крава, одржавање пашњака, кошење ливада, производња здраве, органске хране и гајење воћкарица. Ове активности су значајне за развој локалне заједнице и неопходна је сарадња са локалном заједницом и идивидуалним, локалним произвођачима.

У оквиру наведене основе, посебан део односиће се на израду катастра деградираних површина са предлогом мера за санцију и рекултивацију деградираног земљишта.

Динамика извршења:
2024-2029.година

9.1.3.Активности и мере на коришћењу ловне фауне

Ловиштем Националног парка Тара, ловиштем „Тара“, газдује се на основу Ловне основе за ловиште „Тара“ са периодом важења 2017-2027. година у којој су дате основне смернице на очувању и унапређењу ловне дивљачи, као и мере регулисања популација кроз узгојни и санитарни одстрел. Основни циљеви при планирању мера на заштити и коришћењу ловне фауне базирају се на достизању и одржавању оптималне бројности и природне равнотеже популације дивљачи у ловишту. Годишњим плановима детаљније се планирају активности и мере, са финансијским показатељима.

На основу Ловне основе за ловиште „Тара“ за период од 1.04. 2017. до 31.03. 2027. године, планиране су десетогодишње активности и мере заштите по врстама дивљачи за сваку ловну годину :

Дивокоза

Ловна година	укупно	јарад	дивокоза и дивојарач				
			селективни	до медаље	бронза	сребро	злато
2017/18	39		19	17	2	1	
2018/19	45		22	19	3	1	
2019/20	44		22	19	2	1	
2020/21	44		24	17	2	1	
2021/22	41		22	16	2	1	
2022/23	43		22	17	2	1	1
2023/24	45		22	18	3	1	1
2024/25	45		22	18	2	2	1
2025/26	47		24	18	2	2	1
2026/27	47		24	18	2	2	1
свега	440	0	223	177	22	13	5

План управљања Националним парком Тара за период 2020-2029.година

Код дивокозе се планира у наредном десетогодишњем периоду, хватање 40 јединки, ради реализације пројекта “Јачање биолошких капацитета и техничке инфраструктуре за реинтродукцију дивокозе на погодна станишта у Србији”.

Срна:

ловна година	укупно	ланад селективни	срне селективни	с р н д а ћ				
				селектив.	до медаље	бронза	сребро	злато
2017/18	72	18	27	8	16	2	1	
2018/19	102	26	38	16	17	3	2	
2019/20	104	26	38	17	17	3	2	
2020/21	96	26	35	15	16	2	2	
2021/22	96	26	35	15	16	2	2	
2022/23	98	26	36	14	18	2	2	
2023/24	100	26	37	15	18	2	2	
2024/25	98	26	36	14	18	2	1	1
2025/26	96	26	35	13	18	2	1	1
2026/27	96	26	35	13	18	2	1	1
свега	958	252	352	140	172	22	16	3

Дивља свиња:

ловна година	укупно	прасе селективни	крмача селективни	В е п а р				
				селектив.	до медаље	бронза	сребро	злато
2017/18	14	6	4	2	2			
2018/19	24	10	7	4	3			
2019/20	30	12	9	5	4			
2020/21	30	12	9	5	4			
2021/22	30	12	9	5	4			
2022/23	30	12	9	5	4			
2023/24	30	12	9	5	4			
2024/25	30	12	9	5	4			
2025/26	30	12	9	5	4			
2026/27	30	12	9	5	4			
свега	278	112	83	46	37	0	0	0

Бук :

Ловна година	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27
Планирани одстрел	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3

План управљања Националним парком Тара за период 2020-2029.година

Лисица:

Ловна година	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27
Планирани одстрел	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25

Поред ловних врста врши се и заштита неловних врста дивљачи одвијаће се кроз свакодневне активности службе, у циљу спречавања узнемирања, уништавања станишта, противзаконитог коришћења и сличних радњи у ловишту. Преглед врста са процењеним бојним стањима дат је у наредној табели.

Ред. број	Остале ловостајем заштићене врсте	Процена оптималног бр. стања	Процењено бр. стање у ловишту	Планирани одстрел
1	Вук	10	12	2
2	Лисица	80	100	25
3	Дивља мачка	20	20	
4	Куна белица	60	60	
5	Јазавац	60	60	
6	Сиви пух	1000	1000	
7	Ласица	200	200	
8	Веверица	200	200	
9	Мрки твор	50	50	
10	Сврака	200	300	
11	Голуб гривнаш	200	200	
12	Јастреб	120	120	
13	Препелица*	120	120	
14	Сојка	250	300	
15	Сива врана	200	300	
16	Дивља патка – крца	60	60	
17	Велики корморан*	40	80	
18	Сива чапља*	20	50	
	Остале строго заштићене и заштићене врсте			
19	Мрки медвед	50	60	
20	Видра	30	30	
21	Јаребица камењарка	120	120	
22	Лештарка	150	150	

За прихрану дивљчи и мрког медведа, у планском периоду планирано је прихрана и изношење хране на хранилишта:

- Кланични отпад и угинула стока-120.000 кг,
- Кукуруз у клупу-50.000 кг,
- Кабаста храна-5000 кг,
- Анимална со-6000 кг.

Наставиће се са започетим активностима на:

- пројекту "Јачање биолошких капацитета и техничке инфраструктуре за реинтродукцију дивокозе за погодна станишта у Србији", планирано је хватање пет грла дивокозе и пресељење истих у репроцентар на Столове код Краљева, као и у прихватилиште у Националном парку Копаоник, како је предвиђено Пројектом,

- пројекту "Унапређење газдовања популацијама дивокозе /Rupicapra rupicapra / у ловишту Тара" наставком теренских истраживања и праћењем популационих група у стаништима дивокозе,

- пројекту "Заштићена подручја за природу и људе" у сарадњи са Светском организацијом за природу (WWF) кроз праћење популације медведа.

Спроводиће се и активности:

- Израда годишњих планова газдовања ловиштем,
- Праћење динамике развоја популација дивљачи, пре свега дивокозе, срне, дивље свиње, вука али и популације мрког медведа, великог тетреба,
- Изградња и одржавање ловних и ловно техничких објеката у ловишту,
- Гајење, заштита, лов и коришћење дивљачи,
- Заштита дивљачи и мере за обезбеђивање мира у ловишту,
- Активна сарадња са научним, образовним и другим институцијама, ловачким удружењима.
- Ревизија Ловне основе, обзиром на појаву јеленске дивљачи у парку.

Динамика извршења:

2020-2029.година

9.1.4.Активности и мере на коришћењу риболовне фауне

Риболовним водама и риболовном фауном газдује се на основу Програма управљања рибарским подручјем у Националном парку „Тара“ за период 2013 – 2022. године, а на основу њега израђују се Годишњи програма управљања рибарским подручјем за сваку календарску годину.

У складу са наведеним програмом, вршиће се мониторинг стања рибљег фонда на рибарском подручју, односно вишедневна теренска истраживања стручњака Института за мултидисциплинарна истраживања, заједно са рибочуварском службом Предузећа.

Посебне активности планирају се на:

- Праћењу стање популације поточне пастрмке и младице,
- Праћење стања и бројности аутохтоних врста и њихових станишта,
- Дефинисање мера заштите и порибљавања,
- Испитивање популације пијора у Јаревцу,
- Заштита природних плодишта,
- Спотрски риболов (спроводиће се на врстама: скобаљ, пастрмске рибе, плотица, клен, укљева, греч, шаран, сом и друге),
- Израда годишњих програма унапређења рибарства,
- Израда Програма управљања рибарским подручјем у Националном парку „Тара“ за период 2023 – 2032.година.

Динамика извршења:

2020-2029.година

9.1.5.Активности на заштити и коришћењу вода

Воде на Планском подручју површински припадају сливу Дрине, док само мањи део подземно на крајњем истоку отиче ка сливи Ђетиње. Посебност крају даје река Дрина са кањонском долином чије кречњачке стене достижу висину преко 1000 м надморске висине, као и њене притоке са својим клисурама.

Сливу Дрине припадају и два вештачка језера хидроакумулација Бајина Башта и реверзибилно језеро – акумулација на Тари (Заовине – у сливу Белог Рзава) која представљају највеће хидрографске објекте.

Веома је интересантна са научног аспекта и зона Црвеног потока на Тари као замочварени терен 1080-1085м надморске висине, као специфичан научно-истраживачки објекат, резерват природе.

Планиране активности :

1).Заштита вода и њихово коришћење остварује се у оквиру интегралног управљања водама спровођењем мера за очување површинских и подземних вода и њихових резерви, квалитета и количина. Воде се могу користити, а отпадне воде испуштати уз примену одговарајућег третмана, на начин и до нивоа који не представља опасност по биолошки минимум и опасност од загађивања.

Као мере заштите вода морају се предузети следеће активности:

- Мониторинг квалитета површинских подземних вода, обавезно је очување квалитета површинских и подземних вода у складу са захтеваном класом квалитета, спречавање или ограничавање уношења у воде опасних, отпадних и других штетних материја,
- упуштање отпадних вода из привредних објеката у природне реципијенте и земљиште није дозвољено без претходног третмана на постројењима за пречишћавање отпадних вода (ППОВ). Квалитет пречишћених вода мора да задовољи прописану категорију квалитета реципијента,
- спровешће се санитација насеља, односно санација и ревитализација објеката и опреме водоводне инфраструктуре, по приоритетима за насељима, као и изградња нових објеката у складу са санитарно-техничким условима изградње и уређења,
- забрањена је изградња септичких јама пропусног типа,
- забрањује се каптирање извора и захватање вода мимо процене и услова заштите,
- за подручја на којима се налазе изворишта која се користе или су планирана за снабдевање водом за пиће, установиће се зоне санитарне заштите, а у складу са одговарајућом законском регулативом,
- нису дозвољени радови и интервенције којима се мења хидролошки режим вода, у мери која превазилази услове који се задају од стране надлежне водопривредне организације и надлежног завода за заштиту природе,
- вршиће се заштита и мониторинг извора, посебно крашких врела (најпознатије је Перућачко врело и термално врело Лађевац),
- вршиће се заштита водотока као што су Бели Рзав, Рача, Дервента, Караклијски и Батурски Рзав и водопад Скакавац на Караклијском Рзву, као и Бруснички поток. По квалитету, све воде Националног парка третирају се као воде I класе и заштићене су, без обзира ком режиму заштите припадају. Делови тока Дервенте, Раче и Бруснице налазе се у оквиру резервата природе: "Кањон Бруснице", "Клисура Дервенте" и "Клисура Раче",
- вршиће се заштита вештачких акумулације – "Перућац", "Лазићи" ("Заовине") , "Спајићи" и акумулације „Полошница“ („Црно Осоје“) која се користе као хидроенергетски објекат, као и акумулација Буринско језеро од загађења, нагомилавања органске биљне масе дивље градње,

- едукација стручне службе о методологијама за утврђивање еколошког минимума протока воде испод водозахвата од стране релевантних стручњака,
- подршка локалном становништву у санитацији насеља (израда пројеката за изградњу водоодрживих септичких јама и организација пражњења истих).

2). Заштита изворишта водоснадбевања и приобаља језера и река вршиће се

- кроз израду новог Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара, дефинисаће се зоне дозвољена за изградњу објекта и постављање објекта на језеру Заовине и приобаљу језера Перућац,
- за приобални део језера Перућац планирана је израда Плана детаљне регулације обале језера Перућац којим ће бити дефинисане зоне заштите и зоне планиране за коришћење и изградњу,
- активности на водном земљишту планираће се у складу са прописаним ограничењима и забранама уз услов да се не погорша водни режим, да се не утиче на стабилност и функционалност водних објекта и не ремети пролаз река,
- заштита изворишта водоснадбевања- хидроакумулације „Крушчица и Омарска врела“ од загађења и нагомилавања органске биљне масе.

3).Заштита земљишта од ерозије

Ерозија земљишта је сложен природни процес, условљен климатским факторима, особеностима рельефа, геолошким и педолошким својствима, већим или мањим утицајем антропогеног фактора.

На целокупном подручју парка, регистровано је свих пет категорија разорности (према „Методи Потенцијала ерозије“), где је доминантна врло слаба ерозија (82,29% од укупне површине), док јака и ексцесивна ерозија заузимају свега 3,05% од укупне површине подручја. Процеси ерозије настали су и развијају се, по правилу, на свим локацијама где се спроводи неадекватан начин коришћења земљишта, а заштитне мере су недовољне или потпуно недостају, као што је случај са бројним ораницама на падинама великог нагиба, затим на пањацима и ливадама који се прекомерно користе и механички оштећују, а врло чести су у проређеним и девастираним шумама, нарочито где се граде шумски путеви и локалне саобраћајнице. Интезивни процеси ерозије јављају се у северним деловима катастарских општина: Солотуша, Мала Река, Рача, Зауглени, Растишта.

Заштита земљишта од ерозије вршиће се:

- кроз редовне планове и програме управљања спроводиће се биотехничке и биолошке заштитне мере земљишта од бујица и ерозија,
- извршиће се израда Водопривредне основе подручја парка. Управљач ће иницирати, код других надлежних институција, пре свега са корисником вода на подручју парка (ЈП“Електропривреда Србије), израду водопривредне основе, која ће садржати све зоне са дозвољеним активностима у водном земљишту, прописана ограничења и забране, као и обавезе корисника водног земљишта и ограничења,
- кроз израду новог Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара, дефинисаће се ерозивна подручја на простору Националног парка Тара са превентивним мерама заштите и биотехничким радовима на заштити од бујица и

ерозије. Посебна активност се односи на санацију евидентираних клизишта у Мандићима у Заовинама, Батури, Кремићима у Растишту и клизиштима у Рачи,

- спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на подручјима захваћеним ерозионим процесима, заустављањем његовог ерозионог дејства и припрема терена за подизање шумских или травних култура (као што су рустикалне преграде од камена (у мањим јаругама), подизање плетера као и шкарпирање стрмих обала,
- спровођењем биолошких радова као што су: пошумљавање, мелиорација шума и шикара, мелиорација пашњака, подизање воћњака и других пољопривредних култура на терасираним површинама,
- подизањем шумских појасева у зонама изнад акумулационих базена,
- спровођењем радови у коритима водотока, којима се постиже консолидација дна и обала (река, потока и јаруга),
- контрола коришћења пестицида на пољопривредном земљишту у близини водотокова и едукација локалног становништва у вези коришћења пестицида.

4).Водопривредни објекти

На подручју Националног парка Тара, за који се План управљања доноси, постоји више водних објеката и брана са акумулацијама за производњу електричне енергије, као и објеката за водоснадбевање подручја.

Сви водотокови на подручју Таре, изузев Дрине (између II и III класе), као и извори, имају веома добар квалитет воде и сматрају се водама I категорије јер нису под утицајем индустријских загађења и налазе се на подручјима где је мала насељеност становништвом.

4.1.) Објекти за водоснадбевање

У циљу решавања проблема снабдевања водом за пиће, изграђен је Тарски водоводни систем, чија је намена да се водом снабдевају сви потрошачи у границама Националног парка Тара. Извориште овог водовода је мала акумулација “Крушчица“ у Заовинама. У оквиру система постоји:

постројење за производњу пијаће воде,

- примарни водоводни систем (цевоводи црпне станице), црпне станице и резервоари,
- магистрални цевовод Тарског водовода, на правцу : Постројење (код изворишта) – Коњска река – Митровац – јужни обод Ослуше – Шљивовица – Калуђерске Баре.
- секундарни грански водови.

Мања насеља и сеоска домаћинства снадбевају се водом индивидуално, из локалних извора и водотокова, у планском периоду ће се, зависно од потреба испитати могућност проширења капацитета Тарског водовода и коришћења вода акумулације Заовине за потребе водоснадбевања.

У зонама и појасевима санитарне заштите изворишта водоснадбевања акумулације „Крушчица“ утврђују се следеће зоне заштите и правила изградње и уређења простора:

1) Зона непосредне заштите и обухвата земљишта изнад, поред и испод бране „Крушчица”, са забраном грађења објекта који нису у функцији водопривредних објекта и објекта водоснабдевања; забраном коришћења простора и одвијања активности које могу да загаде земљиште и акумулацију, као и транспортуване отрова и других штетних материја; непланско сађење дрвећа; бацање и депоновање угинулих животиња, смећа и свих врста отпадака и испуштање било каквих отпадних вода; вожња чамца, купање, риболов, као и свака активност која може угрозити квалитет воде. Земљиште у овој зони може се користити само као сенокос и за планско озелењавање и сађење дрвећа.

2) Ужа зона заштите са забраном: грађења објекта осим водопривредних објеката, односно објекта водоснабдевања, и уз предходно прибављање сагласности надлежних служби, за изузетне случајеве грађана чији су се објекти затекли у овој зони пре и после градње акумулације; изградња путева, копање канала и извођење земљишних радова; транспортуване отрова и штетних материја; коришћење земљишта на начин који може угрозити исправност и количину воде; бацање и депоновање смећа и свих врста отпадака; сахрањивање угинулих домаћих животиња, као и њихово остављање на површини земље; прање возила и купање домаћих животиња; купање ван простора предвиђеног за купалиште; вожња чамца на моторни погон; непланско сечење и сађење дрвећа; загађивање на било који начин подземних и површинских водотокова; као и контролисано коришћење простора и одвијање активности што подразумева:

- привредно искоришћавање земљишта ограничава се у погледу примене агротехничких мера и врсте култура,
- обавезна је изградња хигијенских нужника, септичких и осочних јама, уређење стаја и других пратећих објекта, као и дворишта,
- у зони уже заштите дозвољена је изградња купалишта, паркинг простора и приступног пута, као и спортски риболов.

3) Шира зона заштите обухвата целокупан слив на коме се формирају воде које притичу у акумулацију „Крушчица”, са описом граница као у одлуци о утврђивању зона санитарне заштите предметне акумулације - са контролисаном изградњом и коришћењем простора, којим се дозвољава изградња објекта (туристичких, стамбених, објекта терцијарних делатности итд) у широј зони заштите изворишта, под условом санитарног безбедног прикупљања и пречишћавања или одвођења отпадних вода ван слива акумулације. У широј зони заштите забрањено је:

- изградња инвестиционих објекта у гранама индустриске производње чије оптадне воде садрже опасне и штетне материје,
- изградња објекта грађана без предходно прибављене водопривредне сагласности и санитарне дозволе,
- складиштење и употреба отровних и штетних материја, манипулисање њима, као и лагеровање њихове амбалаже,
- градња септичких јама и сахрањивање угинулих животиња у близини водотока,
- бацање и депоновање смећа ван простора одређеног за депонију,
- загађивање на било који начин подземних и површинских водотокова,
- обавезна је изградња хигијенских нужника, септичких и осочних јама, уређења стаја и других пратећих објекта, као и дворишта.

4.2.) Објекти за канализирање отпадних вода

Геоморфолошке карактеристике терена отежавају и изградњу канализационих система за одвођење и пречишћавање отпадних вода. Сва насеља на планском подручју ће решавати канализирање отпадних вода сопственим постројењима за пречишћавање воде. До трајног решења канализације, обавезна је, код индивидуалних објеката, изградња непропусних септичких јама и јама за осоку, уколико има сеоских домаћинстава.

Основна планска решења су:

- за насеља у Националном парку (Јагошица, Растиште, Коњска река, Митровац, подручје Заовина, Ослуша, Соколина, Калуђерске Баре и подручје око акумулација „Заовине” и „Крушчица”), изградња, реконструкција или модернизација главних канализационих водова за подсистеме Заовинско језеро, Шљивовица – Калуђерске Баре и Растиште,
- све локалне канализационе мреже укључити у главни канализациони вод, за мала насеља и туристичке центре, проблем канализације решаваће се локално са постројењима са високим степеном пречишћавања,
- вршиће се стални надзор и контрола од стране управљача,
- за атмосферске воде предвиђа се: грађевинско подручје, зацевљено или отвореним каналима одвођење вода до локалног реципијента и биолошке мере на регулацији и заштити водотока.

4.3.) Хидроенергетски објекти

На подручју Националног парка Тара, за који се План управљања доноси, постоји водни објекти и бране са акумулацијама за производњу електричне енергије: ХЕ "Бајина Башта" у Перућцу и реверзибилни део ХЕ "Бајина Башта"- брана "Лазићи" у Заовинама.

Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године ("Службени гласник РС", број 101/15) планирана је могућност искоришћавања хидропотенцијала помоћу малих хидроелектрана.

Могућност њихове изграде биће одређивана у складу са критеријумима који су везани за вишенаменско коришћење вода и проблеме заштите животне средине, односно сагласно забранама и ограничењима прописаним Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите. Тренутно на подручју Националног парка Тара постоји једна мини електрана изграђена у оквиру II степена заштите, у оквиру комплекса манастира Рача.

Планиране активности под тачком 9.1.5.Активности на заштити и коришћењу вода, биће детаљније разрађене кроз планове пословања предузећа и субјеката надлежних за наведену област.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.2. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ПЛАНИРАЊУ, ИЗГРАДЊИ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА

9.2.1.Планирање

9.2.1.1.Израда просторно-планских аката

Иницираће се код надлежних институција, пре свега општинске управе Бајина Башта и надлежног Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, израда Планова генералне регулације подручја Митровца и Крња јела-Метаљка, као и подручја Растишта и Предовог Крста. Посебна активност је потребна на дефинисању грађевинских зона и израда просторно-планских аката у оквиру подручја Заовина.

Динамика извршења:
2020-2025.година

9.2.1.2. Израда Плана детаљне регулације обале језера Перућац и Плана детаљне регулације обале језера Заовине

У сарадњи са Општинском управом Бајина Башта и ХЕ „Бајина Башта“ приступиће се изради Плана детаљне регулације обале језера Перућац, од круне бране Перућац, до ушћа реке Дервенте у Дрину и Плана детаљне регулације обале језера Заовине.

Динамика извршења:
2020-2021.година

9.2.1.3. Израда Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара - ПППП НП Тара

У складу са насталим променама и проширењем заштићеног подручја који су обухваћен Просторном планом подручја посебне намене Националног парка Тара - ПППП НП Тара („Службени гладник РС“ број 100/10), у сарадњи са Општинском управом Бајина Башта и надлежним Министарством грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре извршена је ревизија, односно израда новог ПППП НП Тара - Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара у складу са Законом о националним парковима („Службени гладник РС“ број 84/2015 и 95/2018 – др закон).

Визија и дугорочни циљ развоја и доношења Просторног плана је обезбеђење просторних услова за остварење посебне намене подручја. Просторни план садржати детаљну разраду, као и правила уређења и грађења према утврђеном режиму заштите појединачних природних целина. Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара - ПППП НП Тара усвојен је у априлу 2020.године и објављен је у службеном гласнику („Службени гладник РС“ број 44/20).

Динамика извршења:
2020.година

9.2.1.4. Озакоњење сопствених објеката

У складу са започетим активностима на озакоњењу сопствених објеката, извршиће се започети поступак легализације, односно озакоњење објеката на Предовом Крсту, Омару, Батури, Митровцу, Рачанској Шљивовици и Калуђерским Барама (укупно 11 објеката).

Динамика извршења:
2020-2021.година

9.2.2. Изградња објеката

Изградња објеката дозвољена је у оквиру грађевинских подручја у III зони заштите на локацијама: Калуђерске Баре (430ха), Шљивовица (210 ха), Ослуша (240 ха), Соколина, викенд зоне Крње Јеле са Митровцем, Секулића, Језера и насељске групација у околини хидроакумулације "Лазићи" ("Заовине"), као и засеоци села Солотуша (Јасиковица, Пашићи, Иглићи и Омар).

Поред наведених локација, под одређеним условима планирана је изградња туристичких капацитета на следећим локацијама: Заовине, Растиште, Јагошица, Предов Краст и Омар.

Детаљнија правила и услови градње разрађују се кроз Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара и планове генералне, односно детаљне регулације подручја.

9.2.2.1. Санација планинарског дома Предов Краст

На планинарском дому Предов Краст, неопходна је санација фасадне облоге и унутрашња санација и адаптација објекта у савремени планинарски дом. Урадиће се пројекат и извршити санација објекта.

Динамика извршења:
2021-2022.година

9.2.2.2.Реконструкција планинарског дома Митровац у Едукативни центар Митровац

Постојећи објекат барака на Митровцу који је некада имао функцију планинарског дома је у јако лошем стању и неопходна је потпуна реконструкција објекта у објекат прилагођен потребама управљача (за одржавање радионица, едукативне програме, семинаре, туристичке програме и сл.) који ће имати салу за састанке, кухињу као и део са смештајним капацитетима. Објекат ће поседовати и смештајне капацитете за туристичку понуду.Реконструкција објекта изводиће се фазно, у складу са расположивим средствима.

Динамика извршења:
2020-2022.година

9.2.2.3. Изградња типске кућице за сувенире на Митровицу

На новоуређеном платоу Митровац, планирана је изградња дрвених кућица за сувенире, која би послужила као прототип свим кућицама за сувенире на подручју Националног парка Тара.

Динамика извршења:
2020.година

9.2.2.4. Инвестиција управна зграда

У управној зграде у Бајиној Башти, вршиће се текуће одржавање објекта, инсталација, као и замена прозора и занатски радови на докупљеном делу зграде.

Планиран је и наставак радова на уређењу поткровља управне зграде према пројекту.

Динамика извршења:
2020-2024.година

9.2.2.5. Изградња Музеја шумарства на Предовом Крсту

Постојећи помоћни објекти на Предовом Крсту (намена стаја) кроз израду посебног пројекта, реконструисаће се у Музеј шумарства, први тог типа на нашим просторима, где ће се представити историја и специфичности развоја шумарства на Тари. Поред музејских поставки, у објекту би постојала и сала за семинаре и едукацију младих.

Динамика извршења:
2026-2029.година

9.2.2.6. Изградња „улазне капије“ на Калуђерском Барама

У циљу управљања посетиоцима и контроле уласка у заштићено добро, планирана је изградња објекта, тз „улазне капије“ на Калуђерским Барама.

Динамика извршења:
2021-2022.година

9.3.2.7. Уређење објеката на Омару

Кроз посебне пројекте, постојећи стамбени објекти на Омару реконструисаће се у сеоско домаћинство у циљу афирмације сеоског и етно туризма.

Динамика извршења:
2027-2028.година

9.2.2.8. Изградња и уређење локације Батура

Кроз посебне пројекте, постојећа лугарница на Батури, реконструисаће се у планински дом са посебним садржајима за планинаре.

Динамика извршења:
2026-2028.година

9.2.2.9. Уређење етно домаћинства на Калуђерским Барама

Активираће се код корисника етно домаћинства на Калуђерским Барама, санација постојећих објеката, уређење простора и стављање у функцију објеката за потребе посетиоца и промоције подручја.

Динамика извршења:
2024-2025.година

9.2.2.10. Изградња Центра за посетиоце Калуђерске Баре

Поред постојања два центра за посетиоце, на Митровцу и Бајиној Башти, због великог броја посетиоца, неопходна је изградња центра за посетиоце на Калуђерским Барама, као најпосећеним делу Националног парка Тара.

Динамика извршења:
2027-2029.година

9.2.2.11. Изградња објекта за прераду лековитог биља на Калуђерским Барама

Обзиром на планирану активност гајења лековитог биља и реализацију пројекта „Одрживо коришћење и очување природних вредности лековитих биљака кроз развој плантаже узгоја лековитог и ароматигног биља“ који се финансира у оквиру Програма-Протокол Антонионе за сектор заштите животне средине (број пројекта 06-00-72/2013-03/ENV4), неопходна је санација и дограма постојећег објекта у расаднику у објекат за смештај опреме и уређаја за прераду лековитог биља на Калуђерским Барама.

Динамика извршења:
2022-2023.година

9.2.2.12. Уређење изложбене поставке „Др Јосиф Панчић“

У сарадњи са општином Бајина Башта и ХЕ „Бајина Башта“, у објекту у власништву ХЕ „Бајина Башта“ у Заовинама, планирано је уређење и постављање изложбене поставке са елементима музејске поставке, посвећене научном раду др Јосифа Панчића и његовим пронађеним врстама на подручју парка,

Динамика извршења:
2020-2022.година

9.2.2.13.Изградња пунионице за воду - Омар

У складу са започетим активностима од стране инвеститора и потенцијалног корисника простора, завршиће се радови на изградњи објекта-пунионице за воду у циљу флаширања пијаће воде са Омарских врела.

Динамика извршења:
2022.година

9.3.3. Уређење простора

9.3.3.1. Шетне стазе

Изградња и одржавање шетних стаза је редовна активност која доприноси развоју рекреативног и здравственог туризма. Планирана је изградња шетно-едукативне стазе Митровац, око уређеног платоа Митровац. Такође, извршиће се реконструкција шетне стазе за “Тепих ливаду”, одржавање шетних „Совина учионица“, Јаревац и шетне стазе Рача.

Вршиће се и одржавање постојећих шетних стаза и изградња нових стаза до актуелних излетишта и видиковаца.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.3.3.2. Уређење видиковаца и излетишта

Планиране су активности на одржавању постојећих видиковаца и излетишта, на видиковцима, Биљешка и Бањска стена, планирана је замена дрвене ограде са металном оградом, као и одржавање мобилијара и табли на видиковцима.

Такође, вршиће се и уређење нових видиковаца и излетишта, на неким од њих, уредиће се и чесме са пијаћом водом.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.2.3.3.Израда информативних табли

У складу са потребама, вршиће се израда нових и замена постојећих информативних табли на простору целог Националног парка Тара.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.2.4.Одржавање постојеће мреже саобраћајница

Саобраћај и саобраћајна инфраструктура представљају значајан предуслов будућег развоја који треба да прати развој осталих делатности.

Друмски саобраћај остаје главни носилац повезивања подручја са широм околином, а посебно унутар граница парка. Постојећа саобраћајна инфраструктура, коју чине државни путеви II реда, као и мрежа општинских путева, представља основ за даљи развој уз могућност валоризације простора планирањем мреже саобраћајница у функцији очувања и презентације природних вредности Националног парка, као и живота људи у парку.

Мрежу државних путева на територији плана чине следећи путеви на основу Уредбе о категоризацији врдјавних путева („Службени гласник РС”, бр. 105/13, 119/13 и 93/15):

- ДП IIА реда бр. 170: Ваљево- Поћута- Дебело Брдо-Рогачица-Бајина Башта-Калуђерске Баре-Кремна,
- ДП IIА реда бр. 172: Бајина Башта - Перућац у дужини од 12,762 км,
- ДП IIБ реда бр. 402 :веза са државним путем ДП170 - Рача - Манастир Рача у дужини од 4,307 км,
- ДП IIБ реда бр. 403: Калуђерске Баре-Митровац-Заовине-државна граница са Босном и Херцеговином у дужини од 21,022 км.

Од значајнијих општинских путних праваца, који доприносе побољшању доступности препознатим туристичким локалитетима, издвајају се путеви:

- Перућац – Растиште – Предов Крст, трасиран обалом језера Перућац и уском долином реке Дервенте до Предовог Крста, дужине 14,6 км,
- Предов Крст – Јагошица, трасиран падином Каменог и Тисовог брда до Боровца и Јагошице, дужине 7,2 км,
- Предов Крст - Митровац, централна саобраћајница између Митровца и подручја Високе Таре дужине 14,0 км,
- Бесеровина – Зауглени – Рача, падинска траса пута која повезује насеља изнад реке Дрине, од Вучје стене до Раче и државног пута IIБ реда бр. 403, дужине 10 км;
- Манастир Рача – Копривна - државни пут IIБ реда бр. 403, као веза између државних путева преко Копривне, дужине 7 км;
- Кружни пут око језера Заовине са његове северне стране дужине 8 км;
- Лазићи - Љуто Поље – Ђуровина, што представља најкраћу везу између Калуђерских Бара и језера Заовина дужине 4,5 км;
- Кремна – Митровац, преко Доброг Поља и Барског Дола, као веома значајна веза општине Ужице са Националним парком, дужине 10 км.

Планирана је реконструкција, доградња и модернизација некатегорисаних путева који су од значаја за побољшање туристичке понуде, међусобно повезивање насеља, сеоских и туристичких подручја. Реконструкција постојећих путева и трасирање нових праваца вршиће се уз поштовање зона заштите и услова градње.

Планирано је и одржавање и реконструкција саобраћајница на подручју Националног парка Тара и заштитној зони у сарадњи са локалном самоуправом. Поред шумских и локалних путева, завршиће се и започета реконструкција саобраћајнице Перућац - Растиште, као и пута Растиште – Предов Крст, путеви у Заовинама, пут Митровац - Секулић, пут за манастир Рачу, локални путеви у Рачи, Шљивовици и Калуђерским Барама, у чијој реализацији учествују и други субјекти.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.2.5.Одржавање комуналне инфраструктуре

Главни комунални проблем на територији парка су отпадне воде које се тренутно одводе у индивидуалне септичке јаме од којих су многе пропусне. Неопходно је системско решење одвода комуналних вода кроз изградњу пречишћивача отпадних вода и даље испуштање техничке воде у водотоке.

Иницираће се корисници и општинска управа за израду пројекта и решење питања одвода отпадних вода на свим туристичким локацијама, пре свега Калуђерске Баре, Шљивовица, Митровац, Ослуша, Соколина и Секулић.

За локацију Предовог Крста и Шљивовицу, за сопствене објекте, урадиће се пројекат уградње пречишћивача за отпадне воде.

Динамика извршења:
2021-2023.година

9.2.6. Електро-енергетска и птт мрежа

9.2.6.1.Енергетска инфраструктура

Електро енергетску мрежу карактерише висока оптерећеност и неадекватна снага за потребе електро снабдевања подручја Парка и заштитне зоне.

Локална самоуправа и надлежне институције, кроз своје планове, вршиће реконструкцију постојеће и изградњу нове електро-енергетске.

Планирана су следеће активности:

- далековод 2x400 kV ТС Обреновац – ТС Бајина Башта, са подизањем напонског нивоа у ТС Бајина Башта на 400 kV,
- реконструкција ТС 220/35 kV Бајина Башта, која се се ради због застарелости опреме и система заштите и управљања у свим пољима 220 kV и 35 kV,
- интерконективни далековод 2x400 kV између Србије, БиХ и Црне Горе. Овај двоструки далековод би делом користио трасу постојећег 220 kV далековода према ТС Пљевља. Од ТС Бајина Башта до места рачвања планирано је опремање оба система, даље би се опремио по један систем према ТС Пљевља, као и према ТС Вишеград,

- пројекат ревитализације и модернизације РХЕ Бајина Башта (у току),
- пројекат доградње додатног агрегата на ХЕ Бајина Башта,
- пројекат ревитализације и модернизације МХЕ Врело,
- проширење постојеће трафостанице 35/10 kV "Перућац",
- изградња нових трафостаница 35/10 kV "Калуђерске Баре" и „Митровац“. Локација будуће ТС 35/10 kV "Калуђерске Баре" усвојена је Планом генералне регулације Калуђерских Бара,
- изградња нових кабловских водова 35 kV "ТС 220/35 kV Бајина Башта- ТС 35/10 kVПерућац", "ТС 220/35 kV Бајина Башта- ТС 35/10 kV Бајина Башта - ТС 35/10 kV Калуђерске Баре", „ТС 35/10 kV Перућац - ТС 35/10 kV Митровац“, ТС 35/10 kV Митровац ТС 35/10 kV Метаљка“,
- изградња нових стубних и монтажно-бетонских трафостаница 10/0,4 kV,
- изградњу нових кабловских водова 10 kV за прикључење трафостаница 10/0,4 kV,
- изградња нове и реконструкција постојеће нисконапонске мреже 1 kV,
- изградња нових ТС35/kv и 10/0,4kv уколико се укаже потреба кроз планове надлежног електропривредног предузећа.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.2.6.2. Електронске комуникације и поштански саобраћај

Телекомуникациона мрежа је основ за продуктивније информатичко друштво а тиме подручја у целини. Телефонски капацитети на територији Националног парка Тара састоје се од : јавних телефонских централа, система преноса и приступне телефонске мреже.

Телефонски саобраћај на територији делова општине Бајина Башта и Националног парка Тара, организован је преко јавних телефонских централа са припадајућом приступном мрежом. Постојеће телефонске централе у Перућцу, Пилици, Митровцу, Калуђерским Барама, Заугленима, Бушинско поље, Постројење и Дом Бесеровина, повезане су са централом у ТЦ Бајина Башта дигиталним системом преноса одговарајућег броја канала/преносника преко оптичког кабла (Пилица, Перућац, Митровац и Калуђерске Баре).

1). Фиксна телекомуникациона мрежа

На подручју које обухвата предметни план налазе се један објекат ЈП "Пошта Србије":Пошта 31251 Митровац, у месту Митровац. Митровац бб, општина Бајина Башта, изграђена на кат. парцели број 876/2 КО Перућац. ЈП „Пошта Србије" тренутно нема изграђене КДС мреже нити поседује инфраструктуру на подручју обухвата предметног просторног плана

Планиране активности:

- изградња приступне мреже (подземна) из постојеће резерве, са дужином претплатничке петље од 500-1500 метара за планиране нове садржаје,
- изградња mlPAN у циљу децентралације постојеће телефонске мреже и скраћења

- претплатничке петње (800-1500 метара). Повезивање MSAN са телекомуникационом мрежом ће се вршити оптичким кабловима,
- у деловима Плана где је мала густина насељености планира се примена CDMA технологије за WLL (фиксни-бежични) приступ.

2). Мобилна телефонија

У обухваћеним границама Плана изграђено је седам базних станица МТС-064 са припадајућом опремом (антене и сл.) и то: Ослуша, Тара-Јавор, Митровац, Мала Река, Депаданс Јавор и Хотел «Бели Бор».

Преглед и координате базних станица дате су у Просторном плану подручја посебне намене Националног парка Тара (ППППНП Тара).

Мобилна телефонија Србије планира изградњу 2 базне станице на подручју Плана (Растиште, Јагошица), као и 3 базне станице за инсталирање бежичних система (CDMA) за подручје Растишта, Јагошице, Ослуша.

На подручју Националног парка Тара, постоје телекомуникационим објектима ТЕЛЕНОР-а, и то у Заовинама, Тисово брдо, Сумбулића брдо и Калуђерске Баре. Положај и координате дате су у ППППН НП Тара. На предметном простору не постоје оптички каблови у власништву Теленор-а.

Мобилни оператор Vip mobile d.o.o у предметној зони има 8 постојећих и 3 планиране базне станице GSM/UMTS/LTE i MW мреже.

3). Радијско-телевизијска комуникација

Дигитални телевизијски програми се емитују на 23, 36, и 39 каналу, док се емитовање изводи по стандарду EN 302 755 (DVB-T2), уз стандард за видео компресију H.264 (ISO/IEC 14496-10) и аудио MPEG2 Layer 1.

Емитовање радијског сигнала се изводи по стандарду - SRPS N.N6.015 (ETS 300384) и SRPS N.N6.015/1 (EN 50067). Преко територије обухвата плана не прелазе радиорелејни коридори ЈП“ ЕТВ“.

Могућност изграде објекта електронске и птт комуникације, биће одређивана у складу са забранама и ограничењима прописаним Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите природе.

Детаљнија разрада планираних активности , планирана је кроз Просторни план подручја посебне намене Националног парка Тара и кроз планове пословања предузећа и субјеката надлежних за наведену област.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.3.АКТИВНОСТИ НА РАЗВОЈУ ТУРИЗМА И ТУРИСТИЧКОЈ ИНФРАСТРУКТУРИ

Прецизније смернице за развој одрживог туризма даје Мастер план развоја туризма као и Просторни план посебне намене подручја Националног парка Тара. У националном парку Тара, основно опредељење у развоју туризма је развој одрживог туризма базираног на промоцији природних и културних вредности, посматрању дивљих врста и развоју сеоског и еко туризма.

Основне активности и задаци на развоју туризма, у наредном периоду виде се у :

- дефинисању специфичне понуде Парка,
- организовању постојећих капацитета и сарадњи свих субјеката који се баве туристичком понудом,
- подизање квалитета смештаја и услуга (без обзира на власничку структуру) на подручју Националног парка поштујући највише еколошке стандарде, и уз коришћење локалних производа,
- градња објеката у складу са природним амбијентом и уз поштовање еколошких стандарда,
- обезбедити максимално коришћење локалних ресурса (храна, традиционални производи, сувенири, услуге...),
- програм посматрања медведа и дивокоза, у сарадњи са Биолошким факултетом, а у оквиру пројекта WWF-а „Заштићена подручја за природу и људе“ ,
- Подршка манифестацији „Авантуристичка трка "Тара", манифестацији „TRIBALION Tara“ и свим манифестацијама који имају промотивни и рекреативни карактер,
- успостављање боље и сталне сарадње са носиоцима туристичке понуде унутар и у окружењу парка у сврху подизања укупног квалитета понуде,
- припрема за номинацију Националног парка Тара за Европску повељу одрживог туризма (European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas).

Активности у погледу туристичке инфраструктуре огледају се у формирању и одржавању инфраструктуре која омогућава одговарајући доживљај и истовремено доприноси едукацији посетиоца парка.

Планиране активности:

- Одржавање постојећих едукативних стаза,
- Формирање нових тематских едукативних стаза са пратећим мобилијаром,
- Формирање тематске стазе прилагођене за лица са посебним потребама,
- Обележавање и одржавање планинских стаза,
- Обнављање дрвеног мобилијара на излетиштима,
- Опремање видиковаца са опремом за посматрање предела,
- Изградња и опремање осматрачнице за посматрање медведа,
- Обележавање и одржавање излетишта и видиковаца,
- Обележавање бициклстичких стаза,
- Опремање постојећих центара за посетиоце са неопходном опремом и садржајима.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.4. АКТИВНОСТИ НА ПОДРШЦИ РУРАЛНОМ РАЗВОЈУ

У циљу уравнотеженог мултифункционалног сеоског развоја важно је подстицати развој и изворе прихода традиционалне пољопривреде. Оспособљавање пољопривредника и осталих житеља села за пословно и струковно повезивање (задружно повезивање породичних газдинстава и оснивање сељачких струковних удружења), успешно вођење пословања мањег опсега је значајно за подизање квалитета живота локалног становништва у заштићеном подручју.

9.4.1.Програм диверзификованог развоја руралних подручја

Програм диверзификованог развоја руралних подручја подразумева стимулисање младе генерације за рад у пољопривреди и за бављење другим економски исплативим и статусно привлачним занимањима и унапређивања општих услова живљења на селу. Циљеви програма су повећање броја породичних пољопривредних газдинства, отварање нових радних места за становнике сеоских подручја и повећање привлачности сеоских подручја. Овим програмом ублажили би се негативни демографски трендови на селу.

Рурална подручја су веома интересантна за стране туристе који поред одмора, туризам базирају и на друштвено корисном раду и доприносу локалној заједници тако да је неопходно развијати специјализовану туристичку понуду у сеоским домаћинства.

Динамика извршења:
2020-2029.година

9.4.2.Израда и реализација пилот пројекта органске хране

У складу са Законом о органској производњи и органским производима, афирмишаће се производња органских производа од регистрованих производића „здраве“, биолошки вредне (органске) хране, као и прибављање сертификације производа и друга питања регулисана законом и међународним стандардима.

Такође, неопходно је брендирање производа са овог подручја као што је шумски и ливадски мед, клековача, сир и кајмак и слично.

Динамика извршења:
2022-2028.година

9.4.3. Пројекти чувања и гајења стarih сорти воћа и раса домаћих животиња

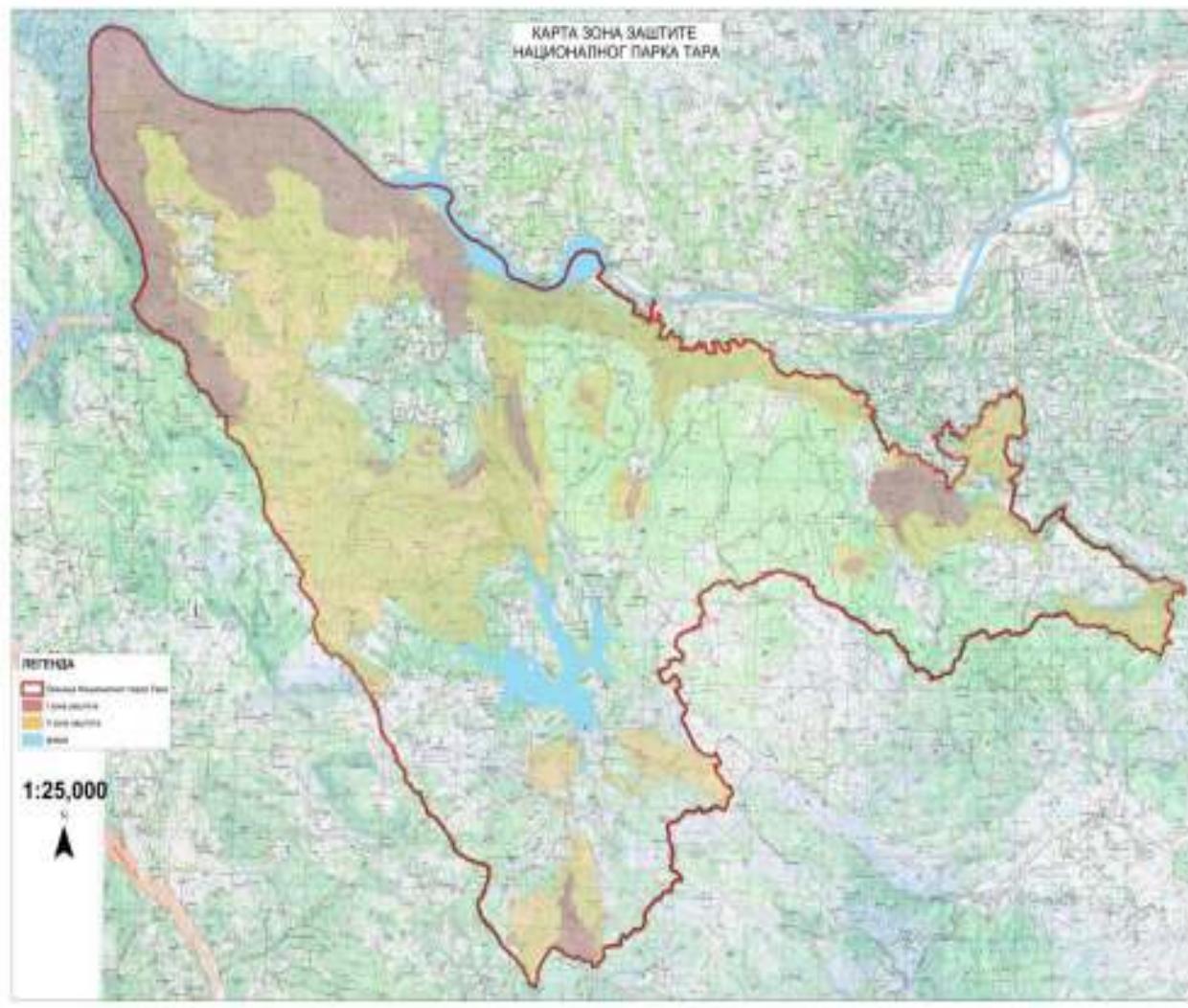
Пољопривредно земљиште на подручју Националног парка углавном користе сеоска домаћинства, а његова претежна намена је пољопривреда и сточарство, мада су ове делатности у опадању, јер су некадашњи пашњаци, ливаде и оранице девастирани и закоровљени па захтевају мере ревитализације. Употреба пестицида и хербицида је мала и по површинама које се третирају и по употребљеној количини.

Неопходна је сарадња и подстицај за индивидуална домаћинствима у правцу очувања и гајења домаћих сори воћа и раса домаћих животиња.

Динамика извршења:
2020-2029.година

10. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

На подручју Националног парка Тара, у погледу режима заштите, постоје три зоне или три степена заштите. Преглед површине парка по зонама заштите:

Зоне заштите	Површина у ха	% учешће
I степен	3.323,92	13,35
II степен	8.514,39	34,07
III степен	13.153,51	52,58
Укупна заштићена површина природног добра	24.991,82	100,00

Мере заштите по режимима заштите одређене су на основу Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ број 36/09, 88/10, 91/2010-испарвка и 14/2016) и Уредбе о режимима заштите ("Службени гласник РС" број 31/2012) и Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара („Службени гласник РС“ број 44/20).

Режим заштите I (првог) степена

У овом режиму заштите налазе се најзначајније природне вредности Националног парка Тара, обухваћене са 17 локалитета (строгих природних резервата и издвојеним локалитетима у првом степену заштите). Сваки резерват обухвата неки природни феномен и у начелу је изузетан. Основни циљеви издвајања резервата су очување затеченог стања, обезбеђење услова за стални развој (без утицаја човека) и изучавање развојних фаза и појава. Укупна површина у режиму заштите I степена износи 3.323,92 ха.

Локалитети у режиму заштите I степена	
Локалитет	Површина/ха
1., „Кањон Бруснице“	407,87
2., „Звезда“	2.025,72
3., „Клисуре Дервенте“	235,67
4., „Клисуре Раче“	301,80
5., „Рачанска Шљивовица“	17,81
6., „Црвени поток“	20,09
7., „Под Горушицом“	11,26
8., „Црвене стене“	45,72
9., „Било“	14,72
10., „Љути брег“	15,22
11., „Змајевачки поток“	6,79
12., „Врањак“	6,10
13., „Студенац“	2,74
14., „Кањон Склопови“	111,79
15. „Алушка планина“	98,32
16. „Пушине“	1,64
17. „Кремићи“	8,07
укупно	3.323,92

Услови и мере заштите и коришћења локалитета у режиму I степена заштите

Режим заштите I степена - строга заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са изворним или мало измењеним екосистемима изузетног научног и практичног значаја, којом се омогућавају процеси природне сукцесије и очување станишта и животних заједница у условима дивљине.

У I степену заштите обухваћене су све заштићене површине изузетних природних вредности и културних добара по основу Закона о националним парковима и Студије заштите – стручнеоснове за израду Закона о Националном парку Тара, Београд, 2015.година – Завод за заштиту природе Србије.

У I степену заштите утврђује се забрана коришћења природних богатства и искључују сви други облици коришћења простора и активности осим научних истраживања и контролисане едукације. Презентација објекта природе вршиће се у складу Просторним планом, Планом управљања као и програмима заштите подручја.

Режим I степена заштите:

1) забрањује активности:

- коришћење природних ресурса и изградња објекта;
- експлоатација и други облици коришћења природних ресурса, а посебно: сеча шума, испаша, каптирање извора, преграђивање и техничка регулација речних токова, одвођење вода,експлоатација минералних и других сировина, вађење тресета, раскривање педолошког покривача и одношење бусенова и земљишног супстрата;
- извођење грађевинских и других радова: изградња и постављање објекта, изградња путева, засецање и прокопавање тереназа постављање било каквих објекта инфраструктуре, превођење мрежа за пренос електричне енергије и других система (ПТТ)
- и др.), просецање смучарских и шетних стаза на локалитетима: Кањон Бруснице, Звезда, Клисура Дервенте, Рачанска Шљивовица, Горушице, Црвене стене, Било, Љути брег, Змајевачки поток, Врањак, Студенац, Кањон Склопови, Алушка планина, Пушине и Кремићи;
- уништавање и оштећивање биљног покривача, а првенствено : сеча, ломљење и ископавање дрвећа и жбуња и њиховог подмлатка, чупање и гажење приземне флоре;
- коришћење биљних делова и производа, нарушавање постојећег реда у резервату као што је: сакупљање и одношење стеље, хумуса, грана и палих стабала, брање и сакупљање плодова, цветова и семена;
- слободна, неконтролисана посета и обилазак резервата, кретање ван постојећих путева и специјално утврђених стаза, ложење ватре, урезивање записа и постављање других ознака, бацање и одлагање отпадака и смећа, и др.;
- хватање, убијање и растеривање животињских врста и њихових младунаца, растурање гнезда и других легла и боравишта животиња;
- уношење нових биљних врста у флористички састав резервата, као и животињских врста које нису аутохтоне за подручје Таре.

2) ограничава активности на:

- радове и активности на научна истраживања и праћење природних процеса, односно издвајање површина на којима се могу вршити мерења, постављати уређаји за климатска осматрања, нумерисати стабла, узимати узорци земљишта, вода, целих биљака или њихових делова (листова, четина, семена, плодова), сакупљати и испитивати инсекти и друге животињске врсте значајне за стање биљног покривача и земљишта, примењивати и
- други поступци и методи за праћење спонтаног природног развоја животних заједница у резервату и њиховог односа према условима станишта;
- издвајање експерименталних полигона за усмеравање природних процеса и симулацију промена у екосистемима, што подразумева одређене интервенције на вегетацији и земљишту (засађивање, засејавање или проређивање појединих врста, уклањање стеље и мањовина, повећање или смањење влаге у земљишту, просветљавање или стварање јаче сенке и др.), и заклонима који су у функцији заштите инструмената и истраживача;
- контролисану посету у образовне, рекреативне и опште-културне сврхе, а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности;
- друге радове утврђене програмима научно-истраживачког рада;
- уређивање и обезбеђивање приступа до резервата, према потреби и приступ за службена возила, међусобно повезивање резервата и њихово уклапање у мрежу шетних и планинарских комуникација на локалитетима: Клисура Раче и Црвени поток;
- ограђивање појединих делова и друге мере непосредне физичке заштите и обележавање граница;
- примену мера техничке и биолошке заштите против болести и штеточина уколико су угрожене основне вредности резервата;
- постављање на ободу резервата противпожарних осматрачница;
- обезбеђење техничких и других услова за ефикасну заштиту од пожара.

Режим заштите II (другог) степена

У режиму другог степена заштите налази се 19 локалитета, предеоних целина, заштитних локалитета око локалитета у првом степену заштите, једног локалитета са омориком. Укупна површина са режимом заштите II (другог) степена износи 8.514,39ха односно 34,07%.

Локалитети у режиму заштите II степена	
Локалитет	Површина/ха
1. Предеона целина „Јагошица“	1.295,21
2. Предеона целина „Звезда II“	599,94
3. Предеона целина „Звезда –Божурна“	237,05
4. Предеона целина „Рачанска Шљивовица II“	75,89
5. Предеона целина „Борово брдо-Настијење“	193,95
6. Предеона целина „Црвеби поток II“	86,25
7. Предеона целина „Горушице II“	100,55
8. Предеона целина „Црни врх“	2.669,13

9. Предеона целина „Глог“	262,81
10.Локалитет „Јањач“	293,88
11.Локалитет „Поповића поток (Тренице)“	33,62
12.Локалитет „Врањак“	165,16
13.Локалитет „Цанићи“	18,40
14.Локалитет „Бели Рзав-Заовине“	395,74
15.Локалитет „Солотуша“	240,14
16.Предеона целина „Рача“	244,19
17.Предеона целина „Клисуре Дервенте и Дрине“	1008,19
18.Локалитет „Алушка планина II“	521,35
19.Локалитет „Соколина“	72,33
укупно	8.514,39

Услови и мере заштите и коришћења локалитета у режиму II степена заштите

У II степену заштите обухваћене су све заштићене површине изузетних природних вредности и културних добара по основу Закона о националним парковима и Студије заштите – стручне основе за израду Закона о Националном парку Тара, Београд, 2015. година .

У II степену заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, без последица по примарне вредности њихових природних станишта, популација, екосистема, обележја предела и објекта геонаслеђа, обављати традиционалне делатности и ограничено користити природни ресурси на одржив и строго контролисан начин.

Режим II степена заштите:

1) забрањује активности:

- промена намене шумских површина;
- формирање индустријских објеката и капацитета, стоваришта, магацина и складишта, хладњача и сличних привредних објеката;
- складиштење или депоновање комуналног, индустријског или било каквог другог отпада;
- изградња додатних инфраструктурних и саобраћајних система и објеката, укључујући и јавна скијалишта и пратећу инфраструктуру уз њих, који нису у функцији ефикаснијег коришћења постојећих система и са технологијом у функцији заштите природе и животне средине;
- изградња магистралних путева;
- индустријска експлоатација минералних и не минералних сировина;
- отварање позајмишта земље и камена, осим за привремене потребе управљача уз сагласност надлежног министарства;
- измена морфологије терена, односно извођење радова који би могли да униште или наруше геоморфолошке карактеристике подручја;
- изградња каменолома, поготову у кањонима и клисурама, односно местима која по

- правилу представљају крајње специфична станишта са јединственом флором, вегетацијом и фауном тј.својеврсне рефугијуме и еколошке комуникационе коридоре;
- извођење хидрологских и хидротехничких радова, као и свих осталих радова и активности којима се мења постојећа морфологија водотока, укупни хидролошки режим подземних и површинских вода и погоршава квалитет воде;
  - каптирање извора или захватање вода са водотока;
  - испуштање непречишћених отпадних вода у земљиште и водотоке, бацање било каквог отпадног материјала у њих, као и изградња септичких јама пропусног типа;
  - неконтролисано порибљавање водотокова и формирање рибњака;
  - сакупљање и стављање у промет свих врста са списка Уредбе о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне без дозволе надлежног министарства;
  - сакупљање, оштећење, хватање, убијање и узнемирање свих врста биљака и животиња које се налазе на списку Правилника о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива;
  - уношење страних (алохтоних) биљних и животињских врста у аутентичне, нарочито шумске екосистеме на територији заштићеног објекта;
  - лов дивљачи изузев санитарног и узгојног одстрела који је одређен планским активностима на регулисању дивљачи;
  - сузијање „штеточина“ тровањем;
  - деградација свих природних екосистема;
  - непланска и чиста сеча шума;
  - сеча појединачних стабала велике старости и импозантних дендрометријских карактеристика;
  - ложење ватре осим на местима одређеним за ту намену;
  - сви облици интервенција на споменицима природе и објектима споменичког наслеђа којима се мења или нарушава њихов спољни изглед или умањује њихова вредност;
  - обављање шумарских, пољопривредних, техничких и земљаних радова који могу нарушити природне, естетске и друге вредности заштићеног простора.

2) ограничава активности на:

- експлоатација природних ресурса (шумарство, лов, риболов, сакупљање шумских плодова и лековитог биља) која нису у складу са принципима одрживог развоја и одрживог коришћења природних ресурса и прихваћеном релевантном планском документацијом (шумске, ловне основе, програми унапређења рибарства);
- научно-истраживачка активност која може да мења карактеристике и основне природне вредности;
- коришћење шума (интензитет сече и узгојно санитарни захвати);
- коришћење дрвних ресурса у заштитној шумској зони дуж и око река, потока, језера и тресава састављених од аутохтоних врста;
- организовање посета у заштићеном простору;
- обављање пољопривредних радова на обрадивим површинама уз употребу пестицида и осталих хемијских средстава;
- евентуална изградња нове и проширење постојеће туристичке инфраструктуре и

објеката у погледу њихове локације и капацитета која захтева изградњу комплетно нове саобраћајне и логистичке инфраструктуре, рашчишћавање и уређивање грађевинског земљишта;

- пројектовање нових саобраћајница које доводе до фрагментације станишта, измене водног режима и пресецања традиционалних миграторних путева који погађају слабије вагилне организме какви су водоземци и гмизавци;
- изградња надземних енергетских, телефонских и других водова на трасе које су предвиђене Просторним планом;
- градња, на простору који је предвиђен за ту намену.

Режим заштите III (трећег) степена

Укупна површина у режиму заштите III степена износи 13.153,51ха или 52,58% укупне површине парка и обухвата све површине ван I и II степена заштите, пољопривредне површине, површине под шумама, грађевинска земљишта, зона намењена за одрживо коришћење и развој, инфраструктурну градњу, лов и риболов, туристичке зоне.

Услови и мере заштите и коришћења локалитета у режиму III степена заштите

Режим заштите III степена – проактивна заштита, спроводи се на заштићеном подручју или његовом делу са делимично изменењим и/или екосистемима, пределима и објектима геонаслеђа од научног и практичног значаја.

Режим III степена заштите:

1) забрањује активности на:

- изградњи рафинерија нафте и објеката хемијске индустрије, металуршких и термоенергетских објеката, складишта нафте, нафтних деривата и природног гаса, уношење инвазивних алохтоних врста,
- образовање депонија.

2) ограничава :

- изградњу других индустријских објеката и то на изградњу мањих објеката за претежно локалне потребе, асфалтних база, објеката туристичког смештаја и јавних скијалишта, инфраструктурних објеката, складишта индустријске робе и грађевинског материјала, викендича, експлоатацију и примарну прераду минералних сировина, образовање објеката за управљање отпадом, изградњу насеља и ширење њихових грађевинских подручја, лов и риболов, формирање шумских и пољопривредних монокултура, примену хемијских средстава и друге радове и активности који могу имати значајан неповољан утицај на природне и друге вредности заштићеног подручја.

11. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

11.1. ИНФОРМАТИВНО - ПРОПАГАНДНЕ АКТИВНОСТИ

Вршиће се континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активносту у парку, еко кампови и друго).

Информативна активност огледаће се и кроз израду и редовно ажурирање Информатора о раду, ажурирање сајта Предузећа, свакодневни рад у центрима за посетиоце и „улазним капијама“.

Презентација Националног парка Тара вршиће се у складу са годишњом програмима презентације простора у постојећим и новоизграђеним центрима за посетиоце, као и кроз посебне програме водича и туристичке понуде:

- Учешће на домаћим и страним сајмовима, у сарадњи са СТЦ „Бајина Башта“ и ТО Регија Западна Србија и у сарадњи са Асоцијацијом националних паркова и заштићених подручја Србије,
- Израда сувенира и локалних производа,

- Израда рекламног и едукативних материјала (проспекти, кесе, фасцикли, блокови, календари, разгледнице и слично),
- Израда Фотомонографије „Национални парк Тара“, едиције „Пећине у Националном парку Тара“, едиције о лековитом биљу, тематских издања и остали промотивни материјал,
- Израда Монографије о Националном парку Тара у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије,
- Презентација простора у постојећим и новоизграђеним центрима за посетиоце, промоција „Мединог кутка“ у Центру за посетиоце Митровица који се реализује у оквиру пројекта WWF-а „Заштићена подручја за природу и људе“ ,
- Штампање проспеката о пешачким туркама и појединим локалитетима
- Успоставити интензивну сарадњу и размену искустава и кадрова с другим међународним парковима и институцијама
- Подићи квалитет водича и информатора – оспособити их за спровођење едукације односно интерактивних тематских програма, као и за рад са страним туристима.

Динамика извршења:
2020-2029.година

11.2. ЕДУКАТИВНО ПРОМОТИВНЕ АКТИВНОСТИ

Едукативне активности спроводиће се кроз:

- Периодичне мултимедијалне презентације у Центрима за посетиоце на Митровцу и Бајиној Башти,
- Сезонске теренске презентације за групне посете на локалитету „Тепих ливада“, Бањска стена и „Совина учионица“,
- Програми за туристичке групе на подручју парка,
- Периодичне презентације Националног парка Тара у земљи и иностранству,
- Организација едукативног кампа -"Камп младих чувара",
- Подршка и осталим едукативним и промотивним камповима на простору НП Тара,
- Обележавање еколошких датума (едукативне радионице, акције чишћења, изложбе, трибине, и сл.) :
  - Дан заштите природе -11 април,
  - 21. март Дан шума,
  - 22. март – Дан вода,
  - 11. април - Дан заштите природе,
  - 22. април – Дан планете земље,
  - 22. мај - Светски дан заштите биодиверзитета,
  - 24. мај – Европски дан паркова,
  - 5.јун – Дан животне средине,
  - 1.август - Дан открића Панчићеве оморике,
  - 26. септембар – Дан чистих планина.
- Организација Фото сафарија- промотивна манифестацији која има међународни карактер, а чији су значај препознали Туристичка организација Србије и Завод за заштиту природе Србије,
- Организација „Летње школе дизајна“ - радионица са циљем да се унапреди визуелни идентитет Националног парка Тара,
- Подршка свим манифестацијама који имају промотивни и едукативни карактер.

Динамика извршења:
2020-2029.година

11.3. УПРАВЉАЊЕ ПОСЕТИОЦИМА

Управљање посетиоцима је једна од значајних активности у сваком заштићеном добру. Национални парк Тара располаже са два центра за посетиоце (Центар за посетиоце у Бајиној Башти и Митровац) и једним сезонским инфопултом у оквиру Контролно-информативном пункта Перућац.

Центри за посетиоце су намењени како групним тако и појединачним посетама, са посебним акцентом на едукативним програмима у тз ”Шумском биоскопу“ на Митровцу. У оквиру центара дају се информације о парку, промотивни материјал, продаја сувенира и

изнајмљивање бицикли. За организоване групе посетилаца заштићеном добру са приказаним презентацијама наплаћује се улазница. У центрима за посетиоце врши се и продаја сувенира, подела пропагадног материјала и информативна делатност.

Управљање посетиоцима вршиће се и кроз контролу посетилаца, ограничено кретања посетилаца по посебним режимима заштите, превенцију и сузбијање активности које могу довести до нарушавања стања флоре и фауне, основних обележја парка, као и угрожавања самих посетилаца.

Урадиће се план управљања посетиоцима, који ће бити усклађен са потребама заштите и очувања вредности али и са потребама одрживог развоја туризма. Планом ће се предвидети неопходна инфраструктура и капацитети за посете поједињих локација.

Посебно је значајна изградња објекта контролно-информационог карактера, тз „улазних капија“, којим ће се унапредиће рад са посетиоцима Националног парка Тара, али и обезбедити боља заштита и контрола активности у заштићеном подручју. Улазне капије су планиране кроз изградњу више објекта, у Перућцу, за потребе контроле уласка за подручје Митровца и Предовог Крста и на Калуђерским Барама за потребе контроле уласка у заштићено подручје, из правца Ужица.

Динамика извршења:
2020-2029.година

12.СТУДИЈСКА, ПРОГРАМСКА И ПЛАНСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА

12.1.ПРОСТОРНИ И УРБАНИСТИЧКИ ПЛНОВИ

План управљања спроводити се кроз планска документа по различитим планским областима. Просторно планирање, градња и уређење простора, спроводи се на основу Просторног плана подручја посебне намене Националног парка Тара (ППППН НП“Тара“ „Службени гласник РС“ број 44/2020), који је усаглашен са Планом управљања.

Поред ППППН НП“Тара“, област планирања и уређења простора и предела, спроводи се директно и на основу следећих планских докумената:

- Просторни план подручја посебне намене инфраструктурног коридора високонапонског далековода интерконекција 2x400 kV Република Србија (Бајина Башта) - граница Црне Горе – граница Босне и Херцеговине на животну средину („Службени гласник РС“, бр. 104/17),
- Просторни план општине Бајина Башта („Службени лист општине Б. Башта“ број 10/12),
- План детаљне регулације за изградњу разводног постројења РП 400kV уз постојећи комплекс трафостанице ТС 220/35kV “Бајина Башта” („Службени лист општине Б. Башта“ број 8/16),
- План генералне регулације подручја Калуђерских Бара на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/07) и Измене и допуне ПГР-а подручја Калуђерских Бара на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 9/18),
- План генералне регулације подручја Соколине на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/07)
- План генералне регулације подручја Ослуше на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/07),
- План генералне регулације подручја Рачанске Шљивовице на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/07),
- План генералне регулације насеља Перућац у општини Бајина Башта („Службени лист општине Б. Башта“ број 5/11)
- План детаљне регулације „Еко-арт-спорт“ Заовине („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/07),
- ПДР "Крња Јела" („Службени лист општине Б. Башта“ број 3/11 и 8/12),
- План детаљне регулације "Омарска врела" у Националном парку Тара („Службени лист општине Б. Башта“ број 3/17),
- Урбанистички пројекат апартманског насеља и тржног центра Калуђерске баре на Тари („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/02),
- Урбанистички пројекат „Горштак“ за кат. парцеле 4131/24, 4131/27,4131/14 КО Солотуша-апартмани („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/02),
- Урбанистички пројекат „Горштак“ за кат. парцеле 4149/6, 4148/3 и 4149/10 КО Солотуша-Стругара („Службени лист општине Б. Башта“ број 2/02).

12.2.ПРОГРАМСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА

Основни студијски документ који је полазна, стручна основа за израду Плана управљања Националним парком Тара, је Студија о Националном парку Тара израђена од стране Завода за заштиту природе Србије. У области заштите и унапређења стања природних вредности примењују се смернице Извештаја мониторинга врста и станишта који врше стручне организације у сарадњи са управљачем, користе се и смернице Плана управљања Националног парка Тара - Натура 2000.

12.2.1.Израда Програма управљања подручјем

У складу са Законом о заштити природе, за сваку годину се припрема и доноси Програм управљања Националним парком Тара, којим се дефинишу све неопходне мере и активности на годишњем нивоу, усклађене са Планом управљања, Програм управљања подручјем доноси се до 15.новембра текуће за наредну годину.

У области заштите културног наслеђа - некрополе стећака, у Програм управљања, имплементирају се смернице програма „Средњовековни камени надгробни споменици – стећци /план управљања археолошким налазиштима“.

12.2.2.Израда планова одрживог коришћења ресурса

У области заштите и унапређења ловне фауне, користе се смернице средњорочног плана Ловна основа ловишта “Тара” за период 2017-2027 година, а у управљању риболовним водама и рибљим фондом - Програм управљања рибарским подручјем у Националном парку Тара за период 2013-2022.године.

Управљање шумским екосистемима у државним власништву, врши се на основу Плана развоја шума на подручју општине Бајина Башта, а у приватном власништву на основу Програма газдовања шумама сопственика.

За поједине газдинске јединице на основу наведених планова, донете су основе газдовања шумама као десетогодишњи планови и то: Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Тара“, Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Црни Врх“, Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Звезда“, Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Мелиоративно – заштитне шуме Рача“, Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Заовине“ и Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Комуналне шуме“.

13. САРАДЊА И ПАРТНЕРСТВО СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА, МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

13.1.САРАДЊА СА ЛОКАЛНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА ПАРКА

Сарадња са локалном заједницом одвијаће се кроз све већу заступљеност локалне заједнице и заинтересованих субјеката за развојне и одрживе пројекте. У току године формиран је Савета корисника парка. Посебна активност одвијаће се са локалним становништвом кроз едукативне програме о могућностима органске производње, екотуризма и других развојних пројеката у самом парку, на изради пројеката заштите географског порекла производа и на брэндирању производа као што су мед, млечни производи и друго, као и производа традиционалних заната (ћилими, чутуре и слично)

Сарадња ће се одвијати и са другим значајним субјектима на територији Националног парка Тара и локалном самоуправом, посебно у питањима решавање проблема комуналних питања, израда планске документације и инфраструктурних пројеката.

Динамика извршења:
2020-2029.година

13.2.САРАДЊА СА НЕВЛАДИНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Сарадња са невладиним организацијама одвијаће се кроз подршку пројеката који доприносе промовисању подручја, подизању еколошке свести, пројекти из екотуризма и свим развојним пројектима. Подручје парка је изузетно атрактивно за различите спортске манифестације авантуристичког карактера. Овакве манифестације имају међународни карактер и привлаче значајан број такмичара те несумњиво доносе промоцији подручја те их треба подржати. Подршка парка треба да буде логистичка - обезбеђивање смештаја, помоћ у обиласку терена, промоција манифестације и слично

Посебна активност планирана је и на подршци невладиним организацијама на организацији рекреативних манифестација као што су „Авантуристичка трка Тара“, „Тара опен“ - такмичење у оријентирингу, „Тара маратон“ ултрамаратонска трка, подршка пројекту „Пријатељство на Дрини“, сарадња са туристичким агенцијама које се баве рекреативним туризмом.

Посебна сарадња је са невладиним организацијама које се баве едукацијом младих, локалног становништва и промоцијом заштићених вредности.

Динамика извршења:
2020-2029.година

13.3.МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА И САРДЊА СА ДРУГИМ ЗАШТИЋЕНИМ ДОБРИМА

Сарадња и размена искустава одвијаће се непосредно између самих националних паркова и других заштићених добрима, као и преко активности Асоцијације националних паркова и заштићених подручја Србије. Сарадња између паркова и заштићених добара вршиће се и у оквиру Асоцијације паркови Динарида, посебно на обуци запослених, размени искустава, заједничким прекограницним пројектима и др.

Реализација пројеката из међународне сарадње:

- 1). Наставак активности на пројекту „Заштићена подручја за природу и људе“(Protected Areas for Nature and People)) који спроводи WWF – Светска организација за природу, а финансира Шведске агенције за обнову и развој (SIDA). Главни циљ пројекта је повезивање локалне заједнице са управљачима заштићених подручја ради унапређења очувања природе и стварања основе за развој одрживог туризма и образовних програма у заштићеним подручјима. Посебна компонента пројекта је активност на успостављању посматрања медведа уз промовисање мера заштите и унапређења станишта медведа, као и подизања свести локалне заједнице о суживоту са медведом. У оквиру пројекта спроводи се и компонента сарадња са Саветом корисника и локалном заједницом.
- 2). Пројекат „Програм сестринских паркова“ – меморандумом о сарадњи са Националног парка Блек Кењон, Колорадо, САД предвиђена је узајамна размена искустава стручних лица Националног парка Тара и Националног парка „Блек Кењон“.
- 3). Пројекат „Очување биодиверзитета долине реке Дрине“ и односи се на очување станишта Панчићеве оморике на подручју Националног парка Тара и Републике Српске, односно БиХ. ЈП“Национални парк Тара“ је водећи апликант у сарадњи са ЈП“Шуме Републике Српске“. Пројекат се финансира из ИПА фондова Европске Уније и реализује се у периоду 2019-2020.година.
- 4). У сарадњи са Заводом за заштоту природе Србије, започеће се са припремом Монографије Националног парка Тара базираној на стручној студији о проглашењу Националног парка Тара. Пројекат је планиран као двогодишња активност, у првој години планирана је подршка и сарадња стручњацима Завод за заштиту природе Србије на припреми текста, фотографија и монографије, а у другој години штампа саме монографије

Током планског периода пратиће се позиви и конкурси из области заштите природе и управљања заштићеним подручјима и настојати ће се да оствари међународна сарадња и обезбеде средства финансирања из међународних фондова.

Динамика извршења:
2020-2029.година

14. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА, ДИНАМИКА И СУБЈЕКТИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА

Реализација свих планираних активности и мера на заштити подручја заснива се на усаглашеном раду управљача и свих корисника подручја, локалног становништва, невладиних организација, заинтересованих страна, надлежних организација и државних институција.

Оцене успешности активности и мера биће разрађена кроз индикаторе који ће се дефинисати за појединачне активности у оквиру Програма управљања за сваку годину, а успешност реализације појединачних активности и мера биће приказана годишњим извештајем о остварењу Програма управљања и Извештајем о стању природних вредности и радом створених вредности.

План управљања конципиран је по годинама и планираним видовима радова који се могу груписати у:

1). Израда планских докумената и аката:

- Плана управљања (*субјект*: управљач; *динамика*: 2020. година и у 2029. години за наредни десетогодишњи период),
- Програм управљања Националним парком Тара за сваку годину (*субјект*: управљач; *динамика*: сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности),
- Извештај о остваривању годишњег програма управљања (*субјект*: управљач; *динамика*: сваке године се ради и то до 15. децембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине),
- Измене и допуне Правилника о унутрашњем реду и чуварској служби (*субјект*: управљач; *динамика*: 2021-2028. године, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности),
- Шумских, ловних основа и других основа и планова газдовања природним ресурсима (*субјект*: управљач и други корисници природних вредности за чије је коришћење неопходна израда планских аката; *динамика*: 2020-2028. године),
- Програма управљања рибарским подручјем – дугорочних и годишњих (*субјект*: управљач; *динамика*: 2020-2028. година, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности и годишњи који се раде до краја текуће за наредну годину),
- Израда Плана детаљне регулације обале језера Перућац (*субјект*: ХЕ „Бајина Башта/управљач; *динамика*: 2020. година,
- Израда Плана детаљне регулације обале језера Заовине (*субјект*: ХЕ „Бајина Башта/управљач; *динамика*: 2021/22. година).

2). Чување, заштита, истраживање и мониторинг природних и створених вредности парка

Чување, обезбеђење унутрашњег реда, обележавање, одржавање, истраживање и мониторинг природних вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација основних вредности заштићеног подручја је континуирани, стални процес који се одвија у парку са динамиком у периоду од 2020-2029. година.

Планиране активности са динамиком дате су у :

- поглављу 7. Приоритетне активности и мере на заштити и унапређењу природних вредности и створених вредности,
- поглављу 8. Научно-истраживачки и образовни рад и
- поглављу 11. Промоција вредности Националног парка Тара.

3). Остале управљачке функције

Поред чуварске службе, чување, одржавање и управљање заштићеним добром, вршиће и друге службе Предузећа у складу са својим овлашћењима.

- У складу са Законом о националним парковима (“Службени гласник Републике Србије“ број 84/15 и 95/18 – др.закон), планирано је усаглашавање и израда планских аката.

Економско – финансијски сектор, као и правни сектор, функционисаће из области својих овлашћења и доприноће правилном и успешном раду управљача.

4). Коришћење природних ресурса, инвестиције и уређење простора

Коришћење природних ресурса, шума, ловне и риболовне фауне, вода и земљишта, као и изградња објеката, уређење простора и инвестиције у инфраструктуру и опрему, одвијаће се у складу са наведеним активностима и планираном динамиком, наведеном у поглављу 9.

5). Сарадња са локалним становништвом, општинском самоуправом и другим корисницима парка, као и међународна сарадња

Сарадња са локалним становништвом, општинском самоуправом и другим корисницима парка, као и међународна сарадња одвијаће се континуирано и детаљно је дата у поглављу 13. Плана управљања.

15. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕДПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПЛАНА

15.1.ОРГАНИЗАЦИЈА И УПРАВЉАЊЕ

Планиране активности спроводиће службе као организационе јединице у оквиру сектора: сектора планирања, заштите и развоја, сектора коришћења шума, општег и правног сектора и финансијског сектора.

Сектор планирања, заштите и развоја спроводиће активности из области планирања, заштите биодиверзитета, уређивања шума, уређења простора, гајења шума, газдовања приватним шумама, заштите ловне и риболовне фауне, презентације и популаризације простора.

Сектор коришћења шума спроводиће активности на газдовању шумама кроз спровођење мера на заштити и унапређењу шумских екосистема.

Општи и правни сектор спроводиће активности из правне регулативе, заступања Предузећа, радних односа и заштите на раду.

Финансијски сектор спроводиће послове финансијске оперативе, књиговодствено-рачуноводствене послове и комерцијалне послове.

Спровођење унутрашњег реда у заштићеном подручју и надзор спроводиће служба чувара својим сталним и патролним обиласком на терену.

15.2. ФОРМИРАЊЕ СТРУЧНОГ САВЕТА И САВЕТА КОРИСНИКА

Законом о Националним парковима („Службени гласник РС“ број 84/2015.) члан 22, предвиђено је формирање Стручног савета Националног парка. Министарство заштите животне средине, као надлежно министарство, утврђује поступак и именује чланове Стручног савета. Стручни савет је консултативно тело које прати и анализира програме и пројекте из области заштите природе и одрживог коришћења природних ресурса, а нарочито:

- План управљања Националним парком,
- Програм управљања Националним парком,
- Програме и пројекте којима се спроводе мере и активности заштите и развоја Националног парка Тара,
- Разматра друге активности управљача које се односе на послове заштите и развоја Националног парка.

Стручни савет има пет чланова од којих је један председник. За чланове стручног савета именују се лица која својим научним и стручним радом прате и анализирају област заштите природе и одрживо коришћење природних ресурса, а један члан је представник управљача.

Законом о Националним парковима („Службени гласник РС“ број 84/2015. и 95/2018-др закони), члан 23, предвиђено је формирање Савета корисника Националног парка. Министарство заштите животне средине утврдило је поступак за именовање чланова Савета корисника. На основу расписаног јавног позива за достављање предлога за чланове савета, дана, 02. новембра, 2018. године, формиран је Савет корисника Националног парка Тара који има 14 чланова и то:

- један члан из Општине Бајина Башта,
- један представник месних заједница са подручја парка, председник МЗ Растиште,
- један члан представник ловачког удружења „Соко“, Бајина Башта,
- један члан представник пољопривредника, са подручја Националног парка,
- један члан представник привреде, са подручја Националног парка,
- један члан представник домаће радиности, са подручја Националног парка,
- један члан представник туристичких организација, са подручја Националног парка,
- један члан представник удружења грађана из области унапређења циљева и задатака НП Тара, Планинарски клуб „Тара“,
- један представник Министарства одбране и Војске Србије, представник ВУ „Тара“,
- један представник установе за туризам и спорт, СТЦ „Бајина Башта“,
- један представник установе „Култура“ Бајина Башта,
- један представник СПЦ, манастир Рача,
- један представник ЛП „ЕПС Огранак Дринско - Лимске хидроелектарне“- Б. Башта,
- један представник локалног становништва, произвођач органске хране.

Приликом избора чланова Савета, водило се рачуна и о родној равноправности, тако да су у Савет корисника, изабране и четири жене од укупно 14 чланова. Савет корисника формиран је у циљу обезбеђивања интереса локалног становништва и корисника Националног парка Тара.

15.3. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПЛАНА

Финансирање заштићених подручја, према члану 69. Закону о заштити природе, обезбеђује се из:

- средстава буџета Републике Србије, односно јединице локалне самоуправе,
- средстава Зеленог фонда Републике Србије,
- накнада за коришћење заштићеног подручја,
- прихода остварених од обављања делатности;
- средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе,
- донација, поклона и помоћи,
- других извора у складу са законом.

У складу са наведеним, План управљања Националним парком Тара, реализоваће се из средстава управљача Националним парком Тара, наменских средстава из Буџета Републике Србије, средстава донације, средстава општине Бајина Башта и средстава других корисника.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне уредбе Владе. Такође, део средстава се обезбеђује из Буџетског фонда за шуме и ловство, на основу расписаног конкурса.

Преглед оствареног прихода и расхода Управљача (задње три године) :

година	Приход-динара		Расход-динара		Добит нето
2017.	сопствени	266.698.256,00			
	Буџет РС	48.585.744,00			
	донације	416.000,00			
	укупно	315.700.000,00	укупно	308.030.000,00	8.240.000,00
2018.	сопствени	297.697.543,00			
	Буџет РС	51.079.019,00			
	донације	2.443.438,00			
	укупно	351.220.000,00	укупно	330.700.000,00	19.720.000,00
2019.	сопствени	294.134.471,00			
	Буџет РС	35.691.942,00			
	донације	14.013.587,00			
	укупно	343.840.000,00	укупно	330.880.000,00	12.960.000,00

Преглед потребних средстава за реализацију Плана управљања (средства Управљача):

година	Сопствени приход дин	Буџет РС-Минис.заштите животне средине-дин	Буџет РС-Мин.пољ.шум и водопр. дин	Донације дин	Укупно динара
2020.	308.665.768,00	14.050.000,00	13.692.566,00	13.760.000,00	336.475.768,00
2021.	383.110.000,00	26.360.000,00	37.218.000,00	10.000.000,00	456.688.000,00
2022.	410.522.400,00	27.500.000,00	26.500.000,00	15.000.000,00	479.522.400,00
2023.	446.898.520,00	28.800.000,00	27.800.000,00		503.498.520,00
2024.	470.273.446,00	29.500.000,00	28.900.000,00		528.673.446,00
2025.	494.307.118,00	30.400.000,00	30.400.000,00		555.107.118,00
2026.	519.862.350,00	31.500.000,00	31.500.000,00		582.862.350,00
2027.	547.305.467,00	32.700.000,00	32.000.000,00		612.005.467,00
2028.	575.205.740,00	33.200.000,00	34.200.000,00		642.605.740,00
2029.	603.735.028,00	35.000.000,00	36.000.000,00		674.735.028,00
укупно	4.759.885.837, 00	289.010.000,00	284.518.000,00	38.760.000,00	5.372.173.837,00

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у ПлануУ	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ - 2020.година	Укупно (RSD)	Буџет РС-Мин.заштите животне	Буџет РС-Мин.пољ.шумарства и водопр.	Донација	Средства управљача
7.	<i>Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности</i>					
7.1.	<i>Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности</i>					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	4.760.000			3.760.000	1.000.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	9.900.000	7.400.000			2.500.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	550.000	350.000			200.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	1.000.000	600.000			400.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	1.100.000	800.000			300.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	500.000				500.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	100.000				100.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	350.000				350.000
7.2.	<i>Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности</i>					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	300.000				300.000
9.	<i>Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора</i>					
9.1.	<i>Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса</i>					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	116.044.334		9.128.566		106.915.768
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	200.000				200.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	7.000.000				7.000.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.000.000				3.000.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	300.000				300.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	48.500.000	4.500.000		10.000.000	34.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	1.300.000				1.300.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	19.564.000		4.564.000		15.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	200.000				200.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	200.000				200.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.000.000	400.000			600.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	500.000				500.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	10.000.000				10.000.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	2.300.000				2.300.000
132..	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	700.000				700.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	1.700.000				1.700.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	119.100.000				119.100.000
	УКУПНО	336.475.768.00	14.050.000	13.692.566	13.760.000	308.665.768

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ - 2021. година	Укупно (RSD)	Буџет РС-Мин.заштите животне	Буџет РС-Мин.пољ.шумарства и водопр.	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	14.200.000	4.000.000			10.200.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	31.560.000	9.760.000	15.500.000		6.300.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	800.000	600.000			200.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	1.350.000	950.000			400.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	1.710.000	1.250.000			460.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натура 2000</i>	500.000				500.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	140.000				140.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	500.000				500.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	250.000				250.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	142.383.735		9.000.000		133.383.735
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	200.000				200.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	10.000.000		2.000.000		8.000.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	4.000.000				4.000.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	4.200.000				4.200.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	34.200.000	4.200.000			30.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	2.500.000	300.000			2.200.000
9.2.4.	<i>Одржавање, изградња путева и саобраћајница</i>	26.718.000		10.718.000		16.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	500.000				500.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	400.000				400.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.500.000	800.000			700.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	2.100.000	500.000			1.600.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	14.500.000	4.000.000			10.500.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	2.200.000				2.200.000
13.2..	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	800.000				800.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним доброма</i>	500.000				500.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	148.676.265				148.676.265
	УКУПНО	456.688.000	26.360.000	37.218.000	10.000.000	383.110.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ - 2022. година	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне	Буџет РС- Мин.попушум арства и	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	7.000.000	6.000.000			1.000.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	12.300.000	8.500.000			3.800.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.200.000	900.000			300.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	1.800.000	1.400.000			400.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	1.800.000	1.400.000			400.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	500.000				500.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	100.000				100.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	400.000				400.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	300.000				300.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	171.700.000		9.000.000		162.700.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	200.000				200.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	14.400.000		6.000.000.		8.400.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.200.000				3.200.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.500.000				1.500.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	68.000.000	3.000.000	15.000.000	50.000.000	
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	1.600.000	800.000			800.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	18.500.000		11.500.000		7.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	500.000				500.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	500.000				500.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.000.000	500.000			500.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	1.600.000	1.000.000			600.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	4.500.000	4.000.000			500.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	2.200.000				2.200.000
13.2..	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	800.000				800.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	1.000.000				1.000.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	162.922.400				162.922.400
	УКУПНО	479.522.400	27.500.000	26.500.000	15.000.000	410.522.400

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2023.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.пољ.шума рства и водопр	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	4.000.000	3.000.000			1.000.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	15.800.000	11.800.000			4.000.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.300.000	1.000.000			300.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	1.900.000	1.500.000			400.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.100.000	1.300.000			800.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натура 2000</i>	1.100.000	500.000			600.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	200.000				200.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	500.000				500.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	400.000				400.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	179.500.000		10.000.000		169.500.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	200.000				200.000
9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	11.500.000		3.000.000		8.500.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.300.000				3.300.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.500.000				1.500.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	41.000.000	5.000.000			36.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	2.000.000	1.000.000			1.000.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	21.800.000		14.800.000		7.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	600.000				600.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	500.000				500.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.200.000	700.000			500.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	700.000				700.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	3.500.000	3.000.000			500.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	3.300.000				3.300.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	900.000				900.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним доброма</i>	2.000.000				2.000.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	202.698.520				202.698.520
	УКУПНО	503.498.520	28.800.000	27.800.000		446.898.520

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2024.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.польшум арства и	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	4.000.000	3.000.000			1.000.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	16.300.000	12.100.000			4.200.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.300.000	1.000.000			300.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	1.900.000	1.500.000			400.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	1.900.000	1.500.000			400.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	1.100.000	500.000			600.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	200.000				200.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	500.000				500.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	400.000				400.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	192.500.000		12.500.000		180.500.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	200.000				200.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	10.500.000		2.000.000		8.500.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.700.000				3.700.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.500.000				1.500.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	60.000.000	5.000.000			55.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	3.000.000	1.000.000			2.000.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	22.900.000		14.900.000		8.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	1.600.000				1.600.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	500.000				500.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.200.000	700.000			500.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	700.000				700.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	3.800.000	3.200.000			600.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	3.800.000				3.800.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	900.000				900.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	2.100.000				2.100.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	192.174.446				192.174.446
	<i>УКУПНО</i>	528.673.446	29.500.000	28.900.000		470.273.446

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2025.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.поль.шум арства и	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	4.200.000	3.000.000			1.200.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	15.200.000	10.700.000			4.500.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.400.000	1.000.000			400.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	2.000.000	1.500.000			500.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.000.000	1.500.000			500.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	1.200.000	500.000			700.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	300.000				300.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	700.000				700.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	500.000				500.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	196.200.000		12.000.000		184.200.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	300.000				300.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	11.100.000		2.500.000		8.600.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.400.000				3.400.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.400.000				1.400.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	71.000.000	6.000.000			65.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	3.200.000	2.000.000			1.200.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	24.900.000		15.900.000		9.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	1.000.000				1.000.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	600.000				600.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.700.000	700.000			1.000.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	1.000.000				1.000.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	4.500.000	3.500.000			1.000.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	3.500.000				3.500.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	1.000.000				1.000.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	2.200.000				2.200.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	200.607.118				200.607.118
	УКУПНО	555.107.118	30.400.000	30.400.000		494.307.118

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2026.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.поль. шумарства и	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	4.400.000	3.000.000			1.400.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	18.000.000	13.000.000			5.000.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.500.000	1.000.000			500.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	1.200.000	500.000			700.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	400.000				400.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	900.000				900.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	600.000				600.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	200.900.000		12.400.000		188.500.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	300.000				300.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	11.800.000		3.000.000		8.800.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.500.000				3.500.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.600.000				1.600.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	74.000.000	6.000.000			68.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	3.400.000	1.000.000			2.400.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	24.100.000		16.100.000		8.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	2.200.000				2.200.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	600.000				600.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.700.000	1.000.000			700.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	800.000				800.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	4.800.000	3.000.000			1.800.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	3.700.000				3.700.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	1.000.000				1.000.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	2.300.000				2.300.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	215.962.350				215.962.350
	<i>УКУПНО</i>	582.862.350	31.500.000	31.500.000		519.862.350

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2027.	Укупно	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.поль.шум арства и	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	3.500.000	2.000.000			1.500.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	19.200.000	14.200.000			5.000.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.500.000	1.000.000			500.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	1.200.000	500.000			700.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	400.000				400.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	800.000				800.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	600.000				600.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	203.800.000		13.000.000		190.800.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	500.000				500.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	12.800.000		4.000.000		8.800.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	3.500.000				3.500.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	1.500.000				1.500.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	70.000.000	5.000.000			65.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	4.400.000	2.000.000			2.000.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	25.000.000		15.000.000		10.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	1.200.000				1.200.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	700.000				700.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	1.700.000	1.000.000			700.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	800.000				800.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	4.800.000	4.000.000			800.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	4.000.000				4.000.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	1.900.000				1.900.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	3.100.000				3.100.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	239.905.467				239.905.467
	УКУПНО	612.005.467	32.700.000	32.000.000		547.305.467

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2028.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.польшум арства и	Донације	Средства прављача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	3.300.000	2.000.000			1.300.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	20.000.000	15.200.000			4.800.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.500.000	1.000.000			500.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натуре 2000</i>	1.300.000	500.000			800.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	400.000				400.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	800.000				800.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	600.000				600.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	205.000.000		15.200.000		189.800.000
9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	400.000				400.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	14.000.000		5.000.000		9.000.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	4.000.000				4.000.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	2.000.000				2.000.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	73.000.000	5.000.000			68.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	4.100.000	1.600.000			2.500.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	25.000.000		14.000.000		11.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	2.500.000				2.500.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	800.000				800.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	2.500.000	1.700.000			800.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	800.000				800.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	4.800.000	3.200.000			1.600.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	4.200.000				4.200.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	2.000.000				2.000.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	3.200.000				3.200.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	262.205.740				262.205.740
	УКУПНО	642.605.740	33.200.000	34.200.000		575.205.740

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

Ред. бр. у Плану	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ- 2029.	Укупно (RSD)	Буџет РС- Мин.заштите животне средине	Буџет РС- Мин.поль.шум арства и водопр	Донације	Средства управљача
7.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности					
7.1.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању природних вредности					
7.1.1.	<i>Активности и мере на заштити локалитета у посебном режиму заштите</i>	3.300.000	2.000.000			1.300.000
7.1.2.	<i>Чување, заштита и одржавање</i>	21.200.000	16.200.000			5.000.000
7.1.3.	<i>Активности и мере на заштити станишта</i>	1.500.000	1.000.000			500.000
7.1.4.	<i>Активности и мере на заштити флоре и гљива</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.5.	<i>Активности и мере на заштити фауне</i>	2.100.000	1.500.000			600.000
7.1.6.	<i>Активности на заштити станишта и врста подручја Натура 2000</i>	1.300.000	500.000			800.000
7.1.7.	<i>Активности на заштити геонаслеђа</i>	400.000				400.000
7.1.8.	<i>Активности на заштити животне средине</i>	800.000				800.000
7.2.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу и унапређивању створених вредности					
7.2.1.	<i>Активности на заштити културног наслеђа Парка</i>	600.000				600.000
9.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса, развоју и уређењу простора					
9.1.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних ресурса					
9.1.1.	<i>Одрживо газдовање шумама</i>	216.300.000		15.500.000		200.800.000

План управљања Националним парком Тара за период 2020 – 2029. година

9.1.2.	<i>Пољопривредно земљиште</i>	500.000				500.000
9.1.3.	<i>Заштита и управљање ловном фауном</i>	14.500.000		5.000.000		9.500.000
9.1.4.	<i>Заштита и управљање риболовном фауном</i>	4.600.000				4.600.000
9.2.	<i>Планирање, изградња и уређење простора</i>					
9.2.1.	<i>Планирање</i>	2.500.000				2.500.000
9.2.2.	<i>Изградња објеката и инвестиције</i>	76.000.000	6.000.000			70.000.000
9.2.3.	<i>Уређење простора</i>	4.500.000	2.100.000			2.400.000
9.2.4.	<i>Одржавање путева и саобраћајница</i>	27.500.000		15.500.000		12.000.000
9.3.	<i>Туризам и туристичка инфраструктура</i>	1.500.000				1.500.000
9.4.	<i>Рурални развој</i>	800.000				800.000
11.	<i>Промоција вредности заштићеног подручја</i>					
11.1.	<i>Информативно-пропагандна активност</i>	2.500.000	1.000.000			1.500.000
11.2.	<i>Едукативно промотивне активности</i>	1.000.000				1.000.000
11.3.	<i>Управљање посетиоцима</i>	5.200.000	4.200.000			1.000.000
13.	<i>Сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности</i>					
13.1.	<i>Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима</i>	4.800.000				4.800.000
13.2.	<i>Сарадња са невладиним организацијама</i>	2.000.000				2.000.000
13.3.	<i>Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима</i>	4.200.000				4.200.000
14.	<i>Активности и мере за спровођење плана</i>	274.035.028				274.035.028
	<i>УКУПНО</i>	674.735.028	35.000.000	36.000.000		603.735.028

15.4.УЧЕШЋЕ ЈАВНОСТИ

У израду Плана управљања учествовале су заинтересоване стране које обављају делатности, живе или посећују парк. У току припреме података за израду Плана управљања, одржане су две радионице са потенцијалним представницима Савета корисника (представници месних заједница, привредници, носиоци туризма, представници општине и локалних организација) и том приликом су размењене информације, дати предлози и сугестије на планиране активности.

Након усвајања Нацрта Плана управљања од стране надлежног Надзорног одбора, на сајту Предузећа (www.nptara.rs) и у просторијама Управне зграде у Бајиној Башти, заинтересованој јавности био је омогућен увид у План управљања у трајању од 30 дана од дана објављивања плана.

Одржана је и јавна расправа, са увидом у План управљања. Присуствовали су представници месних заједница Јагошица, Растиште, Бесеровина и Заовине, представници општине Бајина Башта, СТЦ „Бајина Башта“, представник манастира Рача, локалних предузећа и предузетници, као и медији и невладине организације, Светска организација за заштиту природе – WWF.

Уважене су примедбе и сугестије заинтересоване јавности и тиме је обезбеђена већа подршка за даље спровођење плана, као и већи ниво транспарентности активности које се спроводе у Националном парку Тара.

У процесу добијања сагласности од надлежних институција, у складу са добијеним примедбама, вршена је корекција плана и усвојен је усаглашен План управљања Националним парком Тара за период 2020-2029. година.

Јавно предузеће “Национални парк Тара“

директор

Драгић Караклић- дипл.инг.шум.

Howard J. Smith

САДРЖАЈ

0.	УВОД	3
1.	ОСНОВНИ ПОДАЦИ О НАЦИОНАЛНОМ ПАРКУ ТАРА	5
1.1.	Законодавни и административни основ	5
1.2.	Историјат заштите	6
1.3.	Национални парк Тара у међународном контексту	8
1.4.	Визија	9
1.5.	Управљање и организациона структура Предузећа	9
1.6.	Опште карактеристике подручја	12
2.	ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА	14
2.1.	Природне вредности	15
2.1.1	<i>Геоморфолошке карактеристике</i>	15
2.1.2	<i>Геолошке карактеристике</i>	15
2.1.3	<i>Педолошке карактеристике</i>	16
2.1.4	<i>Климатске карактеристике</i>	17
2.1.5	<i>Хидролошке карактеристике</i>	17
2.1.6	<i>Биолошка разноврсност и природне карактеристике подручја</i>	19
2.1.7	<i>Разноврсност предела</i>	29
2.2.	Створене вредности	29
2.2.1	<i>Културно-историјско наслеђе</i>	29
2.2.2	<i>Насеља и инфраструктура</i>	31
2.2.3	<i>Становништво</i>	32
2.3.	Природни ресурси на подручју Националног парка Тара	33
2.3.1	<i>Шумски екосистеми</i>	33
2.3.2	<i>Ловна фауна</i>	39
2.3.3	<i>Риболовна фауна</i>	40
2.3.4.	<i>Остали ресурси</i>	43
3.	ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ И ПРИРОДЕ	44
3.1.	Биолошка разноврсност	45
3.2.	Стање вода	45
3.3.	Стање ваздуха	46
3.4.	Стање земљишта	46
4.	ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОР УГРОЖАВАЊА ЗАШТИЋЕНОГ ДОБРА	47
4.1.	Урбанизација подручја	48
4.2.	Недостатак комуналне инфраструктуре	48
4.3.	Нерешен систем отпадних вода	48
4.4.	Демографско пражњење подручја	48
4.5.	Напуштање традиционалних делатности	49
4.6.	Развој неадекватних облика туризма	49
4.7.	Пожари	49
4.8.	Ерозија и клизишта	49
4.9.	Бесправна сеча	49
4.10.	Криволов	50
4.11.	Саобраћајна инфраструктура	50
4.12.	Хидроенергетски објекти	50

4.13.	Експлоатација минералних сировина	51
4.14.	Инвазивне врсте	51
5.	ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	52
5.1.	Општи циљеви	53
5.2.	Специфични циљеви	54
6.	АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА	59
7.	ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	62
7.1.	Активности и мере на заштити и унапређењу природних вредности	63
7.2.	Активности и мере на заштити и одржавању створених вредности	77
8.	НАУЧНО-ИСТРАЖИВАЧИ И ОБРАЗОВНИ РАД	78
8.1.	Научно-истраживачки рад	79
8.2.	Образовни рад	80
9.	ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА	81
9.1.	Активности и мере на заштити и одрживом коришћењу природних ресурса	82
9.2.	Активности и мере на планирању, изградњи и уређењу простора	95
9.3.	Активности на развоју туризма	104
9.4.	Активности на подршци руралном развоју	105
9.5.		
9.6.	Активности и мере на реализацији осталих функција	
10.	ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА И РЕЖИМА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА	107
		113
11.	АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА	
11.1.	Информативно-пропагандне активности	114
11.2.	Едукативно-промотивне активности	115
11.3.	Управљање посетиоцима	115
12.	СТУДИЈСКА, ПРОГРАМСКА И ПЛАНСКА ДОКУМЕНТАЦИЈА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПЛАНА	117
13.	САРАДЊА И ПАРТНЕРСТВО СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ КОРИСНИЦИМА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧА, МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА	119
13.1.	Сарадња са локалном заједницом и другим корисницима	120
13.2.	Сарадња са невладиним организацијама	120
13.3.	Међународна сарадња и сарадња са другим заштићеним добрима	121
14.	АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА, ДИНАМИКА И СУБЈЕКТИ РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА	122
15.	ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И ДРУГЕ МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕДПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПЛАНА	125
15.1.	Организација и управљање	125
15.2.	Формирање Стручног савета и Савета корисника	125
15.3.	Финансијска средства за реализацију Плана управљања	126
15.4.	Учешће јавности	149

На основу члана 12. став 4. Закона о националним парковима („Службени гласник РС”, бр. 84/15 и 95/18 – др. закон) и члана 43. став 2. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон),
Влада доноси

Решење о давању сагласности на План управљања Националним парком „Тара” за период 2020–2029. ГОДИНЕ

Решење је објављено у "Службеном гласнику РС", бр. 95/2021 од 1.10.2021. године.

I

Даје се сагласност на План управљања Националним парком „Тара” за период 2020–2029. године, који је донео Надзорни одбор Јавног предузећа „Национални парк Тара” Бајина Башта, на седници од 8. септембра 2021. године.

II

Ово решење објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 број 353-8787/2021

У Београду, 30. септембра 2021. године

Влада

Председник,
Ана Брнабић, с.р.